

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Kultuuriteaduste ja kunstide instituut
Etnoloogia osakond

Jaanika Jaanits

Etniline eneseteadvus ja muutused komi tudengite elus

Magistritöö

Juhendaja: etnoloogia professor Art Leete

Tartu 2012

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
Teemapüstitus.....	3
Allikad ja meetod	5
Uurimislugu	9
Refleksiivsus	12
Töö ülesehitus ja viitamine	13
1. Arusaama muutumine noorte rollist ühiskonnas	15
1.1 Noorte uurimise suunad	16
1.1.1 Noorus kui sotsiaalne kategooria	17
1.1.2 Noored ja noortekultuur	18
1.2 Noorte üleminek täiskasvanuikka	19
2. Komi noorte üleminek täiskasvanuikka ja keele roll selles	23
2.1 Katkestused ja üleminekud nooruses	24
2.2 Keel ja identiteet	26
2.2.1 Keele roll komide etnilises identiteedis	27
2.3 Katkestus ja komi tudengid	30
2.3.1 Linnainimene või komi?	31
2.4 Komi keele staatus	36
2.5 Keele võimalik välistav toime.....	39
3. Komi Noorteühenduse „Mi“ tegevus noorte etnilise eneseteadlikkuse tõstmisel.....	41
3.1 Kultuuri produktsioon ja vahendamine	42
3.1.1 Kultuuri vahendajad	43
3.2 Kultuuri- ja noorteorganisatsioonid Sõktõvkaris	44
3.2.1 MAFUN	45
3.2.2 Vene Föderatsiooni Soome-Ugri Kultuurikeskus.....	46
3.2.3 Komi Noorteühendus „Mi“	47
3.3 Komi Noorteühenduse „Mi“ tegevus	48
3.3.1 Hariduslikud projektid	49
3.3.2 Keele ja kultuuri populariseerimine	50
3.3.3 Poliitiline tegevus.....	54
3.3.4 Meedia kui vahend keele ja kultuuri populariseerimisel.....	56
3.3.4.1 Meedia roll keele säilitamisel	57
3.3.4.2 Interneti võimalused keele ja kultuuri populariseerimisel	59
3.4 „Mi“ tegevuse strateegiad	62
3.5 Kultuuriliste elementide kasutamine üleminekuprotsessis	65
3.5.1 „Mi“ võimalik roll noorte katkestus-üleminek protsessis	67
Kokkuvõte	73
Allikad ja kirjandus	78
Summary	91
Lisa 1. Intervjueeritavate andmed	96
Lisa 2. Küsimuskava	98

Sissejuhatus

Teemapüstitus

Oma magistritöös võtan vaatluse alla komi tudengite etnilise eneseteadvuse rolli noorest täiskasvanuikka üleminekuga kaasnevate muutustega kohanemisel. Keskendudes töös Komi Noorteühendusele „Mi“¹ käsitlen nende strateegiaid ja meetodeid noorte seas komi kultuuri ja keele populariseerimisel ning etniliselt eneseteadlike noorte osalemist organisatsiooni tegevuses.

Komi identiteedi määratlemise peamiseks elemendiks on komi keele oskamine ja igapäevane kasutamine. Noorte hulgas on aga toimunud pea täielik üleminek vene keelele ning näiteks õpingute käigus ja igapäevases suhtluses ei kasutata komi keelt suurema osa noorte poolt (vt Mironova 2011: 77).

Kuna identiteet on komide puhul tugevalt seotud keeleoskusega, on etnilise eneseteadlikkuse tõstmiseks oluline noorte komi keele- ja kultuurialane. Komi kultuuri ja keele populariseerimisega tegelevad Komimaal mitmed noorte- ja kultuuriorganisatsioonid, mille töö eesmärgiks on anda noortele võimalus teha kaalutletud ja iseseisev valik, mis keelt nad kasutavad ning kellena end etniliselt määratlevad.

Pärast keskkooli lõpetamist jätkavad paljud noored õpinguid kõrgkoolis ning Komimaal õpib suurem osa noori pealinnas Sõktõvkaris, kus on 10 erineva suunitlusega kõrgkooli. Töö põhineb pealinna erinevate kõrgkoolide tudengitega tehtud intervjuudel. Analüüsi seisukohalt on oluline, et tudengite puhul on tegemist grupiga, kelle elus on toimunud või toimumas mitmed suured muutused. Esiteks hakkavad nad omandama tulevast elukutset, ülikooli tulemisega laieneb tõenäoliselt ka nende tutvusringkond ja suhtlusvõrgustik. Lisaks kolivad paljud noored külast linna ning alustavad osaliselt iseseisvat elu, mil tuleb igapäevaselt enam langetada erinevaid otsuseid ning samuti oma valikute ja tegevuse eest vastutada.

¹ Союз коми молодёжи "МИ". "МИ" – komi keeles „Meie“. Töös kasutan organisatsioonist rääkides komikeelset nime „Mi“

Sõktõvkaris ja Komi Vabariigis tegutsevatest noorte- ja kultuuriorganisatsioonidest on kõige otsesemalt komi noortele suunatud „Mi“ tegevus, mille oluliseks aspektiks on komi etnilise identiteedi kuvandi loomine ja vahendamine. Organisatsiooni liikmete jaoks on komi etnilisel identiteedil ka igapäevaelus tähtis roll ning see võib aidata noortel mõtestada elus eettulevaid muutusi ning täiskasvanuks saamise protsessi.

Töö eesmärgiks on vastata järgmistele küsimustele:

1. Milline on komi keele roll komi tudengite etnilises enesemääratluses?
2. Kuidas Komi Noorteühendus „Mi“ loob komide etnilist identiteeti ning milliseid meetodeid selle edastamiseks kasutab?
3. Kas/kuidas komi etniline identiteet võib aidata komi tudengitel oma elus toimuvaid muutusi mõtestada? Milline on „Mi“ roll selles protsessis?

Komid (sürjakomid) on soome-ugri rahvas, kes elavad Venemaa Euroopa-osa kirdenurgas. Alates 1992. aastast on komidel Vene Föderatsiooni koosseisus oma vabariik (NSV Liidu ajal Komi ANSV), mille pealinn on Sõktõvkar. Traditsiooniliselt on komid maaharijad ja loomakasvatajad ning on tegeletud ka jahi ja kalapüügiga. Komimaa arengut on aga palju mõjutanud 1930ndatel aset leidnud industrialiseerimine ja linnastumise algus ning 1930-50ndatel ja 1960-80ndatel tööstuse arengu tõttu toimunud migratsioonilained. See on tugevalt mõjutanud ka vabariigi rahvuslikku koosseisu (Mironova 2011: 42-45). Maapiirkondade tähtsuse langemisega tegeletakse traditsiooniliste elualadega järjest vähem ning linnaelanike hulk vabariigis suureneb järk-järgult. Linnadesse kolivad aga enamasti just noored inimesed, kuna seal on paremad hariduse omandamise ja tööleidmise võimalused.

2010. aasta rahvaloenduse andmetel on Komi Vabariigi elanike üldarv 901189, millest 23,7% on komid. Linnaelanike hulk moodustab 76,9% vabariigi elanikest ning Sõktõvkaris elab 235006 elanikku, kellest 24,7% on komid. 16-29 aastaste noorte arv vabariigis on 192697, kellest 80,5% elab linnades². (Perepis 2010)

Komid jagunevad kaheksasse etnograafilisse gruppi: ülem-ežva, ežva, iżma, jemva,

² Võrreldes 2002. aasta rahvaloendusega on komide osakaal rahvastikus vähenenud 1,5%, samal ajal on venelaste osakaal rahvastikust suurenenud 5,5% võrra. Linnaelanike osakaal rahvastikus on suurenenud 1,7% (Perepis 2010).

luza, petšoor, sössola ja udora komid. Vastavalt piirkonnale on gruppidel ka oma komi keele dialektid, mis võivad üksteisest märkimisväärselt erineda. Erinevatest vabariigi osadest pealinna õppima tulnud tudengitel võib seega mingites olukordades olla keeruline üksteist mõista ning arusaamatuste vältimiseks on kergem minna üle vene keelele.

Komide osakaalu jätkuv vähenemine vabariigi rahvastiku üldarvus on identiteedi kaotamise teema esile tõstnud ning seejuures on oluline linnastumine ja sellega kaasnev venestumine eriti just noorte seas. Kuigi arendatakse rahvuslikke koole ja õpetatakse komi keelt, on näha komi keele kommunikatiivsete funktsioonide vähenemist (Mironova 2011: 75).

Kindlasti ei saa Sõktõvkari tudengite näitel teha põhjanevaid järeldusi kõikide komi noorte kohta, kuna paljud neist ei pruugi jätkata pärast keskkooli oma õpinguid kõrgkoolis või teha seda pealinnas. Samas on Sõktõvkari puhul tegemist vabariigi poliitilise, majandusliku, kultuurilise ja haridusliku keskusega, kus on esindatud Komimaa erinevaist paigust noored nii maalt kui teistest linnadest. Tudengid on küllaltki spetsiifiline grupp, kuid neil on suurim potentsiaal mõjutada tulevikus ühiskonna ja riigi arengut ning Komimaa etnilisi protsesse. Etniliselt eneseteadlike ja ühiskondlikult aktiivsete noorte kultuuri ja keele populariseerimise alane tegevus võib tulevikus mõjutada suuremat hulka komisid.

Allikad ja meetod

Töö peamiseks allikateks on neljal välitööl (2009-2012 aasta) kogutud materjalid³. 2009. aasta välitööd toimusid suvel, 2010. ja 2012. aastal kevadel ning 2011. aastal talvel. Esimestel välitöödel käisin koos Eva-Liisa Roht'iga, ülejäänud kordadel olen käinud üksi. Välitööde peamiseks piirkonnaks on olnud pealinn Sõktõvkar, kuid 2009. aastal käisime ka pealinna lähedal asuvas Ōbi külas ning Koigorodoki rajoonikeskuses. 2009. aastal toimunud välitöödel sai kohapeal oldud kõige pikemat aega, ülejäänud kolmel aastal oli võimalik välitöödel olla vaid umbes nädal. Esimesed välitööd olid küll

³ Kõikide välitööde läbiviimist toetas Hõimurahvaste Programm, 2009. aasta välitööd toetas ka ETF Grant 6688 „Kultuuride dialoog Arktikas: eluviis ja maailmapilt, mentaliteet ja stereotüübid“, 2011. aasta välitööd TÜ sihtasutus Voldemar Siimoni stipendium ja 2012. aasta välitööd Eesti Rahvuskultuuri Camilla ja Leo Kuuse Fond.

ajaliselt kõige pikemad, aga samas võib neid vaadata pilootprojektina, mille eesmärgiks oli viia end kurssi üldiselt komi noortekultuuriga, luua kontakte ning leida võimalikke uurimisküsimusi edaspidiseks. Kolmel järgneval aastal oli välitööde fookus selgem ning lühikese aja tõttu tuli kontsentreeritumalt tegutseda.

Uuritavaks sihtgrupiks olid erinevates Sõktõvkari kõrgkoolides õppivad 16-26 aastased noored. Välitööde perioodil olen rääkinud erinevate tudengitega Sõktõvkari Riiklikust Ülikoolist, Komi Riiklikust Pedagoogilisest Instituudist, Kuratovi nimelisest Humanitaar-Pedagoogilisest Kolledžist⁴. Esimestel välitöödel olin seadnud endale eesmärgiks uurida komi noortekultuuri üldisemalt ning noorte komi identiteeti. Keele roll identiteedis oli küll päevakorral, kuid olulisemaks muutus see teema just pärast esmaseid välitöid, kui oli näha, et keele teemat puudutatakse identiteediga seoses ka ilma küsimata.

Intervjuude rõhuasetus oli tudengite arusaamadel noortekultuurist Komi Vabariigis: millised on nende vabaaja tegevused, missugune on komi keele roll enese identifitseerimisel komina. Samuti oli tähelepanu all noorte teadlikkus Sõktõvkari erinevatest kultuurikeskustest ning vabariiklikest noorteorganisatsioonidest.

Esimesel kolmel välitööl ei olnud töö teoreetiline taust veel välja kujunenud ning intervjuude keskmeks ei olnud „Mi“ roll noorte üleminekuprotsessis. Töö kirjutamise käigus liikus töö fookus etnilise identiteedi ja keele rolli analüüsimisest etnilises identiteedis ka „Mi“ liikmete kui kultuuri vahendajateni ning organisatsiooni enda tähendusele selles osalevate noorte jaoks.

2012. aasta mais välitöödel tehtud intervjuudes lähtusin küsimustes juba teoreetilisest raamistikust ning välitööde eesmärgiks oli ennekõike rääkida „Mi“ liikmetega ning uurida noorte erinevaid kogemusi ja muutusi elus seoses linna kolimise ja ülikooli minekuga. Intervjuudes keskendusin peamiselt „Mi“ tegevusele keele ja kultuuri säilitamisel ning organisatsiooni tähtsusele selles tegutsevate noorte jaoks. Intervjueerisin kolme „Mi“s aktiivselt tegutsevat noort ning osalesin ka ise organisatsiooni sisesel üritusel.

Mina ise komi keelt ei oska ning kõik vestlused noorte ja organisatsioonide liikmetega toimusid vene keeles. Intervjuudeks oli välja töötatud küsimuskava, mis oli jaotatud erinevateks teemadeplokkideks. Esiteks olid üldisemad küsimused inimese päritolu ja

⁴ Õppeasutuse täpne venekeelne nimi on Гуманитарно-педагогический колледж имени И.А.Куратова.

tausta kohta. Käsitletavateks teemadeks olid komi keele oskus ja kasutatavus nii linnas kui maal elavate noorte hulgas, komi meedia, vaba aja veetmine, komi muusika ja teadlikkus kultuurikeskustest. 2012. aastal lisasin juurde küsimused, mis käsitlesid „Mi“ tegevust ning selle mõju noortele. Enamasti oli tegemist poolstruktureeritud intervjuudega. Mitmed intervjuud kujunesid pigem vestlusteks, kus tuli ka ise eesti noorena samadele küsimustele vastata.

Informantide leidmisel töötas paljuski nn lumepalli meetod ning eelnevalt loodud kontaktide abil jõudsin järgmiste noorteni. Algselt käisin ülikooli(de)s, leidmaks noori, kellega rääkida, samas kontakteerusin ka Sõktõvkaris elavate kohalikke ja reisijaid ühendava võrgustiku *couchsurfing*⁵ liikmetega lootuses luua nende kaudu tutvusi ning leida vajadusel ka majutust.

Saamaks laiemat ülevaadet ühiskondlikest organisatsioonidest ja nende tegevusest Komimaal, olen teinud intervjuusid erinevate kultuuri- ja ühiskondlike organisatsioonide liikmetega (Vene Föderatsiooni Soome-ugri kultuurikeskus, Soome-Ugri Noorteassotsiatsioon MAFUN, Komi Vabariigi noorteparlamendi initsiatiivgrupp, Komi Rahvuslik liikumine Komi Voitõr⁶). Organisatsioonide tegevuse analüüsil tuginen lisaks välitöömaterjalidele ka internetis leiduvale infole (koduleheküljed, ajaleheartiklid, uudisteportaalid, sotsiaalmeedia).

Kuigi nelja aasta jooksul välitöödel viibitud perioodid ei ole kolmel korral olnud pikemad kui nädal aega, on see aeg siiski andnud mulle võimaluse näha arenguid Komi Noorteorganisatsiooni „Mi“ tegevuses ning organisatsiooni avatumaks muutumises ning konkreetsema tegevuskava paikapanelises.

Välitöödel olen teinud kokku 22 intervjuud 27 inimesega, millest 10 intervjuud on läbi viidud erinevate kultuuri- ja noorteorganisatsioonide liikmetega. Samas on nende organisatsioonide töötajad ka ise noored ning hiljuti ülikooli lõpetanud või lõpetamas. Osade informantidega tehtud intervjuudele ei ole ma töös tsitaatidena viidanud, kuid nendega räägitu on olnud oluline taustainfo kujundamisel ning töö üldosade

⁵ <http://www.couchsurfing.org/>

⁶ „Кomi войтыр“ („komi rahvas“) on regioonidevaheline ühiskondlik liikumine, mis loodi 1990. aasta lõpus Sõktõvkaris. Algselt oli organisatsiooni nimeks „Кomi котыр“ (Komi kogukond) ning tegemist rahvuslik-kultuurilise ühendusega, millel on tähtis roll komide enesetaduvuse tõstmisel 1990. aastate alguses. (<http://85.rkomi.ru/ru/NatsionalnayaPolitika/KomiVoityr.html>)

kirjutamisel. Intervjueeritavate nimekiri koos nende sotsiaalse staatusega on leitav ka töö lõpus (Lisa 1).

Sõktõvkari tudengite identiteedi analüüsimise allikana kasutan ka Natalja Mironova 2011. aastal kaitstud doktoritööd, mis üks osa keskendus Sõktõvkari tudengite etnilisuse küsimustele. Selleks on ta ise 2007. aastal läbi viinud Sõktõvkari tudengite etnilise ja regionaalse identiteedi ning keeleoskuse kohta käiva küsitluse, millele vastas 500 inimest ning teinud 35 poolstruktureeritud intervjuud Sõktõvkari Riikliku Ülikooli ja Komi Vabariikliku Pedagoogilise Instituudi tudengitega. Lisaks on ta oma uurimuses kasutanud erinevate sotsioloogiliste küsitluste tulemusi (näiteks vabariiklik etnosotsioloogiline küsitlus „Mina ja minu rahvas – 2004“, mille materjalid võimaldavad võrrelda täiskasvanud elanikkonna seas toimunud etnokultuurilisi protsesse kui ka analoogseid protsesse noorte hulgas ning hinnata etnostevahelisi suhteid vabariigis sel ajahetkel. Küsitlusele vastas 492 noort). Selle kaudu sain ülevaate suuremat hulka tudengeid käsitletud uurimuste tulemustest, millega mul muidu ei oleks olnud võimalik tutvuda. Need uurimused annavad võimaluse analüüsida suure hulga tudengite vastuseid ning teha üldistusi etnilisuse kohta Komi Vabariigis

Vastavalt peatükkide teemadele kirjeldan allpool töö teoreetilise lähtekohti pikemalt, kuid kokkuvõtlikul on neist olulised kolm. Kõige laiem raamistiku minu analüüsile annavad varasemad noortest tehtud uurimused ning nendes esile tulev areng ning noorte kohta käivate arusaamade muutumine ühiskonnas üldisemalt. Kui pärast Teist maailmasõda tehtud uurimustes käsitleti noori sageli kui sotsiaalset probleemi ning esile kerkis noorte ühiskonda integreerimise küsimus, siis tänapäeval nähakse noortes pigem potentsiaali ning soodustatakse nende osalemist ühiskondlikus tegevuses. Seega on ühiskonna üldine areng muutnud ka arusaama noorusest kui eluperioodist ning noorte õigustest ja kohustustest oma elu kujundamisel. Individualiseerumise tähtsustumisega on noortel rohkem võimalusi, kuid samas ka kohustusi ise oma tulevikku kujundada.

Teiseks on olulised üleminekuteooriad, mis tegelevad erinevate põhjustega, mis mõjutavad noorte üleminekut täiskasvanuikka. Tänapäeval ei ole enam kindlaid sündmusi, mis märgiksid täiskasvanuks saamist, vaid see sõltub paljuski konkreetsest inimesest ning tema isiklikust kogemusest. Samas toimuvad nooruses inimese elus suurimad tulevikku mõjutavad muutused, mida noorel ei ole alati võimalik mõtestada oma varasemale elukogemusele toetudes. Tania Zittoun nimetab seda katkestuseks, mis

on üleminekuperioodi lahutamatuks osaks. Zittouni järgi (2007) kasutavad aga noored katkestusega toime tulekuks erinevaid kultuurilisi elemente, mis on identiteedi kujunemise protsessis ja sellele tähenduse loomisel tähtsal kohal.

Kolmanda teoreetilise lähtekohana kasutan „Mi“ tegevuse analüüsimisel kultuuri produtsentide ja vahendajate kohta tehtud uurimusi. Kultuurivahendajad tegelevad sümboolsete toodete ja teenuste presenteerimise ja vahendamisega. Oma positsiooni tõttu on neil olemas teatav sümboolne võim teatavaid seisukohti esitada ning panna inimesed sellesse uskuma. Oluline on siinkohal see, et on olemas inimesed, kes langetavad otsuseid ning teevad valikuid, milline on vahendatavate kultuuriliste tegevuste või toodete sisu.

Uurimislugu

Kuigi esimeses peatükis keskendun noortest tehtud uurimustele rahvusvahelisel tasandil põhjalikumalt, annan sissejuhatuses siiski ülevaate Venemaal ja Komimaal ning vene ja komi noortest tehtud uurimustest. Samuti põgusalt Eestis avaldatud noori uurivatest töödest.

Noorte uurimisega on Venemaal tegeletud pikka aega. Empiirilisi uurimusi noorte probleemidest on Venemaal tehtud alates 1960ndatest aastatest ning see on olnud tihedas seoses noorte sotsiaalse fenomeni teoreetilise mõtestamisega. Enne 1990ndaid olid need uurimused mõjutatud marksismi-leninismi teooriast (Gnevaševa et al 2007: 19-20). Tänapäevastes uurimustes vaadatakse ühe teemana noorte väärtusi (Bojaak 2009; Semenov 2007; Tolmatševa, Genin 2007; Petrov 2008) ning keskendutakse nende tulevikuplaanidele ja professionaalsetele valikutele (Mogiltšak 2009; Tšerednitšenko 2009); oluliseks teemaks on ka subkultuurid (Ilin 2010; Ishakova, Boltatšev 2006). Samuti on küsimuse all regionaalne fookus (Arutunova 2007; Orlova 2009).

Vene noorte uurimisega on tegelenud ka mitmed lääne uurijad ja käsitletud on erinevaid post-sotsialismi teemasid. Populaarseimad teemad on muusika ja sellega seotud subkultuurid, samuti tarbimine ja uus meedia ning suhtumine tulevikku (Ventsel 2009: 7-8). Venemaa noored uurimisobjektina tõi laiema tähelepanu alla Hilary Pilkington, kes on uurinud Venemaa noortekultuuri ja subkultuure (vt nt 1994; 2004; Pilkington et al. 2002; 2010). Claire Wallace ja Sijka Kovatcheva (1998) on uurinud noorte arengut ja

kujunemist mõjutavaid tegureid võrdlevalt nii sotsialismi kui kapitalismi kontekstis. Minu töö seisukohast on varasemas Venemaal toimunud noorte uurimisest oluliseks teemaks etnilisus. Käsitletud on etnilist identiteeti ja eneseteadvust noorte hulgas (Snežkova 1982; Savva, Tšuprov 1992, Popova 2000), etnilise identiteedi loomist segaperekondades (Galkina 1993; Aleksahhina 1998). Samuti on uuritud soome-ugri noorte etnokultuurilisi väärtusi ja eneseteadlikkust (Klein 1999; Vorontsov 2003; Nikolaev 1996), keeleprobleeme (Širobokova 1992) ja sotsialiseerumist (Bobkov 2008).

Etnilise identiteedi küsimust segaperekondades on uuritud ka Komimaal (Žerebtsov 1971), samuti on uuritud Komi Vabariigi venelastest linnanoorde eneseteadlikkust (Peškova 1999) ja ka religioossust ja ateistlikku kasvatust nõukogude perioodil (Rogatšev 1986; Kotov, Rogatšev 1984). Komi keele olukorrast on kirjutanud Paul Fryer (1998), samuti käsitletakse sarnaselt muule Venemaale ka noorte väärtusi (Bōzova 2002; Baženova 2004). Sotsioloog Natalia Mironova (varem Sidorenko) on uurinud komi noorte etnilist identiteeti (2006; 2008a; 2008b) ning 2011. aastal kaitses oma doktoritöö (Mironova 2011) milles uuris Komi tudengite hulgas levinud etnilisust käsitletavaid mõisteid, etnilisuse rolli tudengite eneseidentifitseerimisel, etnilise ja kodanikuidentiteedi omavahelisi suhteid, etnilisi stereotüüpe ning missuguseid praktikaid noored etnilisuse representeerimisel kasutavad.

Eestis uurijatest on noorte teemat seni peamiselt käsitletud sotsioloogide poolt. 1960. aastatel alustasid Tartu Ülikooli ja Eesti Teaduste akadeemia sotsioloogid noorte väärtushinnangute uurimisega ning see suund on jätkunud tänini (nt Titma, Kenkmann 1977; 1988; Saarniit 1995; Titma 2001; Kenkmann, Saarniit 2005; Rämmer 2005; 2009). Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi ja Nüüdiskultuuri uurimiskeskuse juures tegeletakse muuhulgas ka noorte uurimisega. Näiteks sotsioloog Airi-Alina Allaste on kirjutanud noorte klubi- ja uimastikultuurist (2001; 2005), samuti on kirjutatud subkultuuride muutustest Eestis (Allaste ja Kobin 2011). Subkultuuride teemat käsitlevad ka mitmed Tallinna Ülikoolis kaitsnud magistritööd (nt Salla 2011; Kobin 2009; Araste 2008). Raili Nugin on uurinud täiskasvanuks saamist põlvkondlikust perspektiivist (2010a; 2010b; 2011), täiskasvanuea konstrueerimist (2008) ning noorust kui individualismi kandjat (2007). On kirjutatud ka Eesti noorte täiskasvanuks saamise protsessi olulistest etappidest (Katus et al. 2005) ning noorte üleminekutest koolist tööle (Unt 2007; 2011; Saar, Unt

2011).

Etnoloogilisest vaatepunktist on noori vähe uuritud. Marika Mikkor on uurinud *skinhead*'e (2003), Ellen Värvi on kirjutanud poliitilisest rollist ja valitseva ideoloogia kontrollist noortele 1950.-1960. aastate Nõukogude Eestis (2006) ning nõukoguliku noortekultuuri kujunemisest (2008), nõukogude sümbolika kasutamist vene ja eesti päritolu linnanoorde hulgas käsitles oma magistritöös Terje Toomistu (2011).

Erinevate soome-ugri rahvaste uurimisel on Eestis väga pikad traditsioonid, kuid eraldi noortele keskendunud ja noortekultuuri alaseid uurimusi on vaid mõned. Aimar Ventsel on kaitsnud oma magistritöö, mis käsitles handi territooriumi näitel linnalise identiteedi rekonstrueerimist ja dekonstrueerimist (1998). Ventsel on eesti uurijatest käsitletud enim ka soomeugrilaste linnastumisega seotud teemasid ning samuti kirjutanud popmuusikast ja etnilisusest (2004) ning uurinud Sahha Vabariigi noorte tarbimise ja popkultuuri seoseid (Habeck, Ventsel 2009) ning noorte seksuaalsuhteid (2010). 2009. aastal ilmus ajakirja *Folklore: Electronic Journal of Folklore* erinumber, milles on spetsiaalselt noortest tehtud uurimused. Artiklid käsitlevad noori kui sotsiaalset gruppi ja vaatluse all on erinevad regioonid Siberis. Selles on ka Nikolai Kuznetsovi artikkel, milles ta toob välja popkultuuri võimalused komi keele staatuse tõstmiseks just noorte hulgas. Samuti on Kuznetsov kirjutanud komi keele olukorrast tänapäeval (2010).

Kuigi noorte uurimisega ei ole soome-ugri rahvaste uurijad Eestis eraldi tegelenud, on näiteks komidest kirjutatud päris palju. Kõige süstemaatilisemalt on komide juurde välitöid teinud Art Leete ning alates 2006. aastast ka Piret Koosa. Käsitletud on näiteks jahindusega seotud teemasid (nt Leete 1997; Leete, Lipin 2005; 2006), usuelu Komimaal (Leete 2008; 2010; 2011; Koosa, Leete 2011; Koosa 2010), komide enesekuvandit (Koosa, Leete 2007; Leete, Koosa 2012). Samuti on komisid uurinud Indrek Jääts, kes on tähelepanu pööranud osas rahvusluse küsimustele (2001; 2005; 2009a,b).

Refleksiivsus

Sotsiaal- ja humanitaarteadlaste jaoks on pikka aega olnud üheks uurimuse osaks kriitiliselt analüüsida uurija rolli kogutud empiirilise materjali kogumisel ja tõlgendamisel. Uurija biograafia ja sotsiaalne positsioon mõjutavad nii välitöödel materjali kogumise protsessi kui kujundavad materjali tõlgendamist ning teoreetilise raamistiku valimist (Best 2007: 6). Refleksiivsus kultuuriuurimises tähendab seda, et uurija on teadlik oma mõjust tervele uurimisprotsessile (Davies 2008: 7).

Noorte uurimises on ühe esile kerkiva probleemina välja toodud noorte sotsiaalsete ja sümboolsete maailmade uurimine täiskasvanute poolt. Lisaks vanusevahele ja erinevale elukogemusele võib tekkida ka küsimus, kuidas täiskasvanud tõlgendavad ja kirjutavad noorte reaalsusest, arvestades lõhet noorte ja uurija maailma(nägemise) vahel (Best 2007: 8). Täiskasvanu perspektiivist noorte uurimist võib nimetada ülalt-alla uurimiseks ning esile kerkivad täiskasvanu autoriteedi ja võimu küsimus (Samas: 12).

Kuna mu uurimustöö peamiseks allikateks on komi tudengitega tehtud intervjuud, on välitööde ja hilisema materjali analüüsi puhul minu positsioon informantide ja uuritava materjali suhtes oluline. Olen ise samuti tudeng ning kuulun intervjuueeritavatega enam-vähem samasse vanuseklassi. Valikut hakata uurima komi tudengeid mõjutas ühelt poolt vajadus kitsendada uuritavat sihtgruppi, aga tõenäoliselt ka minu enda üliõpilasstaatus (vt Davies 2008: 5). Kuigi minu ja informantide sotsiaal-kultuuriline taust on erinev, võib siiski öelda, et oleme oma elus sarnases etapis, mil tuleb näiteks teha valikuid tuleviku planeerimiseks. See mõjutab nii minu kui informantide eluviisi ning maailmanägemist. Kuigi paljud intervjuueeritud noored on minust mõned aastad nooremad ning ülikoolis käinud vähem aega, tundsin, et see vanusevahe ei mängi suurt rolli meie omavahelises suhtluses või teineteise mõistmises.

Kuigi noorte intervjuueerimise põhjuseks oli uurimustöö läbiviimine, ei olnud ma välitöödel ainult uurija, vaid intervjuueeritavatega samaväärne noor. Paljudes intervjuudes või nende järel pidin ka ise oma küsimustele Eesti kontekstis vastama. Valmidus küsimustele vastata võib muuta ametliku intervjuusituatsiooni, millega paljud informandid harjunud ei ole, loomulikumaks vestluseks ning anda ka võimaluse võrrelda ja vahetada kogemusi.

Vaadates tehtud intervjuusid, tuleb aga silmas pidada, et sageli õnnestus mul juba

olemasolevate kontaktide kaudu kohtuda noortega, kes räägivad komi keelt ning on etniliselt eneseteadlikumad. Arvati, et mul oleks vaid nendega huvitav ja kasulik intervjuusid teha. Samuti on need noored altimad komi kultuuri ja keele teemadel kõnelema, kuna soovivad oma seisukohti propageerida. Noored, kelle jaoks komi etniline identiteet ei ole igapäevaselt oluline, ei näinud vajadust sel teemal rääkida. Seega sattusin komi kultuuri, keele, etnilise identiteedi teemadel pigem kõnelema noortega, kes peavad komiks olemist igapäevaselt tähtsaks. Kuna paljuski õnnestus mul intervjuuerida noori, kes on ühiskondlikult või etnilises tegevuses aktiivsemad, otsustasin muuta töö fookust ning keskenduda aktiivsetele noortele ja sellele, kuidas komi etniline identiteet aitab neil kohaneda muutustega. Samas olen välitööde jooksul aega veetnud väga erinevate noortega, kelle hulgas on nii komisid kui teiste rahvuste esindajaid. Paljud neist ei mõtle enamasti oma etnilisele kuuluvusele ning samuti ei ole komi keel või kultuur osaks nende igapäevasest elust. Nendest mitteametlikest vestlustest olen saanud palju taustainformatsiooni välitöödel kogutud materjalide analüüsimiseks. Samuti olen näinud ka n-ö tavaliste noorte suhtumist komi keelde, kultuuri ja traditsioonidesse, mis on ka kindlasti mõjutanud minu arusaama ja rõhuasetust antud töö kirjutamisel ning teema käsitlemisel.

Töö ülesehitus ja viitamine

Töö põhiosa olen jaotanud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk on teoreetilist konteksti loov ja annab ülevaate noorte uurimisest peamiselt Euroopas ja Ameerika Ühendriikides ning sellest, kuidas ühiskondlike muutustega seoses on muutunud ka noorte uurimise fookus ning ühiskonna suhtumine noortesse. Kuna magistritöö põhirõhk on ülikooli minekuga kaasnevatel muutustel, annan eraldi alapeatükina ülevaate noorte täiskasvanuks saamist uurivatest ülemineku teooriatest. Pikk ülevaade varasemast uurimisest on vajalik, et mõista noorte muutunud kohta ühiskonnas ja minu lähtepunkti komi noorte uurimisel.

Teises peatükis analüüsin noorte üleminekuteooriatele tuginedes, kuidas noorte elus ette tulevaid muutusi võib näha erinevate katkestustena. Komi tudengite näitel vaatan, millised muutused kutsuvad elus esile suurimad katkestused. Samuti keskendun keele ja etnilisuse omavahelisele seosele ning kuidas komide puhul see enese etnilisel

määratlemisel esile tuleb. Räägin ka komi keele staatusest ja põhjustest, miks see on madal.

Kolmas peatükk keskendub Komi Noorteühenduse „Mi“ tegevusele ja strateegiatele komi noorte seas etnilise identiteedi tugevdamisel. Vaatan organisatsiooni liikmeid kui kultuuri produtsente ja vahendajaid, kes oma tööga loovad teatavat komi identiteeti ja kuvandit. Oma ürituste korraldamisega vahendatakse loodud kuvandit ka laiemale avalikkusele. Selleks, et „Mi“ tegevust laiemasse konteksti asetada, kirjeldan ka MAFUNi ja Soome-Ugri Kultuurikeskuse eesmärgi ning tegevust. Samuti keskendun selle peatükis kultuurilistele elementidele, mis aitavad noortel elumuutustega kaasnevate katkestustega toime tulla. „Mi“ tegevust võib vaadelda kultuurilise elemendina, mis aitab noortel toimunud muutustele üleminekuprotsessi käigus tähendusi luua.

Välitöömaterjali tsitaatidele viidates toon kõigepealt ära kõneleja nime või soo (olenevalt, kas informant on andnud loa oma täisnime kasutada), sünniaasta, tegevusala, välitöömaterjali kogumise aasta ja koha.

Tsitaadid on esitatud kursiivkirjas.

1. Arusaama muutumine noorte rollist ühiskonnas

Paljude noortekultuuri ja identiteedi uuringute juures on noorte kategooria selgelt defineerimata. Mõnes situatsioonis võib 'noorus' olla määratletud pigem sotsiaalse olukorra kui vanuse või kultuurilise positsiooniga. Olenevalt kultuurist kuuluvad noorte kategooriasse nii eelteismelised kui ka 30–40-aastased inividid (Bucholtz 2002: 526). Mõiste noorus on sageli seostatud koolist lahkumise ja sotsiaalse ning majandusliku iseseisvuse saavutamise perioodiga (Jones 2009: 11).

Erinevate noortuurimisega tegelevate distsipliinide jaoks on nooruse mõiste aja jooksul arenenud vastavalt ühiskonnas toimunud muutustele ning selles on ladestunud erinevad väärtuste kihid, mis peegeldavad kaasaegseid moraali, poliitika ja sotsiaalseid küsimusi.⁷

Noorus kui kategooria sai oluliseks 18. sajandi alguses, mil läbi hariduse andmise hakati eristama lapsepõlve ja noorusiga. Hariduse jõudmine suurema hulga inimesteni kaasnes industrialiseerimise ja selle nõudmistega tööstusele vajalike teadmiste ja oskuste arendamiseks. Võib öelda, et 'nooruse' mõiste loodi haridussüsteemis, kuhu kaasati järjest enam sotsiaalseid grupe ning klasse. Noortest inimestest sai 'noorus' ning arenes välja spetsiaalne noorte käitumine või 'nooruse iseloom' (Mørch 2003: 50). Tänapäeva mõistes on 'noorus' peamiselt 20. sajandi sotsiaalsete ja haridusreformide vili ning heaolukapitalismi tulemus (Jones 2009: 3).

Kuna erinevatel ajaperioodidel on nooruse tähendus erinev, tuleb noorte uurimisel arvestada laiemate sotsiaalsete arengutega, mis võivad olla mõjutanud 'nooruse' konstrueerimist või noorte kogemust teatavas ühiskonnas (Jones 2009: 4). Noorte uurimise fookus sõltub nende rollist ning tähendusest vastavas ühiskonnas mingil kindlal ajaperioodil⁸ ja küsimused noorte, identiteedi, hariduse, täiskasvanuikka ülemineku, meedia jne kohta sõltuvad rahvuslikest uurimistraditsioonidest ning debattidest (Bolin 2004: 237).

⁷ Kuigi erinevates uurimustes on nooruse mõiste aja jooksul muutunud, on Oxford English Dictionary's endiselt defineeritud noorust (*youth*) kui perioodi, mis jääb lapsepõlve ja täiskasvanuea vahele (http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0967920#m_en_gb0967920)

⁸ Kokkuvõtlikke ülevaateid senistest uurimustest vt nt Bucholtz 2002; Mørch 2003; Pilkington 1994; Bolin 2004; Jones 2009.

1.1 Noorte uurimise suunad

Nagu mõistet noorus on defineeritud mitmeti, on ka ülevaadetes varasemate uurimuste kohta jaotatud noorteuuringute suundi erinevate kategooriate alusel. Göran Bolin (2004: 238-241) eristab noorte uurimises nelja suunda – bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne ja kultuuriline. Neid uurimisperspektiive on sageli kasutatud analüüsima noori, nende norme, väärtusi, kultuurilisi eneseväljendusi, kohta ühiskonnas ning suhet töösse, kooli, perekonda jne. Need perspektiivid ei ole üksteist välistavad ning tihtipeale on igapäevases uurimistegevuses omavahel kombineeritud.

Bioloogilise vaatepunkti keskmeks on füüsilised muutused, mille peamiseks tulemuseks on seksuaalne küpsus. Kuid ka bioloogilise eaga seoses võib näha suuri erinevusi ajas ja ruumis ning bioloogiline dimensioon ei saa olla nooruse perioodi peamiseks defineerimise viisiks (Samas: 238). Võttes noorte uurimisel arvesse vaid bioloogilisi tegureid, jäävad tähelepanuta nii sotsiaalsed, kultuurilised kui ka psühholoogilised muutused, millel on üleminekul lapsest täiskasvanuikka sama suur tähtsus.

Teine lähenemine on psühholoogiline, mis vaatab noorust kui üleminekuperioodi lapse ja täiskasvanuea vahel (Samas: 238). Esimene sotsiaalteadlane, kes rääkis spetsiaalselt alaealistest oli Ameerika psühholoog G. Stanley Hall 1904. aastal. 20. sajandi alguse uurimustes nähti alaealisust kui ebastabiilset läve lapsepõlve ja täiskasvanuea vahel, mis esindas seega ühtaegu nii lootust ühiskonnale kui ohtu sotsiaalsele stabiilsusele (Jones 2009: 7). Noorte uurimise teooriates sai tähtsaks mõista seda uut konstruktsiooni ning alaealisus tundus olevat üldine indiviidi bioloogiline või psühholoogiline fenomen. Sellele järgnes arusaam, et noori inimesi tuleb täiskasvanuikka jõudmiseks nii hellitada kui ka distsiplineerida. (Mørch 2003: 51)

Noorusele kui sotsiaalsele või kultuurilisele kategooriale tuginev uurimise suund on noorteuuringutes tänini oluline. Seepärast keskendun ka noorte uurimise ülevaates põhjalikumalt sellele, kuidas noori on uuritud lähtudes sotsioloogilistest ja kultuurilistest kategooriatest.

1.1.1 Noorus kui sotsiaalne kategooria

Sotsioloogiline lähenemine noortele sai alguse kahe maailmasõja vahelisel perioodil, kui hakati uurima noorte inimeste sobitumist ühiskondlikesse struktuuridesse. Noorust nähti eluperioodina, mis on sotsiaalselt konstrueeritud vanusekohortide ja põlvkonnateooriate kaudu. Seda ei peetud enam lihtsalt üheks eluetapiks, mida iseloomustab psühholoogiline ebastabiilsus. Uueks väljakutseks oli mõista noorte ja ühiskonna vaheliste sidemete olemust vanuse ja põlvkondadevaheliste suhete alustel. Selle tulemusena hakati ka termini 'alaealised' asemel kasutama mõistet 'noorus'. Esimest kasutavad praegu peamiselt psühholoogid märkimaks perioodi puberteedi alguse ning täiskasvanuea vahel. Samuti on mõistel 'alaealisus' koht näiteks kriminoloogias inimese enda tegude eest vastutamise küsimustes.

Sotsioloogilise lähenemise väljatöötamise juures on oluline roll Chicago koolkonnal ja nende uurimustel poolkriminaalsetest linnanoorte kampadest. Kasutati sotsioloogilisi mudeleid ning keskenduti noorte ühiskonda integreerimisele (Bolin 2004:239; vt ka Campbell 2004: 5-8; Gelder 2005: 19-24). 1920. aastatel alguse saanud uuringutest tekkis ka subkultuuri mõiste, mida defineeriti kui sarnaste sotsiaalsete probleemidega rühmitusi, kes koos otsivad oma muredele lahendusi. Subkultuuriteooriaga seletati, et noorte hälbelisus ei ole bioloogiline probleem, vaid see saab alguse sotsiaalsetest suhetes ja kultuurilisest keskkonnast. (Värv 2006: 13-14)⁹

Pärast Teist maailmasõda algas USAs ja Euroopas noortuurimise buum ning sõjajärgse perioodi uurijate vaatenurk käsitles noori sageli kui sotsiaalset probleemi, mis omakorda tekitas küsimuse, kuidas noori kaasaegsesse demokraatlikku ühiskonda sotsialiseerida. Noorte osalemine või mitteosalemine hariduse omandamises ja poliitilistes organisatsioonides oli noorte uurimise põhiküsimus. (Mørch 2003: 51)

⁹ Subkultuuri uuringute kohta vaata lähemalt nt Gelder, Ken (ed) 2005[1997]. *The Subculturs Reader*. London; New York: Routledge; Bennett, Andy, Keith-Kahn Harris (eds.) 2004. *After Subculture. Critical Studies in Contemporary Youth Culture*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New Yourk: Palgrave Macmillan.

1.1.2 Noored ja noortekultuur

Vaade noortele on muutunud ka kultuuriliselt. Mõiste 'noortekultuur' võttis esimesena kasutusele Talcott Parsons ([1949]1964: 91-93, 189-190), kes defineeris seda kui identiteedi moodustumise ümber loodud kultuuri, kus väärtushinnanguid ja sotsialiseerumist iseloomustas pigem vastutustundetus ja ekspressiivne käitumine kui vahendus. See tulenes faktist, et oli suurenenud lõhe noorte ja täiskasvanute eluviiside, nagu ka noorte väärtuste ning tööturuga seotud väärtussüsteemide vahel. (Bolin 2004: 239)

Noorte ja nooreks olemise tähenduse kohta on mitmeid kontseptsioone, mis pole loodud vaid nende endi poolt. Ühelt poolt on noorusiga pandud esindama kultuurilist mandumist, integratsiooniprobleeme ja normatiivseid üleminekuid põlvkondade vahel; teisest küljest on noored saanud helge tuleviku ning tarbijalike ja hedonistlike ideaalide tähistajaks, kes põlgavad autoriteetsust ning loovad uusi identiteete ja eluviise. Noorus on saanud ka teadmiste tootmise objektiks ning noorte uurimine ja teised institutsionaliseeritud teadmiste tootmise vormid on samuti osa noorte sümboolsest ja kultuurilisest konstruktsioonist. Noorte kultuuriline uurimine on seega tihedalt põimunud oma uurimisobjektiga. (Samas: 240)

1950ndate lõpus oli Ameerika sotsioloogi James Coleman järgi tekkinud eraldatud 'teismeliste ühiskond', mis oli muuhulgas välja kasvanud noorte marginaliseerumisest (Bolin 2004: 239 kaudu Coleman 1961: 9). Noorte suurenenud materiaalsed võimalused avasid neile uue tarbimisruumi ja vaba aeg ning sõpruskond kujunesid olulisemaks kui perekond ning tööl või koolis veedetud aeg. Üleminek täiskasvanuikka oli enam seotud vaba ajaga ning kultuuritööstuse, meedia ning sõpruskonna tegevusega (Bolin 2004: 239). Noortest olid saanud märkimisväärsed tarbijad ning nad arendasid välja stiile, mis väliselt erinesid nende vanemate omast. Laias plaanis võib öelda, et nooruse mõiste sai endale kaks suunda – noortekultuur kui vastukultuur (*counterculture*) täiskasvanute loodud ühiskonnale või klassi jätkuvust peegeldav subkultuur. Suureks küsimuseks selles debatis oli, kas noored saavad ühiskonna poolt marginaliseerituks või marginaliseerivad nad end ise. (Jones 2009: 17)

Noorte käitumist hakati nägema kollektiivse tegevusena, kuid subkultuurilisel, mitte põlvkondlikul tasemel. 1960.-70. aastatel hakati eriti just Birminghami Ülikooli juures

tegutsevas Birminghami Tänapäeva Kultuuriuuringute Keskuses uurima subkultuure (Jones 2009: 19). Mõjutatuna Chicago koolkonna ideedest ja marksistlikust klassiteooriast olid esiplaanil küsimused sotsiaalsest klassist ja mobiilsusest. Subkultuuriteooria abil uuriti Briti ühiskonnas pärast Teist maailmasõda tekkinud stiilipõhiseid noortekultuure, mida nähti töölisklassi noorte alternatiivsete elustiilidena, mis tekkisid vastupanuna dominantkultuuri, vanemkultuuri või massikultuuri vastu (Bolin 2004: 239, vt ka Bucholtz 2002: 536-537; Campbell 2004: 9-10; Gelder 2005: 81-85). Halli ja Jeffersoni *Resistance Through Rituals* (1976) oli võtmetekst uues noorte kultuuriuuringutes, mille teoreetiliseks algpunktiks võib pidada noored-kui-tarbijad paradigmat loobumist ja seega ka noortekultuuri ühtsuse arusaamast lahtiütlemisest. Samas vaadati erinevaid subkultuuride stiile vaid vastupanu vormidena. (Pilkington 1994: 31, 36)

1970-80ndatel olid noored saanud juba ise ühiskonna kriitikuteks, kuna ühiskonda nähti oma liikmete isikliku identiteedi ja subjektiivsuse mahasurujana. Noorteuuringute vaatenurk ei olnud enam autoritaarne, vaid läbi uurimisperspektiivide näidati üles solidaarsust noorte vastu. Püüti mõista tekkiva postmodernistliku või tarbimisühiskonna väljakutseid ning noorte kohta muutuvas ühiskonnas. Sellega seoses pidid muutuma ka hariduslikud nõudmised ning ka institutsionaliseeritud hariduses hakati enam tähelepanu pöörama mitteformaalsele õppimisele ja grupitöö ideele. Kaasaegses riskiühiskonnas nähti vajadust toetada noorte individualiseerumist. (Mørch 2003: 52)

1.2 Noorte üleminek täiskasvanuikka

1990ndatel tekkisid noorte uurimises n-ö üleminekuteooriad, kus vaadati erinevaid põhjuseid, mis võivad hõlbustada või varjutada noorte 'edukat' üleminekut täiskasvanuikka. Uurimine keskendus noorusele kui perioodile, mil toimub üleminek privaatsest lapsepõlveest kaasaegse ühiskonna liikmeks (Mørch 2003: 52), mis on struktureeritud keeruka sotsiaal-majandusliku süsteemiga, institutsionaalsete kokkulepete ning kultuuriliste muustritega (Walther 2006: 124).

Laiemate ühiskondlike muutuste tõttu (hariduse omandamise aja pikenemine, elustiilide paljus, naiste tööhõive kasv, tööturu paindlikkus ja individualiseerumine) on teisenenud ka täiskasvanuks saamise protsess ning kuidas inimesed seda tunnetavad.

Üleminek noorest täiskasvanuks on kaotanud oma ühesuunalisuse. Hilismodernismis on paljud elu sündmused, mis märkisid teatavaid sotsiaalseid ülesandeid inimese arengus, kaotanud suure osa oma tähendusest. Kuna täiskasvanuiga on töö, abielu ja laste kasvatamise osas muutunud vähem stabiilseks, on ka keerukam vaadata täiskasvanuiga kui n-ö sihtkohta noorte jaoks (Jones 2009: 88; Walther 2006: 120-121). Noorusiga on kaotanud oma otsesed üleminekuomadused ning see ei ole enam loodud ja arendatud, pidades silmas kindlaid täiskasvanuelu nõudmisi. Noorus on saanud ise oluliseks eluperioodiks. (Mørch 2003: 57)

Noortest rääkides on kasutatud ka 'liminaalsuse' mõistet (Holdsworth ja Morgan 2005), mis kirjeldab olukorda, kus noored on lapse- ja täiskasvanuea künnisel, perekonna sotsiaalse ja välise maailma piiril. On kasutatud ka mõistet 'hiiliv täiskasvanustaatus', mil lapsepõlvele omane sõltumine on lõppenud, kuid samas ei olda veel seotud täiskasvanumaailma kohustustega. Sel perioodil eksperimenteeritakse sotsiaalsete rollidega ning iseseisev elu võimaluste avastamine on suurem kui mistahes muul perioodil elus (Arnett 2000: 469). Nooruse käsitlemine ühiskonna piiril olemisena tõuseb enam päevakorraile tänapäevase noorusea pikenemisega (Jones 2009: 85). Koju tagasi pöörduvatele ja vanematest sõltuvatele noortele viidates on kasutatud ka mõisteid 'bumerangi põlvkond' (Boomerang Generation) ja 'yo-yo põlvkond' (Yo-Yo Generation) (Jones 2009: 85; vt ka Pais 2000; Walther 2006). Noorte elu võib iseloomustada selle taastatavuse kaudu, neil on võimalus liikuda nooruse ja täiskasvanuea vahel, mis tähendab, et noorte elud pörkuvad sarnaselt yo-yo'le edasi tagasi (Pais 2000: 220). Sellisel juhul võib olla keeruline otsustada, kas ollakse noor või juba täiskasvanud. Kuna täiskasvanuks saamise protsess on fragmenteerunud, võivad noorusele omane sõltumine ja täiskasvanu autonoomia samaaegselt koos eksisteerida ühes biograafias. Sageli eelistatakse end paigutada vahepealsesse kategooriasse nagu näiteks 'noored täiskasvanud'. (Walther 2006: 121)

Tänapäeval ei saa enam noorte elu uurides lähtuda normatiivsest lineaarsest sündmuste järgnevusest (koolist lahkumine, tööle minek, kodust lahkumine, abielu, lapsevanemaks saamine), mis oli omane varasematele uurimustele (Jones 2009: 88). Traditsioonilistes ühiskondades oli üleminek täiskasvanuikka suuresti reguleeritud protsess oma narratiivide, rituaalide ja identiteedimarkeritega, mille kaudu toimus üleminek täiskasvanuks nii indiviidi kui kogukonna jaoks (Zittoun 2007: 197). Vanus ei ole enam peamine marker täiskasvanu iseseisvuse märkimiseks, kuigi seda kasutatakse endiselt

noorte kogemuse struktureerimiseks ja inimeste kategoriseerimiseks näiteks hariduses ja kohtusüsteemis ning sotsiaaluurimustes (Jones 2009: 95; Aapola 2002: 300). Mitmed ühiskondlikud muutused on ümber kujundanud ka keskmist eluteed. Töötamine, oma kodu loomine, pere ja laste olemasolu on kaotanud oma väärtuse täiskasvanuea läve ületamisena. Noored inimesed võivad lahkuda vanematekodust ilma uut pere loomata, jääda osaliselt vanematest majanduslikult sõltuvaks samal ajal kui neil on töö ja lapsed jne (Zittoun 2007: 194). Paljude noorte jaoks on koolist lahkumise ja tööturule sisenemise või kodust lahkumise ja oma kodu omamise vahepeal veel muud etapid ((kõrg)hariduse omandamine, ajutine majapidamine). Seega on muutunud individuaalsete elusündmuste olulisus. Kodust lahkumine¹⁰ on tähtis elu sündmus iseenesest, mitte enam niivõrd seotuna abiellumisega. Kui kooli lõpetamisele ei järgne sisenemist tööturule, ei ole sellel noore elukäigus niivõrd suur tähendus (Jones 2009: 94). Noored võivad saada 'täiskasvanuks' ühes etapis, aga mitte teises. Seega nad võivad olla oma vanematest majanduslikult sõltumatud kuid elada ikka vanematega koos või elada oma kodus ja samal ajal saada vanematelt toetust. (Jones 2009: 95-96)

Tänapäeval on elu nooruse ajal omandanud olulise koha noorte arenguvõimalustes ning enda tuleviku kujundamisel. Sel perioodil on kõige olulisemaks individualiseerumine ja õppimine isikliku edu saavutamiseks (Mørch 2003: 57). Noortelt nõutakse tänapäeval paremat arusaamist individuaalsetest tegevustest ja trajektooridest ning sellest, kuidas nad loovad ja panustavad isiklikku arengusse. Loogika ja tähendus ei ole formaalsetes ülemineku trajektoories objektiivselt olemas, vaid indiviid peab need ise looma. Selle protsessi soodustamiseks tuleb mõista noorte toimetulekut erinevate tingimustega ning volitada neid tegema valikuid noorte ja ühiskondlikus elus (Mørch 2003: 59). Noori julgustatakse pikendama oma hariduse omandamise aega ning edasi lükkama sisenemist tööturule (täiskohaga) ja majandusliku sõltumatuse maailma. Nad peaksid omandama tänapäevase tööturu jaoks vajaliku kvalifikatsiooni ja oskused, mis peaksid parandama nende võimalusi elus midagi saavutada ning ennetama sotsiaalset kõrvalejäetust. (Jones 2009: 91)

Koos muutuva arusaamaga noortest ning nende rollist ühiskonnas on alates 2000ndatest aastatest noorte uurimises pigem olulisteks teemadeks noorte kaasamine ja osalemine ühiskondlikus elus, nende individualiseerumine ning noorte endi kultuuriliste praktikate

¹⁰ Noorte kodust lahkumisest eraldi kirjutanud näiteks Clare Holdsworth ja David Morgan raamatus *Transition in Context. Leaving Home, Independence and Adulthood* (2005).

uurimine ning mõistmine (vt Mørch 2003 ja 2005).

Kuna noorte jaoks ei pruugi täiskasvanuks saamine olla enam eraldi eesmärk ning on väga individuaalne, millal noor tunneb end täiskasvanuna. Seega on minu meelest tudengite puhul tähtsaim see, kuidas nad sel eluperioodil omandavad haridust, on osaks sotsiaalsõrgustikest, töötavad ning harrastavad erinevaid vabaaja tegevusi, läbi mille saadud kogemused ja oskused aitavad noortel ühiskonnas täisväärtuslikult tegutseda ning oma elu kujundada.

2. Komi noorte üleminek täiskasvanuikka ja keele roll selles

Välitööde käigus olen intervjuerinud erinevate kõrgkoolide tudengeid, keda võib vaadata just üleminekuperioodis olevana. Paljud neist on tulnud ülikooli küladest, st nad on kolinud maalt linna väga erinevasse keskkonda. Samuti hakatakse ülikooli tulles omandama haridust ja vajalikke teadmisi sisenemaks tööturule. Seega ülikooli õppimise minnekuga astutakse samm täiskasvanuelu ja iseseisvuse suunas. Kuigi ei saa väita, et tänapäeval on olemas mingid kindlad tunnused, mille järgi saaks öelda, et ollakse nüüd täiskasvanu. Nagu eelmise peatüki üleminekuteooriaid käsitlevas osas välja tõin, on lapse-noore-täiskasvanu kategooriate piirid hägustunud ning ehk ei ole enam kohanegi rääkida täiskasvanuks saamisest kui kindlast sihtkohast noorte jaoks.

Vaadates noorust kui üleminekuperioodi, kus täiskasvanuks saamine on raskesti määratletav, on tudengid antud kontekstis huvitav uurimisobjekt just seetõttu, et nende puhul on tegemist grupiga, kes mingil määral on sunnitud olema iseseisev.¹¹ Tulles külast linna õppima, peavad nad igapäevaselt langetama elus rohkem ja vähem tähtsaid otsuseid. Samal ajal ei saa aga öelda, et tegemist oleks täiesti iseseisvate inimestega. Suurem osa tudengeid Komimaal on siiski kasvõi majanduslikult endiselt sõltuv oma vanematest (vt ka Wallace ja Kovatcheva 1998: 147-149), sest koolisüsteem ei võimalda, vähemalt ülikooli esimestel aastatel, samal ajal õppida ning tööd teha.

Arvestades inimeste erinevaid kogemusi, ei saa rääkida ühest kindlast üleminekust, mis viib täiskasvanu läve ületamiseni. Mõned uurijad on hoopis hakanud rääkima mitmetest rolli üleminekutest. Teised eristavad kool-töö ülemineku oma kodu loomise üleminekust või lihtsamalt, tõmbavad piiri sotsiaalse (st professionaalne) ja privaatse (seksuaalne ja suhetealane) ülemineku vahele. Kuigi üleminek on sõltuv individuaalsetest trajektooridest ning valikutest, on noorte üleminekud siiski piiritletud sotsiaalsete, majanduslike ja ajalooliste maastikega. Olenevalt rahvuslikust/riiklikust eripärast, loob iga rahvus oma kitsendused ning tingimused, mille kaudu täiskasvanuikka jõudmist vaadatakse. (Zittoun 2007: 195)

Selles peatükis annan kõigepealt ülevaate katkestuse mõiste kasutamisest noorte

¹¹ Iseseisvus ja vastutustunne on ühed olulisemad omadused, mida näiteks Eesti noored toovad välja täiskasvanuks olemise iseloomustamiseks (Nugin 2010: 49-57).

üleminekuperioodi kirjeldamisel ning seejärel identiteedi ja keele rollist selles. Enne kui asun analüüsima komi tudengite kogetavaid võimalikke katkestusi, toon välja ka komi keele rolli komide etnilises identiteedis.

2.1 Katkestused ja üleminekud nooruses

Räägitakse, et inimesed ei ela enam lineaarsetes trajektoories, mil mingite kindlate tunnuste järgi saab määratleda täiskasvanuks saamist. Suure tõenäosusega kogevad noored oma elu erinevate etappide jooksul katkestusi, pöördepunkte ning üleminekut. Noorust on sageli vaadatud kui tähtsat ülemineku(te) perioodi, mis tänapäeval ei ole enam pelgalt piiritletud faas lapsepõlve ja täiskasvanuea vahel (Zittoun 2007: 194; vt ka Mørch 2003: 53). Inimesed kogevad oma elus mitmeid üleminekuid, mis ei ole sotsioloogide poolt mõõdetud ning mis ei pea ilmtingimata lõppema täiskasvanuks saamisega. Seega võib öelda, et terve elu on organiseeritud erinevate üleminekute ümber (Nugin 2011: 22; Holdsworth & Morgan 2005: 20).

Noorte erinevate üleminekute analüüsimisel kasutab kultuuripsühholoog Tania Zittoun mõistet katkestus, mis tähendab seda, et teatud suuremate või väiksemate muutustega inimeste igapäevases elus lakkavad nende jaoks seni loomulikuks peetud tähendused olemast enesestmõistetavad (Zittoun et. al 2003: 416). Oluline on katkestus-üleminek suhe, mis iseloomustab elus ettetulevaid muutusi, millega kohanemist või toimetulekut võibki nimetada üleminekuks. Zittouni (2008: 165-166; 2007: 196) järgi on üleminek protsess, mis järgneb katkestusele ning milles sisalduvad kolm üksteisest sõltuvat protsessi: identiteedi muutused, õppimine ja tähenduse loomine.

1) identiteedimuutused – üleminekud hõlmavad endas muutusi inimese sotsiaalsetes, materiaalses või sümboolsetes kogemustes, mis loovad tegevuses uusi eesmärgi, suundumusi, võimalusi ja piiranguid. Läbi iseenda mõistmise ja läbi teiste vahendamise, toob ülemineku protsessis toimuv enese repositsioneerimine kaasa identiteetide muutumise. Eriti on seda näha noortega seotud üleminekutes – noored vahetavad seoses hariduse või tööga elukohta, lahkuvad vanematekodust või naasevad pärast õpinguid koju, hakkavad suhtlema uue grupi sõpradega, tegelema uute vabaaja tegevustega.

2) õppimine – muutused inimese elus ja ümber paigutamine sotsiaalses sfääris võivad vajada sotsiaalset, tunnetuslikku ning ekspertarvamust ja -teadmisi. Nooruses võib see tähendada oskust süüa teha, osaleda ühiskondlikus elus, omandada akadeemilist

haridust.

3) tähenduse loomine – läbi enese repositsioneerimise, teiste inimestega kohtumiste ja õppimise võib inimene jõuda tähenduse loomiseni, st mõtestada toimunud muutusi. (Zittoun 2007: 196)

Tudengid hakkavad koos ülikoolihariduse ja ameti omandamisega looma vundamenti tulevaseks iseseisvaks eluks. Selle käigus tulevad ette uued väljakutsed, avastused, saadakse uusi kogemusi, teadmisi jne. Tudengid peavad mingil määral ise hakkama saama ning langetama igapäevaselt suuremaid või väiksemaid otsuseid. Kuuludes sotsiaalsetesse võrgustikesse saavad noored toetuda teiste kogemustele ja sotsiaalsetele teadmistele, et otsustada, kuidas teatud olukorras käituda. See tähendab, et nad omavad *sotsiaalset ressursi*, mis omakorda toetab identiteedi muutusi ja repositsioneerumist. Õppimise protsessi toetavad *kognitiivsed ressursid* ehk praktilised ja formaalsed teadmised. Tähenduse loomist toetavad sümboolsed objektid nagu raamatud, filmid, muusika jne, milles on jagatud ideed, tähendused ja uskumused. Zittoun nimetab neid kultuurilisteks elementideks (Zittoun 2007: 199). Noorte jaoks omavad erinevad kultuurilised elemendid suurt tähtsust tähenduste loomisel ja oma üleminekuperioodis mõtte leidmisel.

Identiteedi ja tähenduse loomise protsessides on oluline ka üldine ühiskondlik kontekst, st mismoodi noortesse üleüldse suhtutakse ning missugune on nende koht teatavas ühiskonnas. Individualiseerumisega on tõusnud noorte endi tehtud valikute tähtsus nende isiklikus biograafias. Kui varem oli teatavate üleminekutähiste selgema olemasolu tõttu tähenduste loomine ning identiteedimuutumise protsessid enam täiskasvanute ning ühiskonna poolt mõjutatud, siis praegu on noortel suurem vabadus teha valikuid oma eluteel. Ühelt poolt antakse noortele teoreetiline vabadus valida kultuurilisi kogemusi, millega nad soovivad suhestuda. Samuti on neil suurem ruum oma mõtete, maitse ja arvamuste väljendamiseks. Teisest küljest peavad noored nüüd nende väljenduste ja valikute eest suuremat vastutust kandma (Zittoun 2006: 23-24; vt ka Illeris 2003: 365), kuna need omavad mõju noorte tulevasele elule.

Kuna noorust võib pidada eraldi eluperioodiks, mis ei pea olema täiskasvanutega üldse seotud, ei saa ka nende igapäevaseid (kultuurilisi) tegevusi vaadata varasemate või täiskasvanutele orienteeritult väljatöötatud praktikate valguses. Noortel on omad eelistused, harjumused, huvid jne, mis väljenduvad nende erinevates kasutatavates

kultuurilistes praktikates või teatud kultuuriliste elementide eelistamises. Valik kasutada teatavaid kultuurilisi elemente kuulub noorte eluviiside hulka, st on korraga nii õigus kui ka kohustus. Kultuurilised praktikad ning erinevate kultuuriliste elementide kasutamine oleneb kontekstist ja ühiskondlikest tingimustest, milles noor elab. Valikuprintsiibid on mõjutatud eelnevast kogemusest, haridusest ning noort ümbritsevast sotsiaalsest võrgustikust.

2.2 Keel ja identiteet

Nooruse perioodil toimuv õppimine, erinevate kogemuste omandamine ning sotsiaalsetes võrgustikes osalemine on osaks identiteedi loomise protsessist (vt Illeris 2003). Identiteet tähendab kokkukuuluvustunnet ning teatava grupiga ühtsuse tajumist, samal ajal mõistes, mille poolest eristutakse teistest. Identiteet loob inimesele isikliku kuuluvustunde ning individuaalsuse baasi ning sellega on seotud ka sotsiaalsed suhted (Weeks 1990: 88). Seega saab rääkida üksikisiku ning grupiidentiteedist. Väga laia ja avatud identiteedi definitsioonina saab öelda, et identifitseerimise puhul on tegemist enda ja teiste sotsiaalse positsioneerimisega (Bucholtz, Hall 2005: 586). Samas ei ole identiteedid ühtsed vaid on fragmenteerunud ning mitmekordselt loodud erinevate diskursuste, praktikate ja seisukohtade poolt, mis võivad olla omavahel vastuolus. Identiteedid on pidevas muutumise ja teisenemise protsessis, olles samal ajal konstrueeritud spetsiifilistes ajaloolistes ja institutsionaalsetes tingimustes (Hall 2000: 17). Selle protsessi rõhutamiseks kasutatakse sageli koos identiteedi mõistega näiteks sõnu „etnilisus“ ja „kultuur“, mis omakorda näitab enese identifitseerimise sõltumist konkreetsest olukorrast (Leete, Niglas 2001: 10).

Komid on üks paljudest soome-ugri rahvastest, kuid soome-ugri identiteeti on keeruline lahti seletada, kuna see hõlmab erinevaid gruppe nii Vene Föderatsiooni territooriumil kui ka näiteks iseseisvates riikidega nagu Eesti, Soome ja Ungari. Üheks Venemaal elavaid soomeugrilasi ühendavaks tunnuseks on sarnane poliitiline olukord, kuid laiemalt põhineb soome-ugri ühtsuse arusaam keelesugulusel. Seega soome-ugri kontekstis on keele tähtsus identiteedis eriliselt rõhutatud. Keele rolli identiteedi kujundamisel ja säilitamisel peavad oluliseks ka keeleteadlased.

Keelelist identiteeti peetakse etnilisus kujunemise põhiliseks aluseks (Pusztay 2008: 50) ning keel on võtmeelement ja vahend, mille kaudu viidatakse ja taastoodetakse

identiteedi nüansse, mis aitab balansseerida erinevate ühiskondlike rollide ja ootuste vahel (Fought 2006: 20). Etnilise identiteedi konstrueerimisel on keelel oluline roll. Kohalikus keeleideoloogias võib keele rääkimine teha inimesed kindla etnilise grupi liikmeks ning sellel võib olla väga tähtis sümboolne roll, kuna keelt nähakse sageli võtmeindikaatorina indiviidi enesepositsioneerimisel etnilise uhkuse ja assimileerumise küsimuses (Samas: 21, 27).

Riho Grünthali järgi on soomeugrilaste identiteet rida kombinatsioone keele, asuala, kultuuri, ajaloo ja etnograafia vahel. Kollektiivne identiteet ilmneb jagatud kohalikust ja kultuurilisest taustast, samal ajal kui inimeste identiteet peegeldab isiklikke kogemusi ja emotsioone. Identiteedi avaldumine oleneb suuresti sotsiaalsest keskkonnast. Identiteedi muutumise viis sõltub sellest, kuidas keelt suudetakse kohandada kultuuriliste ja majanduslike muutustega, haarata ja arendada selle kaasaegseid omadusi (2007: 77). Kui Grünthali jaoks oleneb identiteedi säilimine paljuski keele arenguvõimelisusest, siis Maria Czibere toob välja (2007: 42-43), et keel iseenesest ei ole identiteeti loovaks faktoriks. See võib olla etnilise identiteedi element, kuid peab alati olema seotud gruppi kuulumisega. Selleks on vajalik teadlikkust päritolust; kuid mitte ainult, kuna emakeel ja etniline identiteet võivad teineteisest eraldi olla. Identiteedi elemendid, nagu nimi, grupikuuluvus, päritolu, kultuur, keelekasutus, on samal ajal ka eristamise allikaks ning nad märgivad etnilise identiteedi piire. Samal ajal on keel siiski üks osa kultuurist ning soomeugrilaste ja ka komide jaoks enese identifitseerimise oluliseks elemendiks.

2.2.1 Keele roll komide etnilises identiteedis

Venemaa vähemusrahvaste hulgas on kultuuri ja keele püsimajäämine olnud aruteluobjektiks pikka aega ning erinevad organisatsioonid tegelevad kultuuri säilitamise ja populariseerimisega. Etnilisest identiteedist rääkides on oluline kõigepealt selgeks teha, mis on konkreetse grupi jaoks etnilisust iseloomustavad tunnused. Paul Fryer toob välja, et komi identiteedi tuvastamise võtmeks on alati olnud keel. Keele ja identiteedi vaheline seos ei ole iseloomulik ainult komidele, paljudel juhtudel on põliskultuur ja traditsioonilised teadmised taandatud keeleoskusele (1998: 60). Etniline sümbolum, mis viitab põlisele keelele, religioonile, sugulussüsteemile või eluviisile on etnilise identiteedi säilitamisel otsustavad just suurte muutuste perioodil (Eriksen 2010:

81) ning etniline identiteet muutub otsustavalt tähtsaks siis, kui seda tunnetatakse ohus olevat (Samas: 92).

Komid ristiustati juba 14. sajandil, mis on endaga kaasa toonud ka nende kultuurilise lähenemise venelastele. Kuigi mõjutusi on mõlemal suunal, on venelaste poole pealt mõju suurem. Kõige suuremat vastupanu on aga üles näidanud keel ja folkloor (Žerebtsov 1982: 208). Kuigi ei saa väita, et keel on ainus eneseidentifitseerimise faktor, on selline suhtumine keelde ja etnilisusesse komide hulgas tavaline – komi keele valdamine võrdub n-ö ehtsaks komiks olemisega (Fryer 1998: 60; vt ka Mironova 2011: 73). Sotsiaalsest ja ajaloolisest kontekstist tingituna võivad kultuurilised tunnused, nagu näiteks keel, muutuda etnilise vähemusgrupi jaoks oluliseks eristavaks markeriks, mis aitab säilitada piiri nende ja domineeriva grupi vahel (vt May 2001: 31, 131). Identiteete luuakse läbi erinevuste võrdluses „teistega“, st mõistet defineeritakse selle kaudu, mis see ei ole ning mis puudub (Hall 2000: 17) ning kuna keel on peamine lihtsalt eristatav kollektiivne sotsiaalne tunnus, mis komisid venelastest eristab, omistavadki komid keelele etnilise eristamise küsimuses niivõrd suur rolli.

Välitöödel tehtud intervjuudes kohtasin samuti arusaama, et komi etniline identiteet on tugevalt seotud keeleoskusega. Mitmed komi keelt mitteoskavad noored defineerisid end venelastena isegi siis, kui nende mõlemad vanemad olid komi päritolu.

Mu mõlemad vanemad oskavad komi keelt. /.../ Nad räägivad tänapäevani iga päev komi keeles. /.../ Ma olen nagu venelane, keelt ei oska ja nende [komide] asjade vastu huvi ei tunne. Kui ma keelt hästi oskaksin, oleksin nendele lähedamal... (n, 1986, saksa ja inglise keele tudeng. VM 2009, Sõktõvkar).

Sarnased suundumused toob välja ka Mironova Komi teaduskeskuse etnograafia osakonna töötajate poolt 2004. aastal läbiviidud etnosotsioloogilise uurimuse „Mina ja minu rahvas“ tulemusi analüüsides. Selle järgi määratles end komina 66% noortest, kelle mõlemad vanemad olid komid ning 22% komi-vene segaperekonnas kasvanud vastanutest. Samuti toob Mironova välja, et suurem osa neist noortest on pärit maapiirkondadest, kus räägitakse igapäevaselt komi keeles (Mironova 2011: 65). Kuigi Komimaal on kindlasti vaja osata ka vene keelt, rõhutab Komi noorteühenduse „Mi“ esindaja Jana Sažina samuti komi keele rolli identiteedi osana.

Ma ei taha öelda, et vene keelt ei ole vaja. See on suhtluskeel, see on riigikeel. Aga selleks, et säilitada identiteeti, säilitada just nimelt seda eripära, ilma keeleta see meil ei õnnestu... (Jana, 1988, "Mi" esindaja, VM 2011, Sõktõvkar)

Soome-ugri ning Komi noorte- ja kultuuriorganisatsioonid tegelevad oma töös erinevate ürituste korraldamisega, mille eesmärk on liikuda samm-sammult selleni, et noored teadvustavad oma komi päritolu, mis tähendab, et nad hakkavad õppima komi keelt või julgevad seda rääkida.¹² Selleks, et inimesed teadlikult valiksid oma emakeele kasutamise, peavad nad nägema selles enda jaoks mingisugust kasu. Etnilise identiteedi funktsioneerimiseks peab see grupi liikmete jaoks olema veenev (vt Eriksen 2010: 83). Ainult idee keele püsijäämise vajalikkusest ei ole noorte jaoks keele õppimisel piisavaks motivaatoriks. Igapäevases elus edukalt hakkama saamiseks on olulised erinevad tegurid ning keeleoskus peaks siis ka teataval määral aitama noori praktilisemal moel.

Keele rolli tähtsustamisel tõi Janos Puszta Tallinnas 2004. aastal toimunud Soome-ugri IV maailmakongressil välja, et keel on sotsialiseerumise põhiliseks viisiks. Rääkima õppides saab laps ühiskonna liikmeks ning sotsiaalse käitumise mustreid õpitakse läbi erinevate mudelite ja olukordade ning need mustrid on osaks käitumiskomplektist laiemas mõttes ja kultuuri osana. Sel põhjusel on tähtis kas lapsed hakkavad suhtlema oma emakeeles või mõnes muus keeles. (Puszta 2008: 50)

Siinkohal on koduse kasvatusel kõrval oluline, et keelt oleks võimalik õppida ka koolis. Kuigi keele säilitamise nimel on oluline lastele keele õpetamine, ei tohi unustada ka noori või noortega tegelemist. Just teismelised ja tudengid on kriitiliseks sihtgrupiks, kuna nad on alustamas oma iseseisvat elu, mis sunnib neid igapäevaselt tegema erinevaid valikuid ning langetama oma tulevast elu puudutavaid otsuseid. Nende valikute hulka kuulub muuhulgas ka see, kellena end soovitakse identifitseerida, st kas võtta omaks oma komi päritolu ning kasutada seda keelt või mitte. Kuigi lastes on ehk lihtsam huvi tekitada ning nad on õpetuste suhtes vastuvõtlikumad, võib teismelise- ja tudengiikka jõudes lasteaia ja kooli esimestel aastatel õpitu ära ununeda. Eriti kui kodus komi keelt ei räägita ning komiks olemine ei ole igapäevaselt oluline. Kuid

¹² Noorte- ja kultuuriorganisatsioonide tegevusele keskendun järgmises peatükis.

noorte puhul hakkavad olulist rolli mängima ka muud tegurid nagu näiteks huvitavus, staatus, praktiline kasu jne. Seepärast on ka noored veidi keerulisem sihtgrupp kelleni jõuda ning nende jaoks on vaja välja töötada ja rakendada teistsuguseid meetodeid.

2.3 Katkestus ja komi tudengid

Kõrgkoolis hakkavad noored omandama väljaõpet ning tulevaseks tööeluks vajalikke teadmisi ja kogemusi. Uute inimestega kokkupuuted laiendavad ka noorte sotsiaalset võrgustikku. Elukoha muutmine, uute inimestega kohanemine, kodust lahkumine (kasvõi ajutiselt) jne võivad samas esile kutsuda muutusi, mida ei saa enam varasemale kogemusele tuginedes mõtestada. Zittouni järgi tähendab see katkestust, millele järgneb üleminek läbi õppimise, identiteedi muutuse ning sellele tähenduse andmise.

Kui Euroopas ja Ameerika Ühendriikides on seoses individualiseerumisprotsessiga kadunud konkreetsed täiskasvanuks saamise markerid, siis Komimaa kontekstis võib mingid piirid siiski välja tuua. Näiteks pärast kõrghariduse omandamist tööturule sisenemine kerkib sealse kontekstis enam esile, kuna suurem osa tudengeid ei käi ülikooli kõrvalt töö. Kui Eestis töötavad paljud tudengid juba ülikooli kõrvalt, siis sealse ülikoolisüsteemiga on väga keeruline õpinguid ja tööd ühendada. Tudengitest, kellega mina välitööde ajal rääkisin, töötas vaid mõni üksik.

Pigem tuleb valida kas töö või õpingud, mulle tundub. /.../ Sest õpime alates hommikust ja praktiliselt terve päev. /.../ Nagu kooliski, on mingi kindel režiim, et kindlalt sellel ajal loetakse mingeid loenguid ja siis tuleb need ka ära teha. Jah, selline range. Me ise ei saa midagi valida. (n 2, 1990, komi keele ja kirjanduse tudeng, VM 2011, Sõktõvkar)

Meil on ained ja peab rangelt loengutes kohal käima, kontrollitakse kohalolekut ja see mõjutab ka hinnet. Seepärast ma ei saanud töötada ka. Mõned muidugi töötavad, aga uneaja arvelt /.../ lähevad koju ja siis öösel tööle. (n, 1988, tudeng, VM 2011, Sõktõvkar)

Tudengid, kes juba ülikooli ajal töötavad ei tee enamasti erialast tööd ning suurem osa leiab rakendust teenindusvaldkonnas. Üheks põhjuseks on ka see, et ilma diplomita

erialasele tööle ei võeta. Seega võib öelda, et komi tudengite puhul ei ole töö- ja koolielu omavahel segunenud ning üleminek hägustunud, nagu näiteks Eestis, kus suuremal osal tudengitel on enne ülikooli lõpetamist olemas mingisugunegi töökogemus. Ülikoolisüsteem Komimaal soodustab lineaarset ja normatiivset üleminekut lapsest täiskasvanuks ning diplomi saamine märgib seega suure tõenäosusega ka tööelu algust ning sammu iseseisvuse suunas.

Samas läbivad kõik tudengid eelviimasel kursusel kohustusliku praktika, mis annab neile siiski juba ülikooli ajal võimaluse saada kogemusi õpitaval erialal ning see võib aidata tulevikus tööd leida. Tänu praktikale sai näiteks Komi rahvaraadiosse tööle ka üks komi keelt ja kirjandust õppinud „Mi“ liige.

Kuidas see juhtus, et Sa sinna tööle sattusid?

Ma läksin sinna praktikale, Komi rahvaraadiosse. /.../ Aga raadiost läks üks tüdruk ära ja mind kutsuti sinna. Ja ma olin kohe nõus, kuna ma väga tahtsin seal töötada. Mulle meeldis seal väga, praktilal. (Jevgenia, 1989, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Intervjuu tegemise ajal ei olnud Jevgenia raadios tööl püsiva lepinguga, kuna ilma diplomita seda ei sõlmita. Nüüdseks on ta aga ülikooli lõpetanud ning töötab täiskohaga Komi rahvaraadios. Kuna kõrgkooli diplomi olemasolu mängib Komimaal erialase töö saamisel tähtsat rolli, on need omavahel rohkem seotud. Samas võib praktika osutuda noore jaoks heaks võimaluseks pärast ülikooli lõpetamist tööd leida, kuna eelnevalt on olemas väike kogemus ning loodud vajalikke kontakte.

2.3.1 Linnainimene või komi?

Kõige suurema muutusena ülikooli astumisel tunnetasid noored maalt linna kolimist. Põhjustena on olulised nii üldised erinevused maa- ja linnaelu vahel (näiteks pikemad vahemaad, suurem hulk inimesi, linnainimeste vähesem omavaheline suhtlus, aga ka laiem ning kergemini kättesaadav teenuste ja toodete valik) kui ka see, et pealinna puhul on tegemist peamiselt venekeelse kultuuriruumiga, kus komi keelt kuuleb harva. Linnas ja maal elavaid komisid võrreldes tuuaksegi sageli välja erinevus komi keele oskuses. Külades on enam säilinud rahvuslikke traditsioone ja ka keelt. Noored, kes on pärit küladest, kus suurem osa elanikkonnast kasutab igapäevaselt komi keelt, oskavad

üldiselt oma emakeelt paremini ning võib öelda, et seetõttu on ka nende komi eneseteadlikkus tugevam. Linna ülikooli minnes tekib aga vajadus oma identiteeti enamusega ühtlustada ning praktilistel põhjustel kasutada peamise suhtlusvahendina vene keelt.

Kuigi mitmed noored, keda intervjuueerisin, ise komi keelt ei rääkinud, siis küsimusele, kas komi keelt peaks oskama, vastati:

Kindlasti on vaja. Niikuinii on Komi Vabariik. Seega kui on Komi Vabariik, siis peab ka keel olema komi. (Tatjana, 1988, inglise keele tudeng, VM 2009, Koigorodok)

Seega võib öelda, et linnas elavate komi noorte jaoks omab keel sümboolset väärtust. Maal elavate noorte jaoks on aga keelel oluline funktsionaalne tähtsus ning see on tugevalt seotud ka teadmisega traditsioonidest ja tavadest ning enese tunnetamisega oma etnilise grupi liikmena. (Mironova 2011: 80-81)

Maal elavaid komisid peetakse sageli rohkem komideks kui linnas elavaid või linna elama asunud komisid (vt Koosa 2010: 38-41). Komi noori uurinud Natalja Mironova tehtud intervjuude hulgas on hea näide, kuidas selgelt tuuakse välja eristus komi-linnainimene.

Oma rahvusele ei ole ma kunagi eraldi mõelnud. Olen alati kindel olnud, et olen rahvuselt komi – ema on komi ja isa on komi ning seega olen ka mina komi. Millalgi läksime vennaga maale vanaema juurde ja seal ümberringi kõik vestlevad ja ma ei saanud midagi aru. Muidugi, ma ei püüdnudki aru saada, nii äge oli kuulata, jälgida... Ja küsisin vanaemalt: “Ma olen ju ka komi?” Aga tema hakkas naerma, “Kuidas sa komi “inimene” oled¹³, midagi öelda ei oska, kartuleid mullata ei oska. Sa oled linnaelanik.” Ja siis ma mõtlesin, et ju siis nii ongi – ma olen linnainimene ja ju siis venelane, kuna mu ümber on venelased. (Mironova 2011: 68)

Seega on komiks olemine justkui seotud lisaks keeleoskusele ka mingi komidele iseloomuliku eluviisiga, mis linnas elades on ära kadunud. Samas on taoline suhtumine levinud just maaelanike hulgas. Kuigi minu välitööde ajal tehtud intervjuudest ei tulnud otseselt välja, et noored maal või linnas elavaid komisid omavahel vastandaks. Samuti

¹³ Какой же ты коми «морт» (komi keeles inimene).

ei arvanud noored, et esimesed on mingitel põhjustel rohkem komid kui need, kes elavad linnas ning on sealse eluviisiga enam kohanenud. Maalt pärit, kuid juba keskkooli ajal Sõktõvkari kolinud Jevgenia arvas, et maalt linna elama ja õppima kolinud inimesed on siiski oma loomult ja tunnetuslikult veidi erinevad kui need, kes on linnas üles kasvanud.

Mulle tundub, et siin meie, kes me tulime maalt, meis on midagi sellist, mida linnainimestes ei ole. Võib-olla on see mingisugune romantika. Siin on palju tigidust, sest siin on elurütm palju kiirem. Peab kõike jõudma, sinna minema, sealt midagi tooma. Kindlasti mulle tundub, et need, kes maalt tulid, neil on veidi teistsugune maailmavaade. /.../ ma pole kunagi enne sellele mõelnud, aga praegu nüüd katsun leida mingeid mõtteid... võib-olla mitte ainult see, et me oleme veidi rahulikumad. Mulle tundub, et meil on side loodusega palju tugevam kui neil, kes siin sündisid. Võib-olla saame loodusest paremini aru. (Jevgenia, 1989, "Mi" liige, tudeng, VM 2012, Sõktõvkar)

Samuti tõid mitmed intervjuueeritavad välja, et erinevus linna ja maa vahel on selles, et maal veel räägitakse komi keeles. Keel on aga komide jaoks üheks peamiseks identiteedi tähistajaks. Ka noored, kes linnas räägivad vene keeles, suhtlevad maal/kodus sõprade ja sugulastega komi keeles.

Ma oskan tuua vaid näite meie külast. Kui ma kohtun klassikaaslastega, räägin nendega komi keeles, sest oleme kogu elu niimoodi suhelnud ja niimoodi suhtlemegi. /.../ Isa ütleb mulle ka: tuled koju, siis on vaja komi keeles rääkida. siin on kõik komid. /.../ vene keeles võid linnas rääkida. (n, 1986, alghariduse pedagoogika ja metoodika tudeng, VM 2009, Sõktõvkar)

Eelnevale tuginedes saab välja tuua ühe katkestuse, mida noored võivad linna õppima asudes kogeda. Kui noor on end varasemalt määratlenud komina ning vanematega või sõpradega kodus rääkinud komi keeles, siis linna kolides hakkab rõhuma üleüldine arusaam, justkui maal elavad komid oleksid iseenesest rohkem komi päritolu, kui need, kes linnas. Kuna komidel ei ole tekkinud oma arvestatavat linnakultuuri, langeb ka enese etnilise määratlemise piir komide teadvuses kokku linna ja maa piiriga. Kui kasutada väga lihtsustatud kujul antropoloog Marc Augé'i mõistete paari 'kohad' ja

'mittekohad', on komide jaoks linn justkui 'mittekoht', mida ei saa siduda komide identiteedi, suhete ja ajalooga (vt Augé 2012: 77). Noorte puhul, kes lähevad linna õppima ja hiljem tõenäoliselt jäävad ka sinna tööle¹⁴, kardetakse, et sellega kaob ka nende komi identiteet. Linnas on suurem vajadus oma identiteeti domineeriva, st vene, kultuuriga ühitada, mis tähendab, et esmajärjekorras unustatakse ära oma emakeel või ei soovita seda lihtsalt enam kasutada. Ülemineku metafoori kasutades võib linna kolimine tähendada ka algust sellele, et hakkab toimuma üleminek komist venelaseks.

Samas tuli tehtud intervjuudest välja, et linnas elavad noored, kes kasutavad igapäevaselt komi keelt, ei tunne end seetõttu vähem komina. Vaatamata sellele, et nad ei ole seotud enam komidele traditsiooniliseks ja omaseks peetava eluviisiga on nende jaoks komi keele rääkimine tavaline ning seega ei teki ka neil endil küsimust oma päritolu või etnilise määratlemise üle. „Mi“ juht Jana Sažina on ka näiteks sündinud ja üles kasvanud linnas ning tema jaoks on komi keel ja identiteet igapäevaselt olulised. Samas tõi üks informant siiski välja, et komina määratlemisel on, oluline et ollakse sündinud maal, komi külas.

Kas teie sõprade seas on palju komisid, kes mõtlevad, et nad komid?

Jah, neid on suhteliselt palju, sest me oleme ise küladest /.../

Aga kas te peate end linnakomiks või mitte?

Ei ole sellist eristust, et linna- või maakomi. Sa kas oled komi või mitte. /.../ No vasakule-paremale karjuda, et ma olen komi, seda meil ei ole. Meie jaoks on see tavaline. Juba sünnist saati on see igapäevane. Kui külas oled sündinud, seal ikka on komid enamuses. Kasvatati komi vanemate poolt. Kui vene peres oled kasvanud, siis võib olla võimalus, et saad venelaseks. (m, 1985, Komi rahvaraadio saatejuht, VM 2009, Söktövkar)

Maalt linna kolinud noore jaoks võib siiski ümbritsev venekeelne keskkond mõjuda suure kontrastina võrreldes varasema kogemusega. Ülikoolis võib sageli kohata ka venelastest kursusekaaslaste poolt sotsiaalset survet kasutada vene keelt. Sarnane kogemus oli ka külast linna kolinud Nataljal.

Algul, kui siia tulin, siis tuli ette konflikte tüdrukutega, sest nad ütlesid:

¹⁴ Nagu Venemaal üldiselt, toimub ka Komi Vabariigis laialdane ränne maalt linna, maapiirkondade majanduslik tähtsus on pidevalt langemas (vt Kuznetsov 2009: 123).

„Räägi meie juuresolekul vene keelt, sest me ju ei saa aru, äkki sa räägid meid taga. See on meie jaoks ebameeldiv.“ (Natalja, 1990, ajaloo tudeng, VM 2010, Sõktõvkar)

Lõplik valik, missugust keelt kasutada, sõltub siiski inimesest endast ning kui tugevalt on varasemalt etniline eneseteadlikkus välja kujunenud. Natalja jaoks on komiks olemine midagi väga loomulikku ning ta suutis ka näiliselt vaenulik õhkkonnas oma etnilise identiteedi säilitada ning survele vastu seista.

Ma ütlesin, et mul on suva, kas teil on meeldiv või ebameeldiv. Ma räägin emaga oma emakeeles, nii et ei ole vaja mulle öelda, mida teha. /.../ Keegi ei näita mulle näpuga ega ütle, et ma olen komjatška. See oleneb sellest, kuidas inimene ennast ühiskonnas paika paneb. (Natalja, 1990, ajaloo tudeng, VM 2010, Sõktõvkar)

Samas töid mitmed intervjuueeritavad esile, et paljud noored teevad siiski linna kolides teevad erinevatel põhjustel valiku loobuda emakeele rääkimisest ning hakata kasutama vaid vene keelt.

Tean paljusid, kes on linna tulnud komi külast, aga linnas hakkavad, kuidas öelda, hakkavad häbenema, et nad on komid ja komi keelt oskavad. /.../ Räägivad pidevalt ainult vene keeles. (n, 1986, alghariduse pedagoogika ja metoodika tudeng, VM 2009, Sõktõvkar)

Komi keeles räägivad vaid maaelanikud. Linna tulles hakkavad noored järjest unustama oma keelt. /.../ Miks linnas hakatakse rääkima vene keeles? Sest keskkond on venekeelne. Paljudele noortele tundub, et vene keeles rääkimine on moodne, nad ei taha erineda, nad tahavad olla nagu kõik. /.../ Aga kindlasti on ka selliseid noori, kes kõigele vaatamata räägivad ka linnas komi keeles. Sest neil on see sama eneseteadvus, et nad on komid, nad on selle üle uhked. (Vassili, 1993, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Oma välitööde jooksul ei ole ma ise kohanud selliseid inimesi, kes oleks pärast pealinna õppima tulemist unustanud ära emakeele või ei soovi seda enam rääkida. Siiski võib sotsiaalne surve mõjutada paljusid noori just selles suunas. Lisaks

ümbritseva keskkonna muutustele toimuvad muutused ka noorte isiklikus elukäigus. See, kas venekeelse keelekeskkonnaga kohanemine tundub noore jaoks olevat kõige õigem viis oma uut olukorda mõtestada, sõltub juba paljuski noorest endast ning tema senist elu kujundanud tingimustest.

2.4 Komi keele staatus

Noorte valikut loobuda emakeele rääkimisest mõjutavad lisaks isiklikele valikutele ka välised tegurid, millest üks võib olla keele staatus ühiskonnas. Väikerahvad ja rahvusvähemused räägivad tavaliselt kaht või mitut keelt. Rahvaarv ja nende arv, kes emakeelt oskavad, ei pruugi väikerahvaste puhul sageli kokku langeda. Keele valik sõltub emakeele staatusest, mis omakorda sõltub aga mitmetest teguritest – kogukonna suurus, kogukonna enesehinnang, kogukonna poliitilis-administratiivne staatus, poliitika (keeleseaduse olemasolu ning selle täideviimine), keele enda arengutase. (Pusztay 2008: 50-51)

1992. aastal võeti Komi Vabariigis vastu keeleseadus, mille järgi on riigil kaks võrdse staatusega riigikeelt (vene ja komi). 1994. aastal võeti vastu ka komi keele säilitamise ja arendamise riiklik programm, mille järgi oleks pidanud komi keele eri elusfäärides järkjärgult kasutusele võtma. Seega on komi keele kasutamisel küll olemas juriidiline alus, kuid seni pole keele kasutusvõimalused oluliselt laienenud ja keele prestiiž on endiselt madal (Kuznetsov 2010: 87-88). Jevgeni Tsõpanov toob välja (2001: 122-124), et kuigi on tehtud mõningaid edusamme komi liikumise rolli suurendamiseks poliitilises elus, on peamised otsuste langetamise mehhanismid siiski komidele kättesaamatud. Funktsionääride, administratsiooni, ministeeriumide ja riigiasutuste tegevusetuse tõttu ei ole vabariigi keeleseadust efektiivselt praktikasse juurutatud ning komi keele roll ja staatus funktsioneeriva riigikeelena on jätkuvalt alla käimas. Suurem osa vene keelt kõnelevast enamusest ning enamik riigitöölisi ei ole huvitatud komi keele õppimisest ning isegi komid ise ei näe ilmtingimata vajadust luua funktsioneerivat kakskeelset ühiskonda. Seda, et vabariigi keeleseadus ei ole laias praktikas tegelikult kasutust leidnud, tõi välja ka Sank-Peterburgis Kõrgemas Majanduskoolis politoloogiat õppinud ning pärast ülikooli lõpetamist tagasi Sõktõvkari tulnud Mihhail.

Kui komi keel oleks riiklikul tasandil kiidetud, siis ma arvan, et olukord oleks veidike teistsugune. Kui oleks nii, et riiklikusse asutusse [tööle]

saamiseks peab oskama komi keelt ja tegema komi keele eksami, siis oleks teistmoodi. Siis inimene püüaks. Aga praegu on vabariigi põhiseaduses öeldud, et teine riigikeel on komi keel, kuid mitte rohkem. Ühesõnaga meil formaalselt on see, tänavanimed, seaduste pealkirjad, ametnike tervitused. Kuid laias praktikas seda ei nõuta, see on vaba protsess, kui tahad räägi, kui ei taha, ära räägi. (Mihhail, 1987, Komi noorteparlamendi initsiatiivgrupi liige, VM 2011, Sõktõvkar)

Kuna linnakeskkonnas ei ole keel igapäevases elus aktiivselt kasutusel, ei ole selle oskamisel noorte jaoks praktilist väljundit. Seetõttu ei vaevutagi keelt ära õppima. Komi keelt valdavad noored ei ole näiteks tööle kandideerimisel paremal positsioonil. Komi keelt on vaja osata vaid teatud ametikohtadel ning nende töökohtade hulk on piiratud. Enamasti vajavad komikeelset tööjõudu komi keele ja kultuuriga tegelevad organisatsioonid, mille alla saab paigutada ka komikeelse meedia. Samas on ka asutusi, kus makstakse komi keele oskuse eest lisatasu.

Soome-ugri rahvaste IV maailmakongressil tõi Nadežda Baženova oma ettekandes välja, et paljud noored peavad komi keelt „külakeeleks“, mida räägiti vanal ajal. See tähendab, et komi keel ei ole noorte hulgas prestiižne (Baženova 2004). Enamasti kõnelevad komi keelt vanemad inimesed, kes elavad maal ning kes ei ole keelt ära unustanud. Linnas on suurem vajadus kasutada vene keelt, mis on üldiseks suhtluskeeleks. Komi keel ja kultuur aga ei leia linnalistes keskustes oma kohta (Tsõpanov 2001: 123).

Värsked tudengihakatised pidid Sulimovi¹⁵ arvates veel n-ö rikkumata olema, st on säilitanud oma kodukoha kultuuri jms. Ta ise uurib seda, kuidas inimeste identiteet muutub, kui nad linna tulevad. Tema arvates see ei säili, sest näiteks komi keele oskus ei tõsta linnas olles kuidagi inimese sotsiaalset staatust. /.../ Samuti rääkis VA [Vladimir Aleksandrovitš Sulimov], et just ülikoolis ja „suurde“ linna tulles (külast), hakkab see identiteet kaduma, sest on vaja uute oludega kohaneda ja sisse elada. (Välitööpäevik Jaanits 2009: 11)

¹⁵ Vladimir Aleksandrovitš Sulimov – Komi Riikliku Pedagoogilise Instituudi kulturoloogia õppetooli dotsent.

Seega isegi need noored, kes keelt oskavad, võivad selle peagi ära unustada või keeleoskus muutub passiivseks, kuna keelt pole vaja või ei saa igapäevaselt kasutada. Samas nägi Soome-Ugri Kultuurikeskuse töötaja olukorda siiski veidi positiivsemana ning tema arvates on keele staatus noorte seas natukene tõusnud ning komi keelt kuuleb tänavapildis rohkem kui varem.

Teate, varem oli meil selline olukord, et kui jalutasid linnas ja kuulsid komi keelt, siis need olid kindlasti vanemad inimesed, kes rääkisid komi keeles. Nüüd viimastel aastatel on selline tendents ilmnunud, et linnas võib ka tänaval komi keelt kuulda, noored räägivad vabalt komi keeles. (Olga, 1985, Soome-Ugri Kultuurikeskuse töötaja, VM 2009, Sõktõvkar)

Ühest küljest võib siinkohal tegemist olla ka kultuuriorganisatsiooni töötaja sooviga näha positiivseid arenguid ja oma töö viljakust. Puutudes komi keele ja kultuuriga igapäevaselt rohkem kokku on ta ehk harjunud komi keelt kuulma ning oskab seda ka tänavapildis enam märgata. Võib öelda, et kultuurikeskuse töötajana pöörab ta oma tavapärastes komi kultuuri ja keele ilmnemisele rohkem tähelepanu. Siiski on komi keele ilmumist tänavapilti märganud ka teised intervjuueeritavad, kes ise ei ole komi päritolu.

Praegu pidevalt kui bussiga sõita, siis järjest rohkem räägitakse komi keeles, telefoniga. /.../ Ma arvan, et enam nii väga ei häbeneta... (n, 1988, tudeng, VM 2011, Sõktõvkar)

Seega vaatamata komi keele üldiselt madalale staatusele vabariigis ja ka noorte hulgas, on siiski neid, kes ka venekeelses linnakeskkonnas kasutavad komi keel igapäevaselt.

2.5 Keele võimalik välistav toime

Enese komina määratlemine on noorte puhul sageli seotud keele oskamise või mitteoskamisega. Kui aga etnilist identiteeti nähakse kõige enam seotud olevat keeleoskusega, jääb mulje, nagu muud enesemääratlemise tegurid ei olegi olulised. Keele ja identiteedi omavaheline tugev seostamine välistab minu arvates ka mõnes mõttes võimaluse, et enese komina identifitseerimine võiks toimuda näiteks vaid sisemise tunnetuse alusel. „Mi“ juht Jana Sažina tõdeb, et noorte hulgas on neid, kes komi keelt ei räägi, kuid samas peavad end siiski komiks. Tema arvates on oluline, et ka need noored õpivad ära komi keele, kuna vastasel korral võib neil komi keelt kõnelevate noortega suheldes tekkida probleemid.

Identiteet ja keel on omavahel tihedalt seotud. Ma tean, et on olemas sellised noored, kes ei räägi komi keeles, kahjuks. /.../ Sisemuses positsioneerib ta end komina, aga ei oska keelt ja juba tal tekivad probleemid, kui ta tuleb näiteks komikeelsete noorte suhtlusringi, kui kõik räägivad komi keeles. Ta on komi, aga ei saa aru ja siin juba algab ebakõla tema ja teiste noorte vahel. Ta tunneb ennast selles seltskonnas võõrana ja see lükkab ta eemale. Ja sellepärast ma räägin, et keel on kõige tähtsam, selleks, et oleks võimalik koonduda. Ilma keeleta ei ole see lihtsalt võimalik. (Jana, 1988, „Mi“ esindaja, VM 2011, Sõktõvkar)

Kuigi „Mi“ esindaja on tugeval arvamusel, et ühine keel on see, mis komisid ühendada suudab, on minu arvates võimalik, et komi saab olla ka komi keelt oskamata. Kui noor on näiteks üles kasvanud tingimustes, mis ei ole tal võimaldanud oma emakeelt selgeks saada, ei tähenda, et tema jaoks ei pruugi oma päritolu tähtsust omada. Välitöödel olen aega veetnud noortega, kes komi keelt ei valda, kuid sellegipoolest peavad nad end komiks. Nende jaoks ei ole komi etniline identiteet lihtsalt igapäevaselt tähtis. Kuna nad keelt ei oska, ei jälgi nad ka komikeelset meediat ega osale näiteks komi keeles toimuvatel üritustel. Enese komina identifitseerimine toimub nende jaoks pigem mingite muude tunnuste alusel, olgu siis selleks vanema(te) päritolu, elamine Komi Vabariigis vms. Natalja, kelle etniline eneseteadvus on keskmisest kõrgem, arvab, et keel on küll oluline, kuid siiski mitte määrav faktor enese etnilisel määratlemisel.

Keele tundmine, on muidugi üks alustest, kuid mitte kõige tähtsam. Kui keelt oskad, on see suur pluss. Kui inimesel on huvi, hakkab ta niikuinii õppima.

(Natalja, 1990, ajaloo tudeng, VM 2010, Sõktõvkar)

Seega keele rolli liigne rõhutamine etnilisuse määratlemisel võib minu arvates olla kohati ka problemaatiline. Komi noorte puhul on paljudel juhtudel reaalsus see, et etniline päritolu erineb igapäevaselt kasutatavast keelest, kuna noored sageli ei räägi enam komi keelt. Kuna aga keel ja identiteet on komide jaoks omavahel väga tugevalt seotud ning ka avalik identiteedidiskursus rõhutab seda, võivad noored hakata end komi keele oskuse kadumisel pigem määratlema venelase, mitte komina. Komi keele jätkusuutlikkuse jaoks peetakse oluliseks tõsta just keele prestiiži noorte hulgas, et selle kaudu säilitada ka komi etnilist identiteeti. Järgmises peatükis keskendun Komi Noorteühenduse „Mi“ sellesuunalisele tegevusele.

3. Komi Noorteühenduse „Mi“ tegevus noorte etnilise eneseteadlikkuse tõstmisel

Komi keelel on suur roll komi identiteedi määratlemisel ning nagu eelnevas peatükis välja tõin, omistavad noored keelele suurt tähtsust etnilisuse markerina. Komi keele mitterääkimist tuuakse sageli esile just seoses noortega ning nähakse vajadust nende hulgas kultuuri ja keele staatust tõsta. Komi Noorteühenduse „Mi“ tegevuse üheks eesmärgiks on komi keele ja kultuuri populariseerimine erinevaid meetodeid kasutades. Selles peatükis analüüsin „Mi“ tegevust etnilise eneseteadlikkuse tõstmisel. Rõhuasetus on organisatsiooni tegevuse kaudu ilmnevatel ideoloogiatel ja strateegiatel, mille kaudu edastatakse ja luuakse komi etnilist kuvandit. Selle kaudu avalduvad ka laiemalt komi (rahvusliku) ideoloogia teatud aspektid.

Komi ja laiemalt soome-ugri kultuuri ja keel(t)e tutvustamisel ning edendamisel on Komimaal oluline roll veel Vene Föderatsiooni Soome-Ugri Kultuurikeskusel¹⁶, Soome-Ugri Noorteassotsiatsioonil MAFUN ning Komi Kultuurikeskusel. Kahe esimese organisatsiooni igapäevane tegevus on suunatud laiemalt soome-ugri temaatika populariseerimisele ning Komi Kultuurikeskus funktsioneerib kultuurikeskusena kõige laiemas mõttes. Komi noortele on aga kõige otsesemalt suunatud just „Mi“ tegevus, kuid kõikide nende organisatsioonidega tehakse tihedalt koostööd. Suurem osa Sõktõvkaris toimuvaid „Mi“ üritusi leiavad näiteks aset Komi Kultuurikeskuses ja „Mi“ on MAFUNi üks aktiivsemaid liikmeid ning selle kaudu tehakse koostööd ka teiste soome-ugri rahvaste noorteorganisatsioonidega.

„Mi“ tegevuse analüüsimiseks kasutan kultuuri produktsiooni¹⁷ ja vahendamist käsitlevaid uurimusi, millele tuginedes saab analüüsida organisatsioonide eesmärke, meetodeid, liikmete tegevust ning mismoodi nende taust ja senised kogemused mõjutavad organisatsiooni ja selle toimimist.

¹⁶ Sõktõvkaris tegutseb ka Komi Vabariigi Soome-Ugri kultuurikeskus, kuid nende tegevusega ei ole mul olnud võimalust kokku puutuda.

¹⁷ Inglise keeles *cultural production*. Töös kasutan tõlkena mõistet kultuuriproduktsioon ja kultuuriprodutsendid. Kuigi Pierre Bourdieu (2003) eestikeelses tõlkes on kasutatud mõistet kultuuritootmine ja kultuuritootjad, eelistan mõistet kultuuriproduktsioon, kuna sellel on laiem kasutusväli kui 'tootmise' mõistel ning annab seeläbi paremini edasi organisatsioonide tegevust oma eesmärkide täitmisel.

3.1 Kultuuri produktsioon ja vahendamine

Kultuuriprodutsentide tööd uurivad antropoloogid tegelevad peamiselt sotsiaalsete praktikatega, see tähendab viisidega kuidas teksti ja tehnoloogiaid kasutatakse identiteedi, kogukonna, erinevuste, rahvuse ja poliitika kohta käivate ideoloogiate konstrueerimiseks, sõnastamiseks ja levitamiseks (Mahon 2000: 469). Televisioon, visuaalne kunst, muusika, film, muuseumide näitused ning teatrietendused nii kajastavad kui ka konstrueerivad teadvust, identiteete, sotsiaalseid kategooriaid ja ajalugu. Kultuuriprodutsendid panevad jagatud kogemused sõnadesse ning läbi loodud narratiivide ja esitletava kuvandi konstrueerivad sotsiaalseid identiteete. (Mahon 2000: 470)

Mitmetes postkoloniaalsetes kontekstides on professionaalsete kultuuriprodutsentide ülesandeks luua rahvuse kuvand, mis viitab potentsiaalselt lahknevatele teemadele nagu klassi, soo, regiooni ja etnilised erinevused, mille kaudu sõnastatakse rahvuse jaoks esinduslikuna „arvestatavaid“. (Mahon 2000: 471)

Bourdieu kasutab kultuuriprodutsentide ning nende tegevuse analüüsil mõisteid 'väli' ja 'kultuuriproduktsiooni väli'. Kuigi Bourdieu keskendub pigem kunstilistele väljendustele ja kirjandusele, saab neid mõisteid edukalt kasutada ka laiemas, kultuuri uurivas kontekstis. Bourdieu kirjeldab sotsiaalset ruumi nii jõudude- kui ka võitlusväljana, kus agendid üksteisega võistlevad olenevalt positsioonist ning erinevatest vahenditest ja eesmärkidest, aidates nii kaasa struktuuri püsimisele või ümberkujundamisele (Bourdieu 2003: 59). Väli on võimalike positsioonide ja trajektooride struktureeritud sotsiaalne ruum, sotsiaalne topoloogia, mis on moodustatud läbi võistlusliku, samas üksteist täiendava rivaalitsevate tegutsejate positsioonivõtmise (Bourdieu 1993).

Kultuuriproduktsiooni väli rõhutab esteetika, ajaloo, praktikate ja võimu kokkupuutepunkti, rõhutades nii nende vormide materiaalset tootmist kunstnike poolt kui ka kriitikute, kirjastajate, galeriijuhatajate jt poolt tööle antud tähendust ja väärtust (Bourdieu 1993: 37). Kultuuriproduktsiooni väljad pakuvad kõigile asjaosalistele *võimalikkuste ruumi* ehk koordinaatsüsteemi, millest tingitult kaasaegsed loojad, kui nad ka teadlikult üksteisele ei viita, on objektiivselt paigutatud üksteise suhtes. Selle võimalusteruumi tõttu ongi ühe kindla ajastu kultuuriprodutsendid ruumis ja ajas paika pandud ning suhteliselt sõltumatud otsestest majandusliku ja sotsiaalse keskkonna

tingimustest (Bourdieu 2003: 65). Välja mudelit kasutades saab jäädvustada kultuuriproduktiooni dünaamilist protsessi, mis hõlmab mitte ainult kultuuriproduktide kitsas mõttes (kunstnikud, autorid, režissöörid, heliloojad jne) vaid ka neid, kes kultuuriliste väljenduste loojaid ümbritsevad: kuraatorid, kriitikud, sponsorid, kultuuriasutused (Bolin 2011: 26).

Borni arvates kerkib Bourdieu teoorias, kus kultuuriproduktidele on omane võistlusliku positsiooni võtmine väljal, esile probleem, kuna Bourdieu näeb tähendusrikaste praktikate taga eranditult inimese motivatsiooni koguda kultuurilist ja sümboolset kapitali. See lähenemine jätab aga käsitlemata muutuse, muundumise, diakroonia ja stabiilsuse kultuuriproduktioonis¹⁸. Ka kultuuriinstitutsioonide töö analüüsil on Bourdieu jaoks peamine nende positsioon väljal. Institutsioonide omadused ning ajalooline mõjus teatavate žanrite või diskursuste tugevdamisel, hajutamisel, seadustamisel või vastupidi nende lõppemisel või banaalseks muutumisel on Bourdieu tähelepanu all vaid üksikutel juhtudel (Born 2010: 172).

3.1.1 Kultuuri vahendajad

Born (2010: 194) pöörab tähelepanu ka kultuuri vahendajate võtmerollile institutsioonide tegevuses. Samuti rõhutab Keith Negus (2002) kultuuri vahendajate rolli ning pöörab tähelepanu aspektidele, mida tuleks silmas pidada kultuuri tootmise-tarbimise alastes uurimustes.

Mõistet 'kultuuri vahendajad' tutvustas esimesena Bourdieu oma raamatus *Distinction* (1984), milleks on tema järgi uus grupp keskklassi töötajad, kelle hulk on 20. sajandi keskel suurenenud nii hulga kui mõjukuse poolest. Mõiste omab sarnasusi teiste autorite poolt kasutatud 'teenindava' ja 'teadmist vahendava' klassiga (Negus 2002: 502). See viitab neile töötajatele, kes tegutsevad aladel, mis sisaldavad endas presenteerimist ja representeerimist institutsioonides, mis pakuvad sümboolseid tooteid ja teenuseid (Bourdieu 2010: 359). Kultuuri vahendajate mõiste keskne tugevus seisneb Neguse arvates selles, et see asetab rõhu neile töötajatele, kes tulevad loovate kunstnike ja tarbijate (või üldisemalt produktiooni ja tarbimise) vahele (2002: 503; vt ka Nixon ja Du Gay 2002: 498).

¹⁸ Staatilisust ning muutustega mitte arvestamist on välja toodud ka Bourdieu ühe keskse mõiste, *habitus*'ega, seoses. Bourdieu teooriast ei selgu, kuidas *habitus*ed muutuvad ning selle mõistega ei saa seletada sotsiaalseid muutusi ja kultuurikonflikte. (vt Bohman 2005: 132; Reed-Danahay 2005: 9)

Negus toob kultuuri vahendajatest rääkides välja ka 'väravavalvuri' (*gatekeeper*) mõiste, mida algselt kasutati varajastes kommunikatsiooniuringutes ning sellega sooviti rõhutada toimetaja rolli uudiste ja lugude valimisel ning seega ka komplekssetest sündmustest vaid teatud osa kajastavate versioonide loomist. Kuigi mõiste on arendatud välja uudiste uurimisel, on mitmed uurijad kasutanud 'väravavalvuri' mõistet rõhutamaks võtmeisikute kontrolli kultuuriproduksioonile ligipääsul, st toimetajad otsustavad, millised raamatud kirjastatakse, talendiotsijad otsustavad, milliseid laule ja salvestusi valida, produtsendid otsustavad, millised stsenaariumid või filmiideed lähevad arendamisele (Negus 2002: 509-510). Kultuuri vahendajate ja -produtsentide tegevuse tulemusena luuakse erinevaid kultuuritooteid ning seal on oluline just protsess, mille käigus tuleb välja, mis on konkreetsete vahendajate või institutsioonide töötajate arvates piisavalt väärtuslik, mida tuleks laiema publikuni viia. Väärtuse mõiste eeldab ning samuti tugevdab grupi identiteete. (Wright 2005: 107-108)

Alljärgnevalt rakendad kultuuri produtsentide ja vahendajate mõistet Komi noorteühenduse „Mi“ tegevuse analüüsimiseks.

3.2 Kultuuri- ja noorteorganisatsioonid Sõktõvkaris

Selleks, et „Mi“ tegevust laiemasse konteksti seada, annan kõigepealt ülevaate MAFUNi ja Soome-Ugri Kultuurikeskuse eesmärkidest ning peamistest tegevussuundadest. Komi Kultuurikeskuse tööd ei saa ma kahjuks põhjalikumalt vaatluse alla võtta. Välitöödel olen küll mõned korrad keskust külastanud, kuid ei ole saanud ühegi töötajaga intervjuud teha ja organisatsiooni kohta veebist leitav materjal on väga põgus.

3.2.1 MAFUN

Soome-Ugri noorteassotsiatsioon MAFUN loodi 1990. aastal ja see ühendab endas enam kui 35 soome-ugri ja samojeedi noorteorganisatsiooni. Organisatsiooni üheks peamiseks eesmärgiks on arendada Ungari, Soome, Eesti ja Vene Föderatsiooni noorteorganisatsioonide omavahelisi suhteid ning koostööd. Põhikirja järgi on MAFUNi eesmärkideks:

- tingimuste loomine eneseteostuseks ning soome-ugri rahvusliku eneseteadlikkuse tõstmine;
- osalemine riiklike programmide väljaarendamises ja realiseerimises, seaduseelnõude ja muude normatiivsete õiguslike sertifikaatide arendamine, mis on ellu kutsutud soome-ugri rahvaste säilimiseks ja arenguks, põlisrahvaste õiguste kaitsmine;
- soome-ugri rahvaste poliitiliste, sotsiaalsete, majanduslike ja teiste õiguste kaitsmine;
- soome-ugri rahvaste traditsiooniliste vaimsete ja kultuuriliste väärtuste säilitamine, (taas)elustamine ja propageerimine. (Ustav MAFUN 2011)

MAFUNi peamiseks ülesandeks on pidev tegevus soome-ugri keelte ja kultuuride säilitamisel. Selleks aidatakse noorteorganisatsioonide, assotsiatsioonide ja soome-ugri rahvaste noorteühenduste loomisel ning toetatakse liikmesorganisatsioone oma programmide elluviimisel. Samuti tehakse koostööd ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide ning kultuurikeskustega ja arendatakse rahvusvahelist koostööd. Olulisteks organisatsiooni tegevussuundadeks on ka andekate, aktiivsete ja loominguliste laste tegevuse toetamine ning assotsiatsiooni tegevuse kohta käiva info vahendamine ja levitamine. (Ustav MAFUN 2011)

MAFUN korraldab regulaarselt kongresse, kus saavad kokku kõik liikmesorganisatsioonid erinevatelt soome-ugri aladelt ning mille käigus kinnitatakse organisatsiooni põhikiri ja seatakse eesmärgid ja tegevuse suunad. Augustis 2011 toimunud MAFUNi X kongressil „Ühiskondlik diplomaatia ja kodanike osalus“ („Общественная дипломатия и гражданское участие“) lisati organisatsiooni põhikirjajärgsete eesmärkide hulka kodanikuühiskonna arendamine riikides, kus elavad soome-ugri rahvad.

Kongressi otsuse järgi tegutsetakse ühiskondliku diplomaatia, etnopolitiika ja

põlisrahvaste õiguste alal. Samuti arendatakse etnilise aktsendiga majandust (этноэкономика), mille keskmeks on toetada soome-ugri aladel turismiarendust ja etnoparkide rajamist¹⁹, soome-ugri piirkondade ja rahvaste turustamist ning noorte initsiatiivi ettevõtete loomisel ning etnokultuurilise tegevuse alal. Lisaks keele, kultuuri ja hariduse alasele tööle on eraldi välja toodud ka tegevus info jagamisel ning sotsiaalmeedia. (Rezolyuciya X kongressa)

Komi noorte etnilise eneseteadlikkuse tõstmise seisukohalt on olulisim tegevusvaldkond keelt, kultuuri ja haridust puudutav. Selleks soovitakse arendada rahvusvahelist kultuurilist, teaduslikku ja pedagoogilist võrgustikku, suurendades soome-ugri tudengite üliõpilasvahetust ning korraldades seminare, festivali ja laagreid. Koostöös MTÜde ja ühiskondlike organisatsioonidega soovitakse arendada soome-ugri rahvaste kultuuripärandi populariseerimise süsteemi ning aktiveerida soome-ugri noorte ühiskondlikke organisatsioone osalema riigi rahvusliku, haridusliku ja kultuuripoliitika formuleerimisel. Koos haridusasutuste ja ühiskondlike organisatsioonidega soovitatakse riiklikel asutustel lisada kohustuslikku haridusse etnokultuurilised hariduslikud programmid. (Rezolyuciya X kongressa)

3.2.2 Vene Föderatsiooni Soome-Ugri Kultuurikeskus

Vene Föderatsiooni Soome-Ugri Kultuurikeskus loodi 2006. aastal ning see on Vene Föderatsiooni kultuuriministeeriumi „Venemaa Riikliku Rahvaloomingu Maja“²⁰ filiaal.

Organisatsiooni põhieesmärkideks on:

- Vene Föderatsiooni soome-ugri regioonidevahelise kultuurikommunikatsiooni koordineerimine,
- riiklike institutsioonide ja ühiskondlike organisatsioonide jõudude ühendamise soome-ugri ja samojeedi rahvaste kultuuripärandi säilitamisel,
- riikliku toetuse tagamine uurali keelkonda kuuluvate rahvaste kultuuri ja keele säilitamisega seotud tegevusele. (Informatsija o tsentre)

Keskuse prioriteetsed tegevused on Vene Föderatsiooni rahvaste vaimse kultuuripärandi

¹⁹ 2011. aasta augustis avati näiteks Komimaal Ōbi külas soome-ugri etnokultuuri park.
<http://www.ethnopark-rk.ru/>

²⁰ "Государственный Российский Дом народного творчества"

säilitamine, milleks organiseeritakse regioonide- ja rahvusvahelisi üritusi (festivalid, seminarid, konverentsid, näitused jne). Tegeletakse loomingulise vahendustegevusega kultuurivaldkonnas ja korraldatakse etnokultuurilisi ekspeditsioone Venemaa regioonides. Üheks oluliseks tegevuse osaks on ka soome-ugri ja samojeedi rahvaste ühise informuuri väljatöötamine, mille kaudu saab koguda ja jagada infot soome-ugri rahvaste elu ja tegevuse kohta²¹. Samuti soovitakse välja töötada Uurali rahvaste etnokultuurilist pärandit ja foto-, audio- ning videomaterjali koondavat elektroonilist andmebaasi. Lisaks avaldab keskus raamatuid ja multimeedia tooteid ning toetab soome-ugri teemaliste kirjanduse-, kunsti-, kultuuriloo alaste ning populaarteaduslike väljaannete publitseerimist. (Informatsija o tsentre)

3.2.3 Komi Noorteühendus „Mi“

Komi Noorteühendus „Mi“ loodi 1991. aastal Komi Vabariigi pealinnas Sõktõvkaris kui Komi Loominguliste Noorte Keskus²². Algseks eesmärgiks oli anda noortele kunstnikele, luuletajatele, kirjanikele, fotograafidele võimalus end loominguliselt arendada. Oma praeguse nime sai organisatsioon 2005. aastal, mil otsustati tegevust jätkata ühiskondliku noorteorganisatsioonina. Põhjuseks oli soov laiendada organisatsiooni tegevushaaret.

Komi Noorteühenduse „Mi“ eesmärkideks on:

- komi vaimse kultuuri säilitamine ja populariseerimine ning selle kaasaegsete vormide väljendamine;
- tegutsemine komi keele ja kultuuri säilimise nimel;
- tingimuste loomine noorte eneseteadlikkuse kasvuks ning tegutsemiseks kaasaegses maailmas;
- Komi noorte konkurentsivõimelisuse ja sotsiaalse kindluse tõstmine;
- Oma keele ja kultuuri arendamise nimel tegutsevate indiviidide esiletoomine ja kasvatamine. (Komi regionalnaja)

Tegevuse suunitlus on paljuski kohalike, rajoonides asuvate noorte tegevuse toetamine ja arendamine. Sõktõvkaris asuv organisatsiooni keskus vaid koordineerib nende

²¹ Keskusel on oma infoportaal www.finnougoria.ru, kuhu on kokku koondatud ka teised soome-ugri alade organisatsioonid ning info nende kohta; samuti interneti telekanal www.fusee.tv,

²² Коми центр творческой молодёжи.

tegevust. Paljudes rajoonides on kohapealsed koordinaatorid, kes vastavalt võimalustele kaasavad külades elavaid noori „Mi“ väljapakutud tegevusse. Maal elavatele noortele ja nende kaasamiseks tehakse erinevaid projekte ning uuemaks suunaks on õpetada neile endile projektide kirjutamist ja juhtimist, et kohapealsed organisatsioonid oleksid võimelised iseseisvalt oma huvidele vastavaid projekte välja töötama ja läbi viima. (Jana, 1988, „Mi“ esindaja VM 2011, Sõktõvkar)

„Mi“ ülesanneteks on juhendada organisatsiooni liikmeid oma programmide realiseerimisel; koostöö ühiskondlike noorteorganisatsioonidega, riigiasutuste ning kultuuri-informatsiooni keskustega; andekate ja aktiivsete noorte ja laste toetamine; regioonidevahelise ja rahvusvahelise koostöö arendamine (Komi regionalnaja). Ülesannete täitmisel on peamiseks tegevusteks erinevate ürituste korraldamine ning projektide väljaarendamine ja läbiviimine.

3.3 Komi Noorteühenduse „Mi“ tegevus

„Mi“ (ja ka teiste eelpoolkirjeldatud organisatsioonide) peamiseks eesmärgiks on kultuuri ja keele säilitamine ning populariseerimine, millega kaasneb tahes tahtmata ka n-ö õige komi/soome-ugri identiteedi ja kuvandi loomine ning (re)presenteerimine. „Mi“ liikmed on osa nendest, kes loovad arusaama komi ja soome-ugri kultuuri kohta ning seejärel vahendavad seda erinevate ürituse või projektide kaudu laiemale avalikkuseni. Nad on kultuuriproduktendid, kellel on eriomane, õigustatud sümboolne võim näidata asju ning panna inimesed neisse uskuma (vt Bourdieu 1990: 146). Siinkohal on oluline silmas pidada, et need kultuurilised väljendused on loodud kindlate grupi liikmete poolt ning uurijad peavad arvesse võtma, millistel liikmetel on kontroll kultuuri tootmise vahendite üle ja kuidas see tuleneb sisemistest võimusuhetest (Mahon 2000: 470-471), oluline on kultuuri vahendajate taust, st haridus, varasemad kogemused.

„Mi“ liikmetel on olemas vajalik haridus ja teadmised komi kultuurist, kuna suurem osa neist on pärit perekondadest, kus räägitakse emakeeles ja/või ka ülikoolis on nad õppinud komi keelt ja kirjandust. Kuigi paljud organisatsiooni liikmed on ise tudengid, võib neid siiski keeleoskuse ja aktiivse kultuuri säilitamise alase huvi ja tegevuse tõttu nimetada kultuurispetsialistideks, kellel on oma sõnumi edastamiseks vajalik positsioon (vt Nixon ja Du Gay 2002: 497), mis annab neile võimu või õiguse komi kultuuri

teistele representeerida ning teha valikuid, mis on piisavalt väärtuslik kultuuri esitamise seisukohalt. Seega on „Mi“l olemas võime ja võim, et (taas)luua ja (re)konstrueerida komi identiteeti, mida edastatakse keskuste tegevuste kaudu.

3.3.1 Hariduslikud projektid

„Mi“ tegevus hõlmab erinevaid valdkondi. Oluliseks arengusuunaks on hariduslik tegevus, mille eesmärgiks on pakkuda vajalikke teadmisi komi keele ja kultuuri kohta. Üheks selliseks projektiks on „*Иуеӧ нрuМӧӧ*“, mille eesmärgiks on luua komi noorte jaoks hariduslik, loominguline etnokultuuriline platvorm. Projektiga soovib „Mi“ tõsta maal elavate noorte teadlikkust komi keelest, kultuurist ja traditsioonidest ning aktiveerida maal elavaid noori. Lisaks suurendab taoline projekt noorte teadlikkust organisatsiooni tegevusest. Projekt sai teoks tänu vabariiklikule konkursile „Etnoinitsiatiiv 2010“, kus see võitis noorte kategoorias esikoha. Konkursi eesmärgiks on rahvusliku poliitika realiseerimine, lisaks saadi rahastust ka Matthias Alexander Castréni Seltsilt Soomes. Projekti alustati 2011. aasta märtsis Sõssola rajoonis Vizinga külas ning selle raames tutvustasid organisatsiooni liikmed „Mi“ tegevust, haridusvõimalusi Sõktõvkari Riiklikus Ülikoolis ning projektide kirjutamist ja juhtimist (Litseij priMI). „Mi“ esindaja kirjeldas enne projekti algust selle eesmärgi.

Maanoori on praegu vaja veidi ergutada, et neil oleks sarnased soovid [nagu linna noortel], sest nad istuvad seal kohapeal ja neil pole huvi millegi vastu. Neil ei ole mingit stiimulit. Selleks, et neil oleks stiimul, mõtlesime välja „Иуеӧ нрuМӧӧ“ projekti. /.../ Räägime seal, kuidas õigesti ja oskuslikult kirjutada projekte ja kuhu neid siis saata, sest kõiki projekte me ei jõuaks siin linnas teha. Kui neil on mingid ideed, saavad nad ise juba mingeid teadmisi omades seda kirjutada ja ise läbi viia. Muidugi võib see käia osaliselt läbi linna, aga enamvähem ikkagi on see nende jaoks stiimul, sest nad ise saavad teha ning realiseerida. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Иуеӧ нрuМӧӧ projekti sooviti läbi viia kõigis rajoonides või keskustes. Pikemas perspektiivis peaks see laiendama projektis osalevate noorte silmaringi ja andma neile

vajalikud oskused ning teadmised oma ideede realiseerimiseks. See omakorda tõstaks nende noorte etnilist eneseteadvust ja julgust midagi ära teha. Samuti võib loota, et taoline organisatsiooni tegevuse tutvustamine isikliku kogemuse kaudu, jõuab „Mi“ ridadesse uusi aktiivseid noori. Konkursilt ja Castréni Seltsilt saadud rahalise toetuse abiga sai „Mi“ projekti raames käia kuues rajoonis (mi-1991) ning lisarahastuse leidmisel soovitakse kindlasti projektiga jõuda ka teistesse Komimaa suurematesse keskustesse.

3.3.2 Keele ja kultuuri populariseerimine

„Mi“ tegevuse oluliseks suunaks on keele ja kultuuri populariseerimine erinevate 'noortepäraste' tegevuste kaudu. Korraldatakse mitmeid konkursse ja üritusi. Ühe võimalusena kasutab „Mi“ neid saadete ja ürituste formaate, mis muidu on toimunud vene keeles ning on noorte hulgas populaarsed.

14. veebruaril pidasime Komi Kultuurikeskuses valentinipäeva. See pole küll komi tähtpäev, aga samas on seotud kaasaegse kultuuriga, kaasaegsete suundadega. Me tegime seda komi keeles. See on ka nagu erinevate kultuuride integreerimine ja tõmbab noori, komi noori. Kuigi see on kaasaegne ja seda tähistatakse kogu maailmas ja Venemaal. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Samuti viime läbi KVN-i²³, mis on ka vene mäng, aga me tõlkisime selle komi keelde. /.../ Absoluutselt kõik naljad on komi keeles. Ja ei ole, et vene naljad on komi keelde tõlgitud, vaid need on sellised sisemised, rahvuslikud naljad, mis tekitavad hea tunde ja noortele see meeldib. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Meil oli Venemaal enne selline show – „Armastus esimesest silmapilgust“. Ja me lihtsalt tegime selle komi keeles ning noored osalesid väga aktiivselt. See oli seotud armastusega ning noorte jaoks on see selline tunne... vot, selle projekti raames tegime nii, et noori huvituma panna. See õnnestus. Nüüd me

²³ КВН ehk Клуб Весёлых и Находчивых on populaarne naljasaade, kus võistkonnad võistleavad vastates erinevatele küsimustele ning näitavad varem ettevalmistatud sketše.

teame, mida on vaja noortele teha, et nendes huvi tekitada. Aga kindlasti lisame sinna programmi rahvuslikke komponente. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Juba varem noorte seas populaarsetele üritustele n-õ komi sisu loomisega loodetakse kergemini noorteni jõuda, kuna ürituste ja saadete formaat on inimestele varasemast tuntud. Seega ei tule organisatsiooni liikmetel teha eraldi tööd selle nimel, et selgitada, millega üleüldse on tegemist. Pigem saavad nad suunata oma energia ja töö just komidele iseloomuliku sisu ning komi kuvandi loomisele ning selle edastamisele. Lisaks populaarsete ja tuntud formaatide kasutamisele proovib „Mi“ noorteni jõuda ka korraldades üritusi kohtades, kus nad on harjunud oma vaba aega veetma.

1. detsembril [2010] otsustasime korraldada etnodiskoteegi. Vahetult enne uut aastat. Me algul veidi kartsime, et noored ei huvitu rahvuskeelest. /.../ Otsustasime teha selle diskoteegi Sõktõvkari populaarses klubis „9000 meetrit“. /.../ Ja me ei teinud ainult sellist diskot, kus keegi keerutab plaate, vaid oli ka elav muusika ja traditsioonilised mängud komi keeles. Komi rahvariietes neiud viisid laulude vahepeal läbi mängu. Seal ei osalenud ainult komi, vaid ka vene keelt kõnelevad noored. See tähendab see huvitas kõiki. Me saime aru, et see on võimalik ja reaalne. Nüüd on meil plaan seda jätkata ja muuta traditsiooniks. Teistes regioonides, udmurtidel ja maridel, see toimib ja me otsustasime ka proovida. Esimese kogemusega saime aru, et see on tõesti huvitav, see töötab, see on perspektiivne. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Etnodiskoteegid olid ka kõigi projekti „*Тууеу нпуМII*“ raames korraldatud seminaride osaks. Samas on korraldajad taolise ürituse käigus taaskord lisaks n-õ noortepärastele elementidele selle kõige sisse sulandanud traditsioonilisi elemente, mis tundub organisatsiooni aktivistide tegevust vaadates olevat üks lahutamatu komi kultuuri osa. Nikolai Kuznetsov (2009) toob välja, et üks võimalus noorte hulgas keelt ja kultuuri populariseerida, on teha seda läbi popmuusika ja -kultuuri, kuna see aitab tõsta keele staatust ning näidata seda kaasaegse ning elujõulisena. (vt ka Mironova 2011: 129-130). Popmuusika võimalusi kultuuri tutvustamisel on teadvustanud ka „Mi“ ning nad aitavad organiseerida lauluvõistlust, mis peaks andma uusi komikeelseid laule.

Meil on kaks aastat järjest toimunud kaasaegsete komi laulude festival „Koitaš (Koŭmau)“. /.../ Otsustasime, et meil on just vähe kaasaegseid komi laule. On olemas rahvuslikud laulud, traditsioonilised. See võib olla huvitav, aga noored tahavad taaskord midagi kaasaegset, populaarset. Kui näiteks Eestis ja Soomes on see ammu arenenud, siis meil rajoonides seda ei olnud. Aga nüüd on see suund hoogsalt arenemas. Teisel aastal n o o r e d kirjutasid [laule] ja n o o r e d esinesid. 15 uut laulu aastas. Ma arvan, et see on juba suur samm. No võib-olla mitte suur, aga see on samm kaasaegse loomingu arendamisel. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Kuigi „Mi“ proovib taolise festivaliga tõsta komikeelsete kaasaegsete laulude hulka, on siiski vähe neid, kes komikeelset popmuusikat teevad ning komikeelne popkultuur ei ole väga arenenud. Kaasaegsete komikeelsete laulude hulk on väike ning neid ei saa pidada populaarseks, kuna laulud ei jõua sihtgrupini – need laulud on olemas, kuid vähesed teavad neist (Kuznetsov 2009: 125). Oma välitööde perioodi jooksul olen kuulnud väga vähestest artistidest, kes teeksid kaasaegset komikeelset muusikat. Samuti olen proovinud internetist leida erinevat stiili komikeelset muusikat, kuid suuresti edutult. Peamiselt võib komikeelsena leida räppmuusikat, mida muude uute lauludega võrreldes on proportsionaalselt rohkem.

Omakeelse popkultuuri vähene areng võib olla seotud sellega, et tegelikult ei ole arenenud ka komikeelset linnakultuuri. Linna tulles muutub inimeste jaoks igapäevases elus domineerivamaks venekeelne (kultuuri)ruum ning komi keel ja selle igapäevane kasutamine jääb tagaplaanile. Linnas vene keele kasutamist peetakse loomulikuks ja isegi veidi paratamatuks.

Kuna komi keel ja kultuur on niivõrd seotud traditsioonide ja rahvakultuuriga, on ka need noored, kes oma emakeelt oskavad ning alal hoiavad, ise huvitatud traditsioonilisest kultuurist ning selle säilitamisest. Ka Mironova toob välja, et komi keelt kõnelevad noored tunnevad üldjuhul ka huvi oma grupi ajaloo, traditsioonide ja tavade vastu (Mironova 2011: 80). Seega võib „Mi“s aktiivselt tegevate noorte endi huvi traditsioonilise kultuuri vastu olla põhjuseks, miks emakeelse popkultuuri ja originaalloomingu arendamise ja toetamisega ei ole süstemaatiliselt tegeletud. Siberi alastes uurimustes on traditsioon mitmes aspektis kultuslik termin, mis paljude õpetlaste, põliselanikest aktivistide ja intellektuaalide jaoks kehastab põliskultuuri

olemust. Sellise lähenemise järgi tähendab „traditsioonide kadumine“ automaatselt põliselanike väljasuremist. (vt Ventsel 2009: 17)

Organisatsioonides tegevate noorte jaoks on traditsioonid baasiks, mille kaudu nad etnilist identiteeti ning sellest loodud kuvandit edastavad ning näitavad traditsioone kaasaegse, elujõulise ja innovaatilisena. Jana Sažina rõhutab samuti nii traditsioonide tähtsust kui uuenduslikku lähenemist.

Me tahame teha justnimelt sellised projekte, mis oleksid seotud noortepoliitika populariseerimisega, noorte huvidega. Kõik see on aga rahvuslikus komi ümbrises, et see oleks kindlasti seotud keele, traditsioonide ja kultuuriga. /.../ Kõik see pole ainult traditsioonid, vaid [selles oleks] ka mingeid innovatsiooni elemente. Et tõmbaks noori ja oleks neile huvitav.
(Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Traditsioonilise sisu kaasaegsesse vormi panemisega proovitakse noorte kultuurilistele praktikatele ja varasematele kogemustele toetudes pakkuda neile üritusi, mis võiks neile meeldida ning keelt ja kultuuri populaarsemaks muuta.

Üheks põhjuseks miks „Mi“ liikmed ja eestvedajad, kes soovivad kultuuri kaasajastada, näevad seda siiski endiselt traditsioonilisena ning seotuna rahvakultuuriga, võib olla esteetika. Organisatsioonide eesotsas olevad inimesed on ise enamasti need, kes eelistavad traditsioonilist ja rahvakultuuri olenemata sellest, mis keeles või millise etnilise grupi kultuur see on

Samas võib spekuloida, et üheks põhjuseks on majanduslik sõltumine. „Mi“l näiteks puuduvad enda ressursid ning oma tegevuses ollakse sõltuv Komimaa suurima ühiskondliku organisatsiooni Komi Voitõri tegevusest ning samuti soovitakse oma tegevusele suuremat toetust riiklikul tasandil.

Kindlasti tahaksime rohkem toetust riigilt, et meil oleks võimalus mitte ainult paluda kedagi, et meid toetataks. Tahaksime, et meie valitsus näeks meie vajadust. /.../ Meil on olemas potentsiaal, meil on olemas inimesed, kes hakkaksid asjaga tegelema. Et nad annaksid meile toetust, annaksid mingit nõu, kuidas seda teha. Meie jaoks on see väga oluline. /.../

Meil tuleb seda põhimõtteliselt ise üleval hoida, ise initsiatiivi üles näidata. Jah, initsiatiivi peab olema, kui tegeled noortega, aga kui minna juba meie valitsuse juurde, siis nad peaksid ikka veidike toetama. Juhul, kui ei toetata, kaob huvi. Siin on väga peenike piir, kus me peame omavahel põimima noorte huvi ja valitsuse toetuse. Kui seda pole, kaob soov midagi teha. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Riigi või teiste ühiskondlike organisatsioonide toetuse soovimine võib mõjutada ka „Mi“ tegevust ning seda, millele tuginedes oma eesmärgi seatakse ja neid hiljem täitma hakatakse. Komi kultuuri ja keele sidumine traditsiooniliste elementidega ning pigem rahvakultuuriga on Komimaal väga levinud. Seega võib Komi Voitõri ja riiklikul tasandil tegutsevate inimeste jaoks kultuuri arendamine ja populariseerimine praegusel viisil, tunduda palju arusaadavam ja loomulikum, kui kaasaegsemate suundade arendamine.

3.3.3 Poliitiline tegevus

Rääkides väike- ja vähemusrahvastest on kultuurivahendajate tegevusel vaikumisi ka poliitiline dimensioon, kuna kultuuri kaudu on võimalik tugevdada grupi (etnilist) eneseteadvust ning see võib viia ka selleni, et hakatakse poliitiliselt aktiivsemalt tegutsema ning soovitakse saada suuremat sõnaõigust ja tegutsemisvabadust endasse puutuvates asjades. Kultuurivahendajate püüdlused edastada komi kultuuri ning seda tutvustada ja populariseerida on väga olulised, kuna laiemas kontekstis võib selline enese-representatsioonide ja tähenduslike identiteetide loomine kaasa tuua esimesed sammud poliitilise tegevuse suunas (vt Mahon 2000: 477).

Kuigi „Mi“ eesmärgiks ei ole otseselt poliitiline tegevus, soovitakse siiski mingit mõju ka selles plaanis saavutada. Toon ühe näitena „Mi“ aktsiooni, mille käigus nad üritasid inimesi enne 2010. aasta Vene Föderatsiooni rahvaloendust mõjutada selles suunas, et nad määratleksid end etniliselt komina.

Kui meil oli rahvaloendus /.../ mõtlesime ka, et oleks väga vaja teada saada, paljud meist on komid rahvastikust. Tegime noortega väikese aktsiooni. Tegime lehekesed komi keeles, teisel poolel vene keeles, et vene- ja

komikeelsed noored saaksid seda lugeda ja vahetult enne loendust oli esietendus teatris ja me jagasime neid lehti neile, kes tulid teatrisse etendust vaatama. Seal lehel oli kirjas: „Me tahame teada, palju meid on. Kirjuta, et oled komi“. See on jälle otseselt mitte kellegi jaoks leheke, aga mis võib panna mõtlema. Võib-olla, jah ma olen komi, peaksin kirjutama, et olen komi. (Jana, 1988, VM 2011, Sõktõvkar)

Üldiselt on „Mi“ korraldatavatel üritustel laiemaks ja kaugemaks eesmärgiks keele ja kultuuri populariseerimise kaudu tõsta emakeele staatust ja suurendada noorte etnilist eneseteadvust. Rahvaloenduse eel toimunud aktsioon on näide sellest, kuidas otsesema ja aktiivsema sekkumise kaudu soovitakse organisatsiooni peamisi eesmärke täita ning inimeste tähelepanu keele staatuse küsimusele juhtida. Avalikult komi keelele tähelepanu pööramiseks korraldas „Mi“ 2011. aastal rahvuskeelte päeval ka aktsiooni Sõktõvkari keskväljakul.

21. veebruaril tähistatakse meil vabariigis rahvuskeele päeva. meil koguneb 'flash mob'²⁴ /.../ see on aktsioon; tänavaaktsioon, kui noored kogunevad ja teevad tänaval midagi sellist, mis tõmbab endale tähelepanu. Teeme ka väikese aktsiooni sel väljakul, kus meie valitsuse hoone asub. Teeme sellise 'flash mob'i, et inimesed teadvustaksid komi keelt. See on selline 5 minutiline väike esinemine. See on lihtsalt nagu välgatus. Ja kõik. Vot selline väljakutse. Meil on selline soov, et armastataks oma keelt ja me tahame seda teha. Et taaskord valitsus pööraks tähelepanu sellele, et meile on see tähtis. (Jana, 1988, „Mi“ esindaja, VM 2011, Sõktõvkar)

Aasta hiljem, 2012. aasta veebruaris, organiseerid „Mi“ kaks sarnast aktsiooni, mille eesmärgiks oli anda komi keelt kõnelevatele inimestele võimalus seda avalikult väljendada. Esiteks tegid nad rinnamärke, mille peale oli kirjutatud „Ma räägin komi keelt“ ning teiseks panid noored suurematesse kauplustesse müüjate nõusolekul kleepsud kirjaga „Siin räägime komi keelt“.

Huvitav aktsioon oli «Ме сѣрнута комиѳн» – „ma räägin komi keelt“.

²⁴ Flash - hetk, mob – inimrühm. Kui hulk inimesi koguneb hetkeks, et sooritada mingi kokkulepitud ebatavaline tegevus, ja kaob seejärel kiiresti.
(<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=flashmob>)

[Tegime] need märgid, mille endale riiete külge paneme. Ja nende märkide peale on kirjutatud Ma räägin komi keelt." Samuti sarnane aktsioon toimub ka erinevates poodides, kauplemispaikades ja teistes kohtades, kus müüjad või teised teenindajad räägivad komi keeles. Sinna juba kleebitakse kleepsud „Тани сѣрнѹтам комиӧн“ – „Siin räägime komi keelt“. See on väga huvitav projekt. Aga initsiaatoriks võib öelda, idee tuli Niko Partanenilt [Helsinki Ülikooli soome-ugri filoloogia tudeng], tudengilt Soomest. Ja see realiseerub praegu suhteliselt hästi. Aga samal ajal ei jätku realiseerimiseks finantse. Praegu ka tegime osa neist märkidest ja kleepsudest valmis ja ootame teist partiid. Aga praegu ei tea veel, millal. (Vassili, 1993, VM 2012, Sõktõvkar)

Taoliste väikeste aktsioonide abil loodavad „Mi“ liikmed pöörata tähelepanu keele staatusele Komimaal ning panna inimesi sellele teemale mõtlema.

3.3.4 Meedia kui vahend keele ja kultuuri populariseerimisel

Kaasaegses maailmas on massimeedial ja kommunikatsioonil ühiskondlikus elus ning kodanikuühiskonna teadlikkuse loomisel suur roll. Meedia annab võimaluse tutvustada ja levitada oma vaateid laiema ringi hulgas. Kaasaegse ühiskonna organiseerimisel on meedia keskne ning selle rolli vähemuskelte toetamisel on peetud ilmselgeks, seda eriti meedias tegutsevate inimeste poolt. Läbi meedia saavad ühiskonna liikmed teadmise, mis annab neile võimaluse osaleda ühiskondlikus tegevuses ning see on ka seotud avaliku sfääri ideega (Cormack 2007: 53). Tom Moring lähtub oma artiklis *Functional Completeness of Minority Language Media* sellest, et iga keelekogukond soovib arendada välja sellise olukorra, kus keelt kõnelevad inimesed saavad soovi korral elada oma elu ilma, et peaksid appi võtma teisi keeli, vähemalt mitte igapäevastes asjaajamistes oma kogukonnas. (Moring 2007: 18)

Komikeelse meedia olukord ei ole kõige parem. Komi keeles ilmub üleriigiline ajaleht „Коми му“ (Komimaa), satiiri- ja huumoriajakiri „Чушканзи“ (Herilane), lasteajakiri „Би кинь“ (Sädemeke), spetsiaalselt noortele on ajakiri „Йӧлӧга“ (Kaja) ja ilmub ka ilukirjanduslik ajakiri „Войвыв кодзув“ (Põhjanael). Esimesed neli on alates 2010. aastast kättesaadavad ka internetis (<http://komimu.com/>). Lisaks ilmuvad veel täielikult

komikeelsena ajakiri „Чужан кыв“ (Emakeel) ja kolm rajoonilehte. Kulturooloogiline ajakiri „Apr“ (Üksmeel) on vaid osaliselt komi keeles (Respublika Komi; Kuznetsov 2010: 89)

Suurim kohalik kanal, kus on lisaks venekeelsetele saadetele ka komikeelseid saateid on Komi vabariiklik telekanal „Югра“ ja alates 2009. aastast saab kõiki saateid vaadata ka tuntud videote jagamise veebilehel youtube²⁵. Sama firma all on veel ka Komi rahvaraadio, kus on kõige enam komikeelseid saateid ja muusikat. Raadiot on samuti võimalik kuulata internetis. (www.krtk.ru)

3.3.4.1 Meedia roll keele säilitamisel

Meedia aitab inimestes tekitada suurema kogukonna tunde. Viidates Benedict Andersoni *imagined community* mõistele seoses rahvusliku identiteediga, väidab Mike Cormack, et meedia aitab (taas)luua ühtset pilti kogukonnast ja näha end teatava grupi liikmena ning säilitada ja arendada keelekogukonna identiteeti, tugevdades selle võimalust astuda vastu tugevamale naaberkeelele. Lisaks võib meedia olla vahendiks, mille kaudu näidata, et kogukond on moderniseerunud ja võimeline osalema kaasaegses elus. Kuna paljud vähemuskeeled on domineeriva kultuuri poolt peetud tagurlikeks ja pigem seotuks maapiirkondadega, on see oluliseks teemaks (Cormack 2007: 54). Lisaks kohalikele ajalehtedele ja ajakirjadele on grupi ühtsustunde tekitamisel oluline koht ka tele- ja raadiosaadetel, mida edastavad eelpoolmainitud kanalid. Komi rahvaraadios on näiteks erinevad saated, mis tutvustavad elu rajoonides ning taoline info levitamine aitab ka luua ühtlustunnet komi eri regioonide vahel.

Kolmas saade kannab nime „Kuidas elate?“. Ma helistan komi külasse ja küsin, mis on uut, mis toimub. Ja inimene räägib, kuidas elu on, mis töö toimub, millised üritused toimuvad. /.../ Need saated on seepärast head, sest elanikud räägivad ise enda uudiseid. (m, 1984, Komi rahvaraadio korrespondent VM 2009, Sõktõvkar)

Ka Komimaal on komi kultuuri pigem seostatud maapiirkondade ja küladega, kus

²⁵ <http://www.youtube.com/user/YurganKomi?feature=g-all-u>

kultuur ja keel on enam säilinud ning igapäevaselt kasutatav. Lisaks kogukonna koondamisele ning identiteedi tugevdamisele võib meedia pakkuda majanduslikku tuge ja atraktiivset töökohta, mis annab noortele võimaluse selliseks karjääriks nagu nad tahavad, ilma, et peaksid hülgama oma eelistatud keele (vt Cormack 2007: 55). Kuna keele staatus vabariigis on madal ning noored ei näe sageli vajadust keelt õppida, saaks meedia ka Komimaal olla väljundiks, miks oma emakeelt õppida või see on ka võimalus neile, kes keelt räägivad, kuid meedia annaks võimaluse oma keeleoskust ka praktilisel moel kasutada. Komi rahvaraadios töötavad näiteks suuremas osas just noored inimesed, kes on ülikoolis õppinud komi keelt ja kirjandust. Selle tõi vestluses välja ka Sõktõvkari Riikliku Ülikooli komi keele õppejõud.

*Mul on seal [Komi Rahvaraadios] mitu lõpetajat, kes seal töötavad. /.../
Komi Rahvaraadio on just noortele mõeldud, mulle tundub. /.../ Seal
töötavad enamuses meie osakonna [Sõktõvkari Riikliku Ülikooli komi ja
soome-ugri filoloogia kateeder] lõpetanud ja just noored. (Jelena, 1966, SGU
komi keele õppejõud VM 2011, Sõktõvkar).*

Kui „Mi“ eesmärgiks on eripalgeliste üritustega noori harida ning tõsta nende eneseteadvust, saab meediat kasutada vahendina, mille kaudu noorteni jõuda. Ühest küljest on võimalik televisiooni, raadio ja trükimeedia kaudu enda tegevusest teada anda ning kasutada meediat info levitamiseks. „Mi“ tegevusest kirjutatakse näiteks sageli noortejakirjas „Йӧлӧга“. Teine võimalus on ka teha saateid, mis kannaksid organisatsiooni edastatavat sõnumit. Kui ürituste puhul rääkisin, et „Mi“ korraldab eriilmelisi noortepäraseid üritusi, kasutades varasemast tuntud formaate, siis Jana tõi välja, kuidas nad soovivad kasutada meedia pakutavaid võimalusi enda tegevuse edastamiseks laiemale publikuni.

[„Mi“] 20. juubeli raames korraldame komikeelse televiktoriini. See on TV mäng, mille nimi on „Mis? Kus? Millal?“ („Кони? Мый? Кор?..“), mida näidatakse esimesel kanalil [„Юрган“]. See on samuti vene mäng, intellektuaalne. On kuueliikmelised võistkonnad ja küsida saavad ainult televaatajad. /.../ Esitavad küsimusi komi keeles, ajaloo, keele, kultuuri, traditsioonide kohta. Ja saadavad need meile. Meie siin valime välja ja siis

esitatakse neid küsimusi saates „Mis? Kus? Millal?“. Võistkonnad vastavad küsimustele ja [siis selgub] kes võidab – need, kes esitasid küsimusi või võistkond. Taaskord [on see] kultuuri, keele ja traditsioonide säilitamine. See on telesaade, kõige populaarsemal ajal ja nii saame me selle saate massidesse viia. (Jana, 1988, „Mi“ esindaja, VM 2011, Sõktõvkar)

Taoliste saadete arendamine on oluline samm vähemuskeelse meedia arendamiseks. Tähtis on just ka see, et arendataks programme, mis on atraktiivsed ka noorema publiku jaoks, et noorte- ja popkultuurialane sisu ei oleks kättesaadav vaid enamuskeeles või inglise keeles (vt Moring 2007: 25). Samas ei tohiks eeldada, et teatava meedia sisu populaarsus viib automaatselt selleni, et keelt, milles programm on, hakatakse rohkem kasutama. Siiski annab emakeelse meedia olemasolu vähemalt võimaluse ja platvormi teatavale grupile oma emakeeles enda kultuuri ja igapäevaelu avalikkusele vahendada. (Cormack 2007: 57-58, 60)

3.3.4.2 Interneti võimalused keele ja kultuuri populariseerimisel

Televisioonil, raadiol ja trükimeedial on informatsiooni levitamises oluline roll, kuid viimase puhul võib tegemist olla pigem lokaalse tähtsusega ja ka tiraažid on väikesed (vt Kuznetsov 2010: 89). Noorte puhul on järjest suurem tähtsus internetil ning seal leiduval. Paljud noored ei loe lehti, kuula raadiot ega vaata televiisorit, kuigi seal võib olla neid huvitavaid artikleid või saateid. Põhjused võivad sageli olla praktilist laadi.

Meil pidevalt näidatakse enne uudiseid vene keeles ja siis komi keeles. Erinevad programmid on. Ma ei tea kõiki, mul lihtsalt ei ole televiisorit endal. Elan ühiselamus. /.../ Näen seda ainult siis kui koju või külla lähen. (n, 1988, tudeng, VM 2011, Sõktõvkar)

Interneti laiem levik on andnud vähemuskeeltele suurema võimaluse omakeelset infot levitada ning meedia on selle tulemusena muutunud nii produktsiooni, levitamise kui tarbimise tasandil (Cormack 2007: 58). Kui „Mi“ nähtavus teistes kanalites on võib-olla väiksem ning samuti on erinevad piirangud, mida seavad televisiooni- ja raadiokompaniide poliitika, siis internet annab suurema võimaluse luua oma sisu (vt Cunliffe 2007: 134) ning seda ka siis kergemini noorteni levitada. Finantside puudumise

tõttu ei ole „Mi“l oma kodulehekülge, kuid neil on oma ajaveeb²⁶, mille kaudu nad oma tegevust tutvustavad. Praegu moodustavad siiski enamuse sissekannetest pressiteated ning uudised nende ürituste ja projektide kohta.

Noorte hulgas on aga väga suur roll sotsiaalsõrgustikel ning seal veedetakse igapäevaselt palju aega. Venemaal populaarsel leheküljel *vkontakte* on ka „Mi“l oma grupp²⁷, kust saab kõige värskemad infot organisatsiooni tegevuse kohta. Interneti ja sotsiaalsõrgustiku kasutamise tähtsusest rääkis ka Jana Sažina.

Oma infot jagame ka läbi massimeedia. Esmajärjekorras läbi interneti. Sest [meie sihtgrupiks on] noored, ilma selleta ei saa midagi teha. Samuti oleme sotsiaalsõrgustikes, mitte Facebook, aga meil on Venemaal vkontakte. Seal on meil grupp ja kui mingi üritus toimub, siis kindlasti jõuab see info koheselt sinna. Samuti tegeleme monitooringuga ja uurime, kas seda on vaja. Sinna saab ka fotosid üles panna. Need, kes näiteks ei saa üritusel osaleda, saavad pärast fotosid vaadata. (Jana, 1988, „Mi“ esindaja VM 2011, Sõktõvkar)

Lisaks fotodele ja informatsioonile saab sinna ka lisada erinevaid audio- ja videofaile ning algatada diskussioone erinevatel teemadel. Kuigi internetis on palju erinevat infot ning konkreetset kodulehte võib olla ilma eelneva info või huvita keeruline üles leida (vt Cormack 2007: 59), annab see siiski võimaluse luua omakeelset sisu, mis edastab soovitud sõnumit. Selles suhtes erinevad sotsiaalsõrgustike toimimismehhanismid tavalistest kodulehekülgedest, kuna jagatav info levib ka sõprade ja tuttavate seas ilma seda kellegi konkreetse isikuga jagamata.

Sotsiaalsõrgustiku *vkontakte* potentsiaali laiema sihtgrupini jõudmisel kasutab „Mi“ täiesti teadlikult ära. Esiteks on see nende peamine info jagamise vahend, mille kaudu liikmed levitavad organisatsiooni tegevuse kohta käivat informatsiooni oma „sõpradele“. „Mi“ liikmed tõid välja, et sageli kirjutavad nad näiteks oma postitused komi keeles, näitamaks kuidas ka n-ö avalikus ruumis saab komi keelt kasutada.

Enamasti toimub kõik vkontaktes. Praegu me kuu või üle kuu aja tagasi tegime vkontakte's nii, et kui miskit „Mi“s toimub, siis paneme juurde meie

²⁶ <http://mi-1991.livejournal.com/>

²⁷ МИ - КОМИ ВОЙТЫР, http://vk.com/mi_komi. 12.mai 2012 seisuga on grupis 1269 liiget.

„Mi“märgi. Näiteks kohtumised, Jana kirjutab Komi Voitõri lehele ja enda lehel. Enamasti käib kõik läbi vkontakte ja helistame, katsume inimesi ligi meelitada. /.../ vkontakte on praegu kõige efektiivsem. (Natalja, 1992, geograafia tudeng, VM 2012, Sõktõvkar)

Oma erinevate postitustega jagab „Mi“ lisaks infole ka teatava kultuuri ja keele kohta loodud kuvandit. Kuna organisatsioonis on olemas kontaktid või teadmine väheste komikeelset (pop)kultuuri viljelevate inimeste kohta, saavad nad seda infot jagada enda grupi lehel ning seeläbi viia selle teadmise laiema hulga inimesteni. Selle lehe kaudu olen ka ise leidnud seni kõige rohkem komikeelset muusikat. Kuigi nende hulgas on mõned kaasaegsemad laulud (räpp, rokklaulud, autorilaulud) või komi keelde tõlgitud poplaulud, on suurem osa laule siiski „Mi“ lehel traditsioonilised rahvalaulud või nende erinevad kaasajastatud tõõtlused. Samas on see kooskõlas üldise komi kultuuri olukorra ja kuvandiga, mis on pigem traditsiooniline. Siiski annab sotsiaalmeedia kasutamine „Mi“le väga hea võimaluse jõuda kerge vaevaga suurema osa noorteni ning nende seas komi kultuuri levitada.

Ühe olulise sammuna on „Mi“ liikmed võtnud ette ka vkontakte tõlkimise komi keelde, et huvilised saaksid näha oma lehte komi keeles. Organisatsiooni liige kirjelda, kuidas vkontakte komi keelde tõlkimine alguse sai.

Aga meil on Komi Noorteühenduse „Mi“ga projekt, tõlgime vkontakte komi keelde. /.../ Organisaator on Ženja Udalova, ta võttis lehekülje organisaatorite, töõtajatega ühendust ja meil lubati tõlkida. Ženja alustas läbirääkimist nendega, kes oleksid nõus tõlkima. Meil on grupp tõlkijaid. Ma ei tea täpselt palju seal inimesi on, võibolla 20 inimest. (Jevgenia, 1989, VM 2012, Sõktõvkar)

Vkontakte komi keelde tõlkimine on esile tõstnud aga probleemi, et paljusid sotsiaalmeediale ja internetile omaseid sõnu ei ole komi keeles olemas. See muudab aga tõlkimise protsessi väga ajakulukaks, kuna paljud sõnad tuleb välja mõelda ning omavahel mitmeid kordi läbi arutada. Peamine küsimus on selles, kas komi keelt kõnelevad inimesed võtavad uued sõnad omaks ning neid hakatakse ka igapäevaselt kasutama. Samas võib uute n-õ tänapäevaste sõnade välja mõtlemine aidata kaasa komi keele arenguvõimelisusele viitamisel. Palju räägitakse komi keele madalast staatusest ning ka minu informandid on sageli toonud probleemina välja selle, et komi keele

kuvand on maa keskne. Viimaste aastakümnete jooksul tekkinud sõnadele omakeelsete vastete leidmine või väljamõtlemine näitab keele kohanemisvõimet ja võib selle muuta ka atraktiivsemaks noorte hulgas.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kuigi organisatsioonil ei ole oma kodulehekülge ning ei ole ka tehtud statistikat, kui palju tegelikult erinevate soome-ugri ja komi infoportaalide kaudu noored nende tegevuse kohta infot saavad, tundub organisatsioon praeguse olukorraga internetimaastikul rahul olevat.

Aga mulle tundub, et internetis funktsioneerib komi keel praegu enam-vähem normaalselt. Loodame, et kui tõlgime terve vkontakte lehekülje komi keelde, siis on veel ägedam. (Vassili, 1993, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Nagu „Mi“ üks liige iseloomustas, on komi keel leidnud internetis endale oma koha ning organisatsioon tegutseb pakutavate võimaluste kasutamisega aktiivselt edasi.

3.4 „Mi” tegevuse strateegiad

Kuigi „Mi” on oma tegutsemisaja jooksul välja kujunenud teatavad tegevussuunad, ollakse siiski üsnagi sellises positsioonis, kus otsitakse ja proovitakse erinevaid meetodeid ja strateegiaid, mis noorte puhul toimiks ja neile huvi pakuks, et seeläbi nende seas komi keelt ja kultuuri populariseerida. „Mi” esindaja kirjeldab, mismoodi nad soovivad noorteni oma tegevusega jõuda.

Ainult selliste väga peente vihjete kaudu hakkavad noored teadvustama, et see [keel] on tõepoolest kaasaegne. See on populaarne, konkurentsivõimeline. (Jana, 1988, „Mi” esindaja, VM 2011, Sõktõvkar)

Aga selleks, et seda teha väga peenelt, on vaja väga palju erinevaid mehhanisme. Just, et siin on lehekesed, siin on konkurss, siin on üritused, siin on flash mob, siin on diskoteek. Kui see kõik on komplektis koos, siis

nad juba mõtlevad, et ma olen komi. Aga miks mitte, meil on kõik samamoodi nagu vene inimesel. Seega seni üritame selliste sammude kaudu seda realiseerida. (Jana, 1988, „Mi“ esindaja, VM 2011, Sõktõvkar)

„Mi“ tegevuse kontekstis võib komi tudengid jagada laias laastus kahte gruppi: need, kes osalevad organisatsiooni üritustel ja tegevustel ning need, kes ei osale.

Esimese grupi puhul on tegemist etniliselt eneseteadlike noortega, kelle jaoks omab komiks olemine olulist rolli. Nad tunnevad huvi oma juurte ja kultuuri vastu ning kasutavad komi keelt igapäevaselt. Sageli õpitakse ülikoolis komi keelt ja kirjandust. Nende hulgas on nii „Mi“ liikmed kui ka need noored, kes on kursis organisatsiooni tegevusega ning võimaluse korral osalevad nende üritustel.

Teise gruppi kuuluvad noored, kes ei ole „Mi“ tegevusega kursis või ei näe vajadust nende üritustel osaleda. Nende hulgas võib olla tudengeid, kes komi keelt oskavad ning peavad ka komi kultuuri tähtsaks, kuid „Mi“ üritustel ei osale kas aja- või huvipuudusest. Suurem hulk on kindlasti aga need tudengid, kelle jaoks komi identiteet ei oma etnilises enesemääratluses suurt rolli. Seega isegi kui mõlemad nende vanemad võivad olla komid, ei räägi nad oma emakeelt. Enamus „tavalisi“ tudengeid, kellega välitöödel kokku puutusin, kuuluvad nende noorte hulka.

Praeguseks „Mi“ strateegiaks on võimalikult erinevate ürituste ja tegevuste kaudu jõuda noorteni. Esiteks soovitakse ise mõista, missugused lähenemised noorte puhul toimivad ning neile huvi pakuvad. Noori proovitakse oma tegevusse kaasata ja neid ise aktiivselt tegutsema motiveerida. Selleks rakendatakse pikaajalist planeerimist ning arendatakse järjepidevat omavahelist koostööd. Ühiskondlik tegevussuund sai organisatsiooni jaoks oluliseks, kui otsustati haaret laiendada ning suunata oma tegevus mitte ainult loominguliste noorte arendamisse. 2005. aastast alates on tegeletud erinevate ühiskondlik-kultuuriliste projektide ning ürituste korraldamise ja läbiviimisega, mille kaudu soovitakse tõsta noorte etnilist eneseteadlikkust ja samal ajal anda neile võimalus ühiskonnas aktiivsemalt tegutseda. „Mi“ uutest suundadest rääkis nende muutuste juures olnud tollane organisatsiooni liige Aleksei Rassõhhajev, kes intervjuu tegemise ajal oli MAFUNi esimees.

/.../ võtsime sellise suuna, mis tegeleb sellega, et säilitada /.../ neid

traditsioone, mis selleks ajaks säilinud on. [Arendada] poliitilist ja ühiskondlikku elu Komi Vabariigis. Muidugi plaanid tekkisid meil ajapikku. /.../ Esimeseks eesmärgiks oli koondada enamvähem aktiivseid noori erinevate vormide kaudu ja neid kaasata ühiskondlikkusse töösse ning muuta ühiskondlik töö nende jaoks huvitavaks, et nad ise hakkaksid midagi tegema. (Aleksei, 1977, MAFUNi esimees, VM 2009, Sõktõvkar)

Kuna organisatsiooni jaoks on oluline jõuda oma tegevusega paljude noorte teadvusse, proovivad ka „Mi“ liikmed oma organisatsioonialast tegevust ise mõtestada ning kirjeldavad võimalikke tegevusi, mida selleks teha tuleks.

Ma arvan, et paljud ei tea. Olen ka sellele palju mõelnud, kuidas, mida tuleks teha, et nad meist kuuleksid. Keegi võibolla kuuleb, näeb mingeid reklaame. Aga komid on tagasihoidlikud inimesed ja nad ei tule selle peale. Võib-olla on neile vaja organiseerida mingit foorumit, mis ei oleks vabariiklik, soome-ugri. Kindlasti on neid ka vaja. Aga midagi [tuleks teha] võib-olla linnas [Sõktõvkaris], käia õppeasutustes rääkimas. Ma arvan, et komi noori on praegu iseenesest palju, aga nad lihtsalt ei tea meist. Vaja kuidagi... vot nendega just praegu töötamegi. (Jevgenia, 1989, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Noorte hulgas on võimalik komi keelt populariseerida minu arvates mingite... võib-olla läbi kaasaegsete komi esitajate, kaasaegsete komi laulude, näiteks läbi erinevate sarnaste aktsioonide. Justnimelt noorte omadega, mis oleksid seotud komi kultuuriga. Noorte hulgas on kindlasti võimalik populariseerida ka koolis, lapsepõlves. Sest justnimelt lapsepõlves tekib armastus keele vastu. (Vassili, 1993, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Komi kultuuri ja keelt populariseeritakse võimalikult erinevate ürituste ja tegevuste kaudu ning oma eesmärkide täitmiseks kasutatakse ka interneti ja meedia pakutavaid võimalusi. Kuna organiseeritakse võimalikult noortepäraseid üritusi, loodetakse erinevate ühiskondlik-kultuuriliste projektide ning ürituste korraldamise kaudu tõsta komi keele ja kultuuri tähendust just nende noorte hulgas, kelle jaoks etniline

enesemääratlus ei oma igapäevaselt tähtsat rolli. Seega soovitakse oma tegevuse kaudu näidata teise gruppi kuuluvatele noortele, et komi keel ja kultuur on arenguvõimeline.

3.5 Kultuuriliste elementide kasutamine üleminekuprotsessis

Tania Zittouni järgi võivad teatavad kultuurilised elemendid ja nende kasutamine noorte poolt aidata noori üleminekutes, st nendel on oluline roll identiteedi kujunemise protsessides ja tähenduse loomisel. Kuigi identiteedi loomine võib kaasaegses ühiskonnas kesta terve elu, luuakse nende protsesside baas teismelise ja nooruse perioodil (Arnett 2000; Nugin 2011: 22). Noorus kui kultuuriline etapp on tihtipeale alguseks pikaajalisele või isegi eluaegsele seotusele teatavate kultuuriliste elementidega (Bucholtz 2002: 526).

Zittoun keskendub kaht sorti kultuurilistele elementidele: kunstipärased või väljamõeldud (raamatud, filmid, kunstiteosed) ja religioossete, poliitiliste, etniliste sümbolsete süsteemide osad (fundamentaalsed tekstid, objektid, paigad). Need kaht sorti kultuurilised elemendid on loodud erinevate semiootiliste koodide kaudu (muusikaline, graafiline, suuline jne); nad annavad edasi sotsiaalselt jagatud tähendust ning eeldavad isiklikku suhet ja mälestusi; lisaks eeldavad kultuurilised elemendid inimestelt interaktsiooni, mis loovad kujuteldava kogemuse. (Zittoun 2007: 199)

Kandes Zittouni teoreetilised lähtekohad üle Komimaa ning “Mi” tegevuse konteksti, võib kunstipäraste ja väljamõeldud kultuuriliste elementide alla liigitada erinevad “Mi” korraldatavad üritused, seminarid ja konkursid, samuti komikeelse popmuusika ja -kultuuri. Samas nende elementide kaudu konstrueeritakse, levitatakse ja kinnitatakse etnilist identiteeti, mis on osaks Zittouni teiseks kultuuriliseks elementiks. Sealhulgas on Komimaa kontekstis selle etnilise sümbolse süsteemi väga oluliseks osaks keel. Komide etniline identiteet on jagatud sotsiaalne tähendus, mille populariseerimine on ka üks “Mi” peamistest eesmärkidest. Oma ürituste korraldamisega soovib „Mi“ noori enam oma tegevusse kaasata ning tekitada dialoogi nende päritolu ja elatava reaalsuse vahel, arendada interaktsiooni komi kultuuriliste elementide ja inimeste etnilise identiteedi vahel. Kuigi noortel on paljuski erinevad kogemused, on neil siiski olemas mingi sarnane arusaam sellest, milline on komi identiteet, millest see koosneb ning kui suur roll mingil omadusel identiteedis on. „Mi“ üritused, mille eesmärgiks on tõsta

noorte etnilist eneseteadvust, rõhutavad komide identiteedis just keeleoskust ja traditsioonilist komi kultuuri.

Kultuurielementide kasutamine sõltub inimese ajalootunnetusest, mis on seotud mineviku ja lapsepõlve ning võimalike tulevikutõlgendustega endast, ning on vajalik selleks, et defineerida oma professionaalseid või isiklikke eesmärke (Zittoun 2007: 198). Varem tõin välja kontrasti arusaamast linna ja maa komide eluviisi vahel ning kuidas maal elavad komid on justkui enam komid kui linnas elavad, kuna nad ennekõike kasutavad emakeelt. Keele rääkimine oleneb lisaks sünni- või üleskasvamisepaigale siiski paljuski ka muudest teguritest. Etnilise identiteedi loomisel sotsialiseerumise protsessis on etnilise kuuluvuse määratlemisel oluline mõju kindlasti ka perel ning haridusel (Mironova 2011: 63). Samas on selles väga oluline roll sotsiaalsel keskkonnal, varasemal kogemusel, haridusel ja kasvatusel – need on noorte väärtuste kujundamise baasiks. “Mi” juht Jana Sažina näiteks on üles kasvanud linnas, kuid perekondliku tausta ning ühiskondliku tegevuse tõttu on komi keel ja kultuur tema jaoks igapäevaselt kasutusel ning tähtis.

Mina kasvasin üles Sõktõvkaris, ma sündisin ja kasvasin siin. Aga mulle olid loodud kõik tingimused, et ma õpiksin ja oskaksin oma keelt. Esiteks on see kodune ring, kui kõik räägivad komi keeles - vanemad, vanaemad, vanaisad. Ma lihtsalt kuulsin ja rääkisin. /.../ Minu vanemad panid mind rahvuslikku kooli, kus õpetati rahvuskeelt ja see andis mulle võimaluse seda järjest sügavamalt teada ning sisendas armastust selle keele vastu. /.../ Kui ma pärast kodust kasvatust oleksin läinud kooli, kus ei oleks komi keelt õpetatud, ei oska ma tänasel päeval öelda, kas ma oskaksin seda või mitte. Mul oli võimalus. (Jana, 1988, „Mi“ liige, VM 2011, Sõktõvkar)

Etniline eneseteadvus ei ole midagi, millega sünnitakse, vaid selle arenemisel on suur osa keskkonnal, milles üles kasvati. Kui perekonnas austatakse oma keelt ja kultuuri, siis noorte linna, uude keele ja kultuurikeskkonda kolides ei teki ka küsimust enda etnilise päritolu üle.

Mina arvan, et kõik hakkab lapsest saati, et peab kasvatama asustust nii oma kui teise kultuuri vastu. /.../ Peab seletama lastele, et meie juured ja kultuur on nii ägedad ja et me oleme nii erinevad ja et me säilitame oma kultuuri ja nendest oleneb kas meie kultuur kaob ära või mitte. Enne 18

eluaastat tekivad inimesel juba kindlad vaatepunktid, üldised eesmärgid. Seepärast peab enne seda tegema, et ta pärast saaks orienteeruda. Kui tudeng või noor tuleb külast Sõktõvkari, siis ta oskaks ennast niimoodi paika panna, et temast, tema kultuurist, tema keelest peetaks lugu. (Natalja, 1990, ajaloo tudeng, VM 2010 Sõktõvkar)

3.5.1 „Mi“ võimalik roll noorte katkestus-üleminek protsessis

Nagu teises peatükis välja tõin, kasutab Zittoun noorte üleminekute analüüsimisel paari katkestus-üleminek. Ülemineku puhul on tegemist protsessiga, millele eelneb suurem või väiksem katkestus võrreldes inimese varasemate kogemuste või arusaamadega. Kuna töös on vaatluse all „Mi“ võimalik roll noorte integreerimisel linnaellu, on oluline just see, et linna tulnud tudengitega toimuvad noorte elus suured muutused, millega toime tulemisel võib olla abi just „Mi“ tegevusest või ise selles kaasalöömisest.

Kuigi „Mi“ tegevus ei ole oluline igapäevaselt suure hulga inimeste jaoks, võib nende tegevuse tulemusena teatava grupi jaoks muutuda komi identiteet igapäevaselt tähtsamaks ning hakatakse enam kultuuri hindama ning keelt õppima. Taoliselt kultuuriliste elementide ning noorte kultuurilisi praktikaid kasutades soovib „Mi“ jõuda noortele lähemale ning nende seas oma tegevust populariseerida. Samas erinevate seminaride korraldamisega annab organisatsioon ka noortele uusi teadmisi ja oskusi, mis võib aidata neil kergemini toime tulla ees seisvate katkestuste ja väljakutsetega. „Mi“ vaatenurgast vaadates võib komi noored jagada laias laastus kaheks.

Esimene grupp noori on need, kelle jaoks nende etniline identiteet on oluline ning kes võtavad ka osa „Mi“ tegevusest. „Mi“ liige Natalja kirjeldas näiteks, kuidas organisatsiooni korraldatavatel erinevatel üritustel osalemine annab võimaluse kasutada oma emakeelt ning viibida seeläbi osaliselt tuttavas kultuurilises keskkonnas.

Esiteks saan ma võimaluse rääkida oma emakeeles. Näiteks elan ühikas tüdrukutega, kes on venelased, nad ei saa minust aru ja mul ei ole võimalik nendega rääkida. Kursusekaaslased räägivad mul komi keeles. Me püüame nendega rääkida komi keeles, aga näiteks venelased küsivad, kas te räägite meist? Kuna nad ei saa aru, siis neil on kohe suhtumine, et kas meist räägite. Ja püüame omavahel rääkida. Aga Komi Noorteühenduses „Mi“

on võimalus rääkida kõikidega. Isegi kui vene inimene tuleb, siis ta püüab aru saada, võib-olla õpib ära mõne sõna meiega koos olles. (Natalja, 1992, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Võimalus rääkida ka linnakeskkonnas komi keelt ning veeta aega teiste noortega, kelle jaoks komi identiteet on tähtis, võib omakorda aidata paremini toime tulla katkestusega, mis tekkis asudes elama maalt linna, ning uues elukeskkonnas tähendusi luua.

Teine grupp, kes „Mi“ üritustest osa ei võta või kelle jaoks komi identiteet ei ole enesemääratluses niivõrd oluline, ei näe „Mi“ tegevuses enda jaoks tähtsust. Kui ka näiteks külast linna kolides tekib võrreldes varasema kogemusega katkestus, ei ole komi keel või kultuur selleks, mille kaudu oma identiteedi muutumise protsessidele tähendusi püütakse anda.

Individualiseerumisega seoses on noortel suurem vabadus valida kultuurilisi elemente ja praktikaid. Linnas elades enese komina määratlemine on samamoodi üks valikutest. Komimaa kontekstis on võimalik teoreetiliselt valida n-õ mitme identiteedi vahel ning kellena end määratleda soovitakse. Mironova 2007. aastal läbi viidud uurimuse tulemuste järgi ei ole suurema osa Komimaa tudengite enesemääratluses etniline identiteet nende esimene valik; pigem on olulisemad pere, sõbrad, töö ning vaba aja veetmine (Mironova 2011: 142). Samas ei ole enda etniline enesemääratlemine nii lihtne, kui esmapilgul võib tunduda. Kui noored ei oska kohe öelda, mis on nende etniline päritolu, ei tähenda see kohe, madalat etnilist eneseteadvust või identiteedikriisi. Mironova järgi võib selleks olla pigem n-õ triiviv identiteet, mille järgi noorte (etniline) enesemääratlus on seotud konkreetse olukorra ning mugavaima lahendusega noorte jaoks (Mironova 2011: 67). Ka individualiseerumise ning noorte endi valikute tegemise kontekstis on oluline, et tegelikult on identiteet muutuv ning oleneb vastavast olukorrast ja noore kohast elus. Ühes olukorras võivad noored end identifitseerida komina, teises jälle venelasena.²⁸

Kui ma astusin sisse komi filoloogiasse, küsiti meilt, mis rahvusest te olete. Kirjutatud, et komi. Ma ei-ei-ei, mitte komi, venelane. Ma ei teagi, ei oska öelda, miks ma nii vastasin. Miks ma esimesel kursusel häbenesin, et ma komi olen. Võib-olla seepärast, et suurem osa on venelased. (n 1, 1990, komi

²⁸ Ülevaadet komi noorte enesemääratluse kohta ning seda mõjutavatest teguritest (vanemate päritolu jne) vt lähemalt Mironova 2011 lk 63-86.

keele ja kirjanduse tudeng, 1990, VM 2011, Sõktõvkar)

Antud näites esindatud tüdruk õpib komi keelt ja kirjandust ning pärast paariaastasi õpinguid ei ole tal probleemi oma komi päritolu väljendamisega. Tema ei ole üks neist, kelle jaoks see igapäevaselt mängiks suurt rolli ning ta ei osale “Mi” tegevuses, kuid ta valdab keelt ning peab end komiks.

Kui linna kolimise tulemusena tekib noortel võrreldes varasema eluga katkestus, võib „Mi“l ja nende tegevusel olla oluline roll esimese grupi jaoks. Nende tegevusel võib olla väga suur toetav roll noorte jaoks tähenduste loomisel. Noorte jaoks võib linna- ja maaelu vahel olla suur kontrast, kuna maal on võimalik igapäevaselt emakeelt kasutada. Linnas on aga enamuskultuur venekeelne ning see domineerib, võib isegi öelda, et kõigis elu valdkondades. “Mi” korraldatavad üritused, mis toimuvad komi keeles, võivad olla siis ka abistavad kultuurilised elemendid, mis aitavad kogeda midagi varasemast tuttavat ning toime tulla ka teiste suurte muutustega igapäevases elus.

Nagu Nadežda Baženova on välja toonud, on üldine suhtumine, et komi keelt räägitakse vaid maal. Seda suhtumist on esile tõstnud ka noored ise ning „Mi“ on võtnud oma eesmärgiks seda arvamust isikliku eeskujuga ümber lükkama hakata.

Komi Noorteühendus “Mi” soovib näidata eeskujuga seda, et ka linnas saab rääkida komi keeles. See tähendab kõik “Mi” aktivistid räägivad komi keeles. Erinevate ürituste ajal, kogunemistel räägime me komi keeles. Me näitame seda, et ka linnas võime rääkida komi keeles. Et see on normaalne nähtus linnas. Need samad aktsioonid, see on täpselt samasugune näide.
(Vassili, 1993, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Suurem osa „Mi“ üritusi toimuvad pigem väiksemates ja spetsiifilisemates kohtades, mis on n-ö nende territoorium. Suurema kuuldavuse ja nähtavuse saavutamiseks on neil plaanis hakata organisatsioonisiseseid väiksemaid koosviibimisi tegema avalikes kohtades, et seal demonstreerida, et keelt saab kasutada ka linnas.

Tavaliselt koguneme Komi Kultuurikeskuses, Soome-Ugri Kultuurikeskuses ja praegu tuli ka Jana Sažinalt ettepanek, et võiksime aeg-ajalt koguneda ka näiteks kuskil pizzerias. See tähendab selles keskkonnas, kus on palju

venelasi. Komi noored kogunevad näiteks pizzerias ja hakkame rääkima komi keeles. See on ka märk sellest, et me võime rääkida ka linnas oma emakeeles. Et see on normaalne. /.../ Kui me koguneme näiteks Komi Kultuurikeskuses, ümbritsevad meid ainult komid. Aga kui minna pizzeriasse, siis seal on kõigil huvitav. (Vassili, 1993, VM 2012, Sõktõvkar)

„Mi” tegevuses on kultuuriline ja identiteeti loov element – erinevate ürituste kaudu vahendatakse komi kultuuri noortele. Üritused, saated, konkursid, muusika on kunstipärased kultuurielemendid, mille kaudu aga vahendatakse komi etnilist identiteeti. Samas on sellel kõigel ka hariduslik taust. Lisaks erinevatele seminaridele ja koolitustele omavad seda ka üritused, mille kaudu kultuuri vahendatakse. Kuna aga „Mi” eesmärgiks pikemas perspektiivis on noorte etnilise eneseteadvuse tõstmine, peaks nende tegevus aitama ka noortel tähendust luua oma individuaalsetes biograafiates.

Praktikas on „Mi” tegevusega kursis ja sellega seotud väike hulk inimesi. Vestlustes „tavaliste” tudengitega, olid enamus organisatsioonide tegevusest pigem mitteteadlikud ning mitmed isegi ei olnud kuulnud, et selline organisatsioon olemas on. „Mi” eesmärgiks on olla rohkem kuuldaval ja nähtaval, et seeläbi tõsta noorte teadlikkust ning muuta keel ja kultuur noorte hulgas populaarsemaks. Ka praegu aktiivselt organisatsioonis tegutsev Natalja ei teadnud enne ülikooli minekut, millega „Mi” täpsemalt tegeleb.

Kuni selle ajani ma ei teadnud, millised on meil need inimesed linnas Sõktõvkaris, vabariigis. Võib öelda, et mitte just need, kõrgemal asetsevad vaid just need kes tegelevad rahvuskultuuriga, sest näiteks enne kui ma läksin, mõtlesin, et keegi ei tegele rahvuskultuuriga. /.../ Aga kui ma hakkasin osalema nende üritustel, sain aru, et me ei peaks olema vaid omavahel. vaid ka rääkima sellest/ tegevusest. Levitama seda maanoorte seas, maainimeste seas. sest nemad võib-olla teavad sellest, aga...no teavad Komi Voitõrist, teavad „Mi”st, aga lihtsalt ei tea, millega nad konkreetsetel sel hetkel tegelevad. Võib-olla tahaksid isegi osaleda mõnedes projektides, aga lihtsalt ei tea kuidas. (Natalja, 1992, „Mi” liige, VM 2012, Sõktõvkar)

„Mi” tegevuses võib välja tuua kaks olulist aspekti. Esiteks soovitakse maal elavaid

noori harida, et tõsta nende eneseteadlikkust ning teadmisi komi keele ja kultuuri kohta. Kuigi maal elavate noorte jaoks on keel ka funktsionaalse väärtusega, võib linnas see oskus kaotada oma praktilise väärtuse. Sellisel juhul sõltubki noore valikust ja väärtushinnangutest, kas etniline identiteet ja sellega seotud emakeel saavad igapäevaselt oluliseks. Erinevate noortele mõeldud ürituste, seminaride ja koolituste korraldamisega aidatakse kaasa keele ja kultuuri säilimisele ja noored näevad, et komi kultuur ei ole midagi, mis kuulub vaid minevikku. Kui nad peaksid ka näiteks linna kolima, oleks sellisel juhul ka nende komi identiteet tugev, et uude keskkonda kolimine ei tekitaks neis raskusi enese määratlemisel. Samas annab „Mi” tegevus linnas olles võimaluse osaleda organisatsiooni tegevuses ning lisaks viibimisele omakeelses keskkonnas ka võimaluse ise midagi ära teha ja osaleda ühiskondlikus elus ning kultuuri populariseerimises. Kui maal elavad noored on ka organisatsiooni olemasolust ning selle tegevusest varasemalt teadlikud, oskavad nad ka linna õppima tulles vajadusel nende poole pöörduda või leida endale nende üritustelt huvitavaid vaba aja tegevusi.

Kindlasti pole vähemtähtis see, et „Mi” tegevus on oluline just neile noortele endile, kes seal juba aktiivselt tegutsevad. Võimalus osaleda komi etnilist identiteeti toetavatel üritustel võib aidata neil oma isiklikus biograafias identiteediprotsesse mõjutada ning tähendusi luua. „Mi” korraldatavate ürituste potentsiaalse mõju illustreerimiseks toon näite organisatsiooni praeguse juhi intervjuust.

Ma läksin sellesse süsteemi, noorte omasse, läbi selle konkursi.²⁹ Alguses olin linna turniiril, siis vabariiklikul ja siis rahvusvahelisel. See annab väga suure arengu ning eneseteadvuse. /.../ Sina, komi rahvuse esindajana, võid konkureerida teiste andekatega. Aga see mängib tänapäeva maailmas ka väga suurt rolli. /.../ Just nimelt keel ja traditsiooniline kultuur tõukas mind paljude projektide realiseerimiseni. (Jana, 1988, „Mi” esindaja, VM 2011, Söktõvkar)

Ka teised liikmed tõid välja, kuidas organisatsiooni tegevuses osalemine on neile palju juurde andnud just isikliku arengu seisukohast.

“Mi” annab mulle palju. Kindlasti esmajärjekorras on see suhtlemine

²⁹ „Mi” korraldab lisaks eelpoolmainitud üritustele ka iludusvõistlust „Raida”, mille eesmärgiks on leida liidriomadustega neiusid. Oluliseks osaks konkursil on aga ka traditsioonilise kultuuri edendamine ning näitamine.

inimestega, huvitavate inimestega. Teiseks see, et komi noorteühenduses “Mi” me õpime kirjutama projekte, õpime neid realiseerima, õpime suhtlema inimestega, publikuga. Mis ei ole ka väheoluline. Mis veel annab “Mi”? Kindlasti võimaluse osaleda vabariigi noorte elus. /.../ see, et see kõik toimub komi keeles, on veel eriti äge. (Vassili, 1989, „Mi“ liige, VM 2012, Sõktõvkar)

Seega saab ka komi keel ja kultuur olla üleminekul tähendusi loovaks kultuuriliseks elemendiks, mis aitab seada eesmärgi ning tulevikuplaane teha.

Noored, kes kuuluvad „Mi“sse ja võtavad organisatsiooni tegevusest aktiivselt osa, saavad tänu sellele kasutada linnas olles sagedamini oma emakeelt ning olla kultuurikeskkonnas, mis on sarnane nende varasema kogemusega. Samal ajal annab organisatsiooni tegevuses aktiivselt kaasa löömine neile võimaluse arendada enda isiklikke omadusi ning osaleda ühiskondlikus tegevuses. Noorte seisukohast vaadates laiendavad nad oma sotsiaalset võrgustikku ja leiavad läbi organisatsiooni tegevuses osalemise ka uusi tutvusi, kellel on sarnane kogemus ning kelle jaoks on elus olulised sarnased asjad. Kooli lõpetamine, ülikooli tulemine ning tulevase elukutse omandamine ja iseseisva elu alustamine toovad võrreldes noorte varasema kogemusega kaasa suured muutused, mille enda jaoks mõtestamine võib olla keeruline protsess. „Mi“ tegevuses osalemine võib aga aidata nende muutustega toime tulla just tänu ümbritsevale sotsiaalsele keskkonnale ning eneseteostuse võimalusele.

Kokkuvõte

Magistritöös olen analüüsinud etnilise eneseteadvuse rolli komi tudengite üleminekuperioodil noorest täiskasvanuikka. Töö keskendus Komi Noorteorganisatsiooni „Mi“ strateegiatele ja praktikatele komi keele ja kultuuri populariseerimisel ning organisatsioonis aktiivselt tegutsevate noorte liikmelisuse kogemusele, mis aitab neil toime tulla üleminekuperioodiga kaasnevate katkestuste ja muutustega. Vaadeldav sihtgrupp on oma elus ühes suurimas muutuste perioodis, mil tuleb teha valikuid oma tulevaseks elukutseks ning õppida igapäevaselt iseseisvalt toime tulema.

Kokkuvõttes annan ülevaate peamistest analüüsi raamistanud teoreetilistest seisukohtadest ning uurimistulemustest.

Töö allikateks on Komimaal nelja välitöö (2009-2012) käigus kogutud materjalid. Olen teinud intervjuusid erinevate erialade üliõpilastega Sõktõvkari Riiklikust Ülikoolist Komi Riiklikust Pedagoogilisest Instituudist ja Kuratovi nimelisest Humanitaar-Pedagoogilisest Kolledžist. Saamaks ülevaadet organisatsioonide tegevusest noorte hulgas kultuuri ja keele populariseerimisel, intervjuueerisin ka ühiskondlik-kultuurilistes organisatsioonides (Komi Noorteühendus „Mi“, Vene Föderatsiooni Soome-Ugri Kultuurikeskus, Komi rahvusliikumine „Komi Voitõr“, Komi Vabariigi noorteparlamendi initsiatiivgrupp, Soome-Ugri Noorteassotsiatsioon MAFUN) tegevaid olevaid inimesi. Põhjus keskenduda uurimuses tudengitele on see, et nemad on sihtgrupp, kellel on suurim potentsiaal mõjutada tulevikus ühiskonna ja riigi arengut ning Komimaa etnilisi protsesse.

Kõige laiemal raamistikul andsid minu tööle varasemad noorte uurimised ning nendes esile tulev arusaama muutumine noorte kohast tänapäeva ühiskonnas. Individualiseerumine, hariduse aja pikenemine, linnastumine jne on mõjutanud noorte rolli ühiskonnas ning samuti nende kohustusi enda tuleviku kujundamisel. Koos ühiskonnas toimunud arengutega on muutunud ka suhtumine noortesse ja noorusesse kui eluperioodi. Tänapäeval peetaksegi noorust eraldi eluperioodiks, mitte pelgalt vaheetapiks lapse ja täiskasvanuea vahel. Veel mõnikümmend aastat tagasi olid täiskasvanuks saamise olulisteks markeriteks kooli lõpetamine, eriala omandamine,

tööturule sisenemine, kodust lahkumine, oma pere loomine, laste saamine. Need kõik toimusid üldiselt ka lineaarses järjekorras. Tänapäeval võib aga inimene kogeda neid erinevaid üleminekuid väga erinevatel perioodidel ning ka mitmeid kordi. Kooli lõpetamine ei tähenda ilmtingimata täiskohaga tööle hakkamist või kodust välja kolimine, et sinna ei võidaks mingil hetkel (näiteks pärast õpinguid kõrgkoolis) tagasi pöörduda. Seega ei saa nende muutuste kaudu inimese elus määratleda tema täiskasvanu staatust. Tänapäeval ei pruugi täiskasvanuks saamine olla noorte jaoks eraldi eesmärk. Igal inimesel on vastavalt oma erinevatele kogemustele oma hetk, mil nad võivad tunda, et on täiskasvanud. Olulisem on minu arvates see, kuidas noored sel eluperioodil läbi hariduse omandamise, sotsiaalvõrgustike, töötamise ja vabaaja tegevuste saavad tänapäeva ühiskonna jaoks vajalikke kogemusi ning oskusi, mis aitavad neil saada täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks.

Komi noorteühenduse „Mi“ tegevuse analüüsimiseks kasutasin kultuuri produtsentide ja vahendajate kohta tehtud uurimusi. Organisatsiooni ja selle liikmeid vaatan kui kultuuri produtsente ja/või vahendajaid, kes keelt ja kultuuri populariseerivate üritustega vahendavad ka teatavat arusaama komi keele ja kultuuri kohta. Nende igapäevases organisatsioonialases tegevuses on oluline roll teatud sümbolsete mõistete (re)presenteerimisel, mille sisu mõjutavad kindlasti nende endi arusaamad komi etnilise identiteedi olemusest ning selle peamistest tunnustest. „Mi“ korraldatavate komikeelsete kultuuriürituste kaudu edastatakse laiemale avalikkusele komi etnilise identiteedi kuvandit, milles on enim esile toodud just need elemendid, mis organisatsiooni ja seal tegutsevate noorte jaoks on sellele kõige iseloomulikumad. Antud juhul on selleks siis komi keel ning ka komide traditsiooniline kultuur.

Analüüsimaks komi tudengite elus ülikooli õppima minekuga kaasnevaid muutusi, rakendasin Tania Zittouni poolt kasutatud mõistetepaari katkestus-üleminek, mis tema järgi iseloomustab erinevaid üleminekuprotsesse inimeste elus. Suuremate või väiksemate muutustega kaasnevad inimeste jaoks võrreldes varasema kogemusega katkestused. Kuigi inimesed kogevad elus mitmeid erinevaid katkestusi on oma iseseisvat elu alustavad ja kujundavad noored just selles perioodis elus, mil toimuvad muutused, mille mõju nende tulevikule on suurim.

Komimaal kolib suurem osa tudengeid hariduse omandamiseks kodukülalt linna, mis toob endaga kaasa suure keskkonnamuutuse; samuti peab hakkama iseseisvalt toime tulema ning igapäevaselt rohkem või vähemtähtsaid otsuseid langetama. Linnas olles

peavad noored õppima näiteks hakkama saama võõraste inimeste keskel, suhtlema teistsugustes sotsiaalsetes tingimustes, oskama liigelda suuremas linnas või ise endale süüa tegema. Uute sotsiaalsete, materiaalsete või sümboolsete kogemuste kaudu õpivad noored püstitama enda jaoks uusi eesmärke, looma võimalusi ning planeerima oma tegevust. Teistega suhtlemise, uute vabaaja tegevuste proovimise, võõra keskkonnaga kohanemise kaudu toimuvad noortel identiteedi muutused. Seeläbi, kuidas noored saavad uusi kogemusi ja teadmisi, õpivad nad tundma ennast, oma uusi elutingimusi ning ümbritsevat sotsiaalset võrgustikku, mille tulemusena hakataksegi mõtestama aset leidnud muutusi ning oma elus tähendusi looma.

Suurima muutusena, võrreldes komi tudengite eelneva kogemusega, võibki välja tuua elukeskkonna muutuse. Linnas õpingute alustamisega seoses tunnetasid intervjuueeritavad suurima muutusena maalt linna kolimist. Ühelt poolt on tegemist keskkonnaga, kus on pidevalt ümberringi rohkelt võõraid inimesi, elutempo on kiirem jne, kuid kõige olulisem on see, et linna puhul on tegemist peaaesjalikult venekeelse kultuuriruumiga. Samal ajal kui külades omab keel igapäevaselt praktilist väärtust ning enam on säilinud ka komi kultuurile omaseks peetavad traditsioonid. Levinud arvamuseks on maal elavad komid need n-ö õiged komid, kuna nemad räägivad komi keelt ning neil on säilinud komidele iseloomulik eluviis.

Sissejuhatuses püstitasin kolm uurimisküsimust, millele soovisin oma magistritöös vastust leida. Esimeseks oli küsimus komi keele rollist komi tudengite etnilises enesemääratluses. Keele rolli identiteedis rõhutasid kõik intervjuueeritavad. Komide, nagu ka teiste soomeugrilaste jaoks, on üheks väga oluliseks identiteedi osaks nende emakeel. Kuigi paljudel juhtudel võivad noored rääkida igapäevaselt hoopis vene mitte emakeeles. Keel ei pruugi omada tudengite jaoks suurt funktsionaalselt väärtust, kuna asjaajamine, suurem osa suhtlusest ning õppetöö ülikoolis toimub täielikult vene keeles (v.a. komi keele ja kirjanduse õppekaval). Siiski on keelel isegi nende tudengite jaoks, kes üldse komi keeles ei suhtle, suur sümboolne väärtus, st see on osa etnilisest identiteedist. Seetõttu identifitseerisid ka mitmed informandid end komi keele mittevaldamise korral pigem venelasena, kuigi mõlemad vanemad võisid olla komi päritolu. Võrreldes teiste soome-ugri rahvastega ristiusustati komid suhteliselt varakult ning see on mõjutanud väga ka nende kultuuri. Suurimaks ja lihtsaltmõistetavaks domineerivast grupist eristavaks tunnuseks on komi keel. Seetõttu omabki keel komide etnilises enesemääratluses nii suurt rolli.

Teine uurimisküsimus keskendus Komi noorteühendusele „Mi“ ning nende meetoditele etnilise identiteedi edastamisel. Oma tegevusega soovitakse erinevate ürituste kaudu tutvustada ja populariseerida keelt ja kultuuri, mis ongi nende põhikirjajärgsed eesmärgid. Samas on oluline roll ka erinevatel hariduslikel projektidel, mille eesmärgiks on õpetada noortele ka kaasaegses ühiskonnas vajalikke oskusi nagu näiteks projektide kirjutamine, ürituste organiseerimine ning koostöö teiste noorte- ja ühiskondlike organisatsioonidega. Meelelahutuslike ja hariduslike ürituste kaudu (taas)luuakse ja edastatakse ka kuvandit komi identiteedist, mille väga tähtsaks osaks on komi keele, kultuuri ja traditsioonide tundmine.

Praeguseks on „Mi“l välja kujunenud teatavad tegevussuunad, mille kaudu komi kultuuri noorte hulgas püütakse populariseerida. Kasutatakse noorte jaoks tuntud kultuurilisi praktikaid (tehakse üritusi neile harjumuspärastes paikades; kasutatakse noortele varasemast tuntud ürituste formaate, korraldatakse avalikke teavitusaktisioone). Selle asemel, et oodata, mil noored enda jaoks organisatsiooni üles leiavad, tegeletakse aktiivselt ise noorte harimise ning nende teavitamisega. Samas ollakse praegu veel n-ö proovimise faasis ning otsitakse erinevaid meetodeid, mis aitaksid kõige tulemuslikumalt jõuda oma tegevusega noorteni, et tõsta nende etnilist eneseteadlikkust. Sellegipoolest loodetakse kõikvõimalike kaasaegsete ja noortepäraste tegevuste kaudu loodetakse pikemas perspektiivis tõsta kultuuri ja keele populaarsust.

Kolmandaks vaatasin töös, kas ja/või kuidas võib komi etniline identiteet aidata komi tudengitel mõtestada enda elus toimuvaid muutusi ning millist rolli mängib selles protsessis „Mi“. Nagu eelpool juba kirjutasin, toimuvad noorte elus seoses ülikooli tulemisega mitmed muutused, mida ei ole võimalik enam varasemale kogemusele toetudes mõtestada. Erinevates üleminekuprotsessides tähenduse loomise on Zittouni järgi noorte jaoks olulised sümboolsed objektid ehk kultuurilised elemendid, mis omavad isikliku kokkupuute kaudu saadud sotsiaalselt jagatud ideed, uskumusi või tähendusi. Kultuurilisteks elementideks võivad olla raamatud, muusika, filmid vmt. Komimaa tudengite kontekstis võib kultuurilisteks elementideks pidada erinevad „Mi“ organiseeritavaid üritusi, seminare, aktisioone ning nende initsiatiivil loodavat (pop)kultuuri, mille kaudu konstrueeritakse ja vahendatakse komi etnilist identiteeti.

Nagu eelpool välja tõin, on komi noorte jaoks etnilise identiteedi lahutamatuks osaks komi keel. „Mi“ tegevuses osalevate noorte etniline eneseteadvus on keskmisest kõrgem ning nende jaoks omab komiks olemine ja komi keele rääkimine igapäevaselt suurt

tähendust. Kuna „Mi“ korraldatavad üritused on peamiselt kõik komi keeles, annab organisatsiooni tegevuses osalemine võimaluse kasutada komi keelt ka linnakeskkonnas. Samal ajal on noortel võimalus erinevate ürituste organiseerimise kaudu arendada enda isiklikke omadusi, saada väärtuslikke kogemusi ja uusi tutvusi ning osaleda ühiskondlikus tegevuses. Kuigi ülikooli tulemine ning sellega seoses ka elukeskkonna vahetus võivad olla suured muutused noorte jaoks, võib „Mi“ tegevuses osalemine muuta selle ülemineku nende noorte jaoks kergemaks. „Mi“ oma tegevusega soovib näidata, et komi saab olla ka linnas. Seega tänu toetavale ja sarnase taustaga noortest moodustunud sotsiaalsele võrgustikule, uutele kogemustele ning eneseteostuse võimalustele võib muutustega kohanemine olla kergem ning see aitab mõtestada paremini oma elu uues linnalises keskkonnas.

Jälgides „Mi“ tegevuse arenguid viimase nelja aasta jooksul mil Komimaal välitöödel noori olen uurinud, olen näinud arengut organisatsiooni igapäevases tegevuses ja kommunikatsioonis. Tänu tugevale liidriole on nende tegevus muutunud avalikumaks ning soov ühiskonna tegemistes aktiivselt kaasa rääkida on märgatavalt tõusnud. Komi noorte ja noorteorganisatsiooni(de) teema edasiarendamiseks tuleks uurida põhjalikumalt organisatsiooni enda edasist arengut ning selle sõltumist aktiivsete liikmete huvist ja olemasolust. Kuna taoliste organisatsioonide puhul omavad väga olulist rolli selle aktiivsed liikmed saaks analüüsida, kuidas organisatsiooni praegused liikmed hoolitsevad järelkasvu tekkimise eest ning kas suudetakse uusi liikmeid piisavalt motiveerida tegevust jätkama. Samuti on oluline, kas praegu võetud tegevussuunad ja strateegiad aitavad organisatsioonil täita oma põhieesmärke, milleks on komi keele ja kultuuri populariseerimine. Ehk siis, kas „Mi“ oma erinevate ürituste korraldamisega suudab tekitada noorte hulgas huvi õppida komi keelt ning panna tundma uhkust oma kultuuri ning päritolu üle.

Allikad ja kirjandus

Allikad

VM 2009, 2010, 2011, 2012 – Välitööde materjalid, asuvad autori valduses.

Jaanits 2009 – Välitööpäevik 2009, Jaanits. Päevik asub autori valduses.

Kirjandus

Aapola, Sinikka 2002. Exploring Dimensions of Age in Young People's Lives. A Discourse Analytical Approach. – *Time and Society*, 2/3(11), pp. 295-314.

Aleksahhina 1998 = Алексахина Н.А. Тенденции в изменении национальной идентичности народов России. – *Социс* 2, с. 49–54.

Allaste, Airi-Alina 2001. Klubikultuur Eestis. – *Ülbed üheksakümnendad. Probleemid, teemad ja tähendused 1990. aastate eesti kunstis*, toim. Sirje Helme, Johannes Saar. Tallinn: Kaasaegse Kunsti Eesti Keskus, lk 67-82.

Allaste, Airi-Alina 2005. Uimastitarvitajate kultuurid. – *Uimastid ja uimastitarvitajad Eesti ühiskonnas*. Tallinn: Valgus, lk 5-92

Allaste, Airi-Alina, Maarja Kobin 2011. Subcultures and their change over time in Estonia. Forum 21. – *European Journal on Child and Youth Research* 7, pp. 58–65.

Araste, Lii 2008. *Eesti metal subkultuur ja kommunikatsiooni roll selles*. Magistritöö. Tallinna Ülikool.

Arnett, Jeffrey Jensen 2000. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. – *American Psychologist*, Vol. 55(5), pp. 469-480.

Arutunova 2007 = Арутюнова Е.М. Российская идентичность в представлении московских студентов. – *Социологические исследования* № 8. Российская академия наук. <http://2008.isras.ru/files/File/Socis/2007-08/arutyunova.pdf> (5.05.12).

Augé, Marc 2012. *Kohad ja mittekohad: sissejuhatuse ülimodernsuse antropoloogiasse*. Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Baženova 2004 = Надежда Баженова. Проект „Электронная библиотека на финно-

угорских языках“. http://www.finugor.ru/news/sob/kon_bazhenova.doc
(14.03.2010).

Bennett, Andy, Keith-Kahn Harris (eds.) 2004. *After Subculture. Critical Studies in Contemporary Youth Culture*. New York: Palgrave Macmillan.

Best, Amy L. 2007. Introduction. – *Representing youth: methodological issues in critical youth studies*, Ed. by Amy L. Best. New York; London: New York University Press, pp. 1–36.

Bobkov 2008 = Бобков А. Этничность в контексте политической социализации молодежи на региональном уровне: к постановке проблемы. – *Финно-угроведение* № 1, с. 81–86.

Bohman, James 2005. Practical Reason and Cultural Constraint: Agency in Bourdieu's Theory of Practice. – *Bourdieu: a critical reader*, Ed. by Richard Shusterman. Oxford: Blackwell, pp. 129-152.

Bojak 2009 = Бояк Т.Н. 2009 Духовно-нравственные ценности сельской молодежи (на материалах Бурятии и Читинской области). – *Социологические исследования* № 4. Российская академия наук.
<http://www.isras.ru/files/File/Socis/2009-04/Boyak.pdf> (5.05.12).

Bolin, Göran 2004. Themed Section Introduction: Research on Youth and Youth Cultures. – *Young*, Vol. 12(3), pp. 237–243.

Bolin, Göran 2011. *Value and the Media: Cultural Production and Consumption in Digital Markets*. Farnham: Ashgate Publishing Ltd.

Born, Georgina 2010. The Social and the Aesthetic: For a Post-Bourdieuian Theory of Cultural Production. *Cultural Sociology*, Vol 4, pp. 171–208.

Bourdieu, Pierre 1990. The intellectual field: a world apart. – *In other words: essays towards a reflexive sociology*. USA: Stanford University Press, pp. 140–149.

Bourdieu, Pierre 1993. *The Field of Cultural Production*. Cambridge: Polity.

Bourdieu, Pierre 2003. *Praktilised põhjused: teoteooria*. Tallinn: Tänapäev.

Bourdieu, Pierre 2010 [1984]. *Distinction. A Social Critique of the Judgment of Taste*. London: Routledge.

Bucholtz, Mary 2002. Youth and Cultural Practice. – *Annual Review of Anthropology*, Vol. 31, pp. 525–552. <http://www.jstor.org/stable/4132891> (1.02.2010).

Bucholtz, Mary; Hall, Kira 2005. Identity and interaction: a sociocultural linguistic

- approach. – *Discourse Studies*, Vol. 7(4-5), pp. 585-614.
- Bõzova 2002 = В. М. Бызова. Жизненные ценности молодежи Республики Коми на рубеже веков: кросскультурный аспект. – *Психологический Журнал*, № 1, с. 101–112. http://www.kominarod.ru/netcat_files/125_233.doc (14.04.2012).
- Campbel, Neil 2004. *American youth cultures*. Ed by Neil Campbell. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Czibere, Maria 2007. How important a factor is language in the formation of identity? – *Language and identity in the Finno-Ugric world: proceedings of the Fourth International Symposium on Finno-Ugric Languages at the University of Groningen, May 17-19, 2006*. Ed. by Rogier Blokland, Cornelius Hasselblatt. Maastricht: Shaker, pp. 32–43.
- Cormack, Mike 2007. The Media and Language Maintenance. – *Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies*, Ed. by Mike Cormack and Niamh Hourigan. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 52-68.
- Cunliffe, Daniel 2007. Minority Languages and the Internet: New Threats, New Opportunities. – *Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies*, Ed. by Mike Cormack and Niamh Hourigan. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 133-150.
- Cushman, Thomas 1995. *Notes from Underground. Rock Music Counterculture in Russia*. Albany: State University of New York Press.
- Davies, C.A. 2008 [1998]. *Reflexivity and ethnographic research. Reflexive ethnography: a guide to researching selves and others*. Routledge: London, pp. 3–27.
- Eriksen, Thomas Hylland 2010. *Ethnicity and nationalism: anthropological perspectives*. London; New York: Pluto Press.
- Fought, Carmen 2006. What is ethnicity. – *Language and ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 19–40.
- Fryer, Paul 1998. Including Indigenous Culture and Language in Higher Education: The Case of the Komi Republic. – *Bicultural Education in the North: Ways of Preserving and Enhancing Indigenous Peoples' Languages and Traditional Knowledge*, Ed. by Kasten, E. Waxmann. Münster: Verlag GmbH, pp. 59–75. www.siberian-studies.org/publications/PDF/befryer.pdf (5.02.2010).
- Galkina 1993 = Галкина Е.М. Этническая идентичность подростков из национально-смешанных семей: По материалам этносоциол. исслед. в г.

- Москве. Автореферат, диссертация, кандидат исторических наук, Москва.
- Gelder, Ken (Ed.) 2005[1997]. *The Subculturs Reader*. London; New York: Routledge.
- Glukhanyuk, Anna 2011. Youth values and lifestyles: aspects of depiction in Russian scientific journals (2005–2010). – Ettekanne konverentsil *Youth (Sub)cultures in Changing Societies* 2.–4.02.2011, Tallinn.
- Gnevasheva V. A., Lukov Val. A., Lukov Vl. A., Namlinskaia O. O., Zakharov N. V. 2007. *Social and Cultural Value Orientations of Russian Youth: The Theoretical and Empirical Researches, Youth and Mass Media*. Moscow: Moscow University for the Humanities. <http://www.mosgu.ru/nauchnaya/ifpi/csm/search/eng.doc> (3.03.2010).
- Grünthal, Riho 2007. The construction and erosion if Finno-Ugric identities. – *Language and identity in the Finno-Ugric world: proceedings of the Fourth International Symposium on Finno-Ugric Languages at the University of Groningen, May 17-19, 2006*. Ed. by Rogier Blokland, Cornelius Hasselblatt. Maastricht: Shaker, pp. 76–92.
- Habeck, Joachim Otto; Aimar Ventsel (2009). Consumption and Popular Culture Among Youth in Siberia. – *Zeitschrift für Ethnologie*, Vol. 134(1), pp. 1–22.
- Hall, Stuart, Tony Jefferson (Eds.) 1991 [1976]. *Resistance through rituals: Youth Subcultures in Post-War Brittain*. London: Hutchinson.
- Hall, Stuart 2000. Who Needs „Identity“?. – *Identity: a Reader*, Ed. by Paul du Gay, Jessica Evans and Peter Redman. London: Sage: Open University, pp. 15-30.
- Holdsworth, Clare, David Morgan 2005. *Transitions in context: leaving home, independence and adulthood*. Maidenhead: Open University Press.
- Ilin 2010 = Ильин А.Н. Массовая культура и субкультура: общее и особенное. – *Социологические исследования* № 2. Российская академия наук. <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2010-2/Ilin.pdf> (5.05.12).
- Illeris, Knud 2003. Learning, identity and self-orientation in youth. – *Young*, Vol 11(4), pp. 357-376.
- Ishakova, Boltatšev 2006 = Исхакова Н.Р., Болтачев Р.Р. Музыкальные предпочтения молодежи. – *Социологические исследования* № 6. Российская академия наук. http://www.isras.ru/files/File/Socis/1-6-2006/isxakova_nr.pdf (5.05.12).
- Jones, Gill 2009. *Youth*. Cambridge; Malden: Polity.
- Jääts, Indrek 2000. Komid 1897. aasta rahvaloenduse andmete valgusel. – *Ajalooline Ajakiri*, Vol. 2, lk 29–48.

- Jääts, Indrek 2001. Komi Nationalism and Orthodox Christianity in the 19th and Early 20th Centuries. – *Latest Reports on Ethnology, Pro Ethnologia* 12, lk 63–76.
- Jääts, Indrek 2005. Etnilised protsessid Vene impeeriumi siseperifeerias 1801-1904. Komi rahvusluse süünd. – *Dissertationes Ethnologiae Universitatis Tartuensis* 2. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Jääts, Indrek 2009a. The Komi, Ethnic Stereotypes, and Nationalities Policy in Late Imperial Russia. – *The Russian Review*, Vol. 68(2), pp. 199–220.
- Jääts, Indrek 2009b. The Birth of Komi Nationalism: Prelude, 1800–1850s. Ed. by Michael Branch. – *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia Seventeenth to Nineteenth Centuries*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, pp. 534–558.
- Katus, Kalev; Allan Puur, Luule Sakkeus 2005. Transition to Adulthood in Estonia. Evidence from the FFS. – *Globalization, Uncertainty and Youth in Society*, Ed. By H-P. Blossfeld, E. Klijzing, M. Mills, K. Kurz. London: Routledge, pp. 215–248.
- Kenkmann, Paul, Saarniit, Jüri (koost) 2005. *Põlvkonnad muutumas ajas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Klein 1999 = Клейн Д.Г.. Динамика этнокультурных ценностей студентов вузов Удмуртии. – *Вестник УдГУ*, №4, с. 31–38.
- Kobin, Maarja 2009. *Hip-hop kultuur Rakveres*. Magistritöö. Tallinna Ülikool, Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut.
- Koosa, Piret 2010. *Õigeusk kaasaegses komi külas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Koosa, Piret, Art Leete 2007. Komid kui „tavalised inimesed“. – *Horisont*. Fenno-Ugria. Horisondi lisaväljaanne, lk 12–13.
- Koosa, Piret, Art Leete 2011. Revolt of Grannies: The Bursylsysyas Komi Folk Orthodox Movement. – *Journal of Ethnology and Folkloristics*, Vol. 5(1), pp. 45–61.
- Kotov, Rogatšev 1984 = Котов О.В., Рогачев М.Б. В бога не верю. – *Молодежь: религия и атеизм*. Сыктывкар.
- Kuznetsov, Nikolai 2009. The Role of Pop Music and Other Phenomena of Modern Culture in the Preservation of Komi Language. – *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, Vol. 41 pp. 119–130.

- Kuznetsov, Nikolai 2010. Komi keelest. Mitte eriti optimistlikult. – *Oma keel*, Vol. 1, lk 86–93.
- Leete, Art 1997. Komi jahimeeste märgid. – *Pro Folkloristica*, Vol. 5. Maa ja ilm. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, lk 55–61.
- Leete, Art 2008. Silent Continuity and Confusing Changes: Notes about Religion in Contemporary Komi Oral Narratives. – *Семиозис и культура*. Под ред. Фадеева, И. Е. Сыктывкар: Издательство Коми государственный педагогического института, с. 143–148.
- Leete, Art 2010. Hidden and Pure: The Social Image of Pentecostalists in a Komi Village. – *American Anthropological Association 109th Annual Meeting. November 17-21, 2010. New Orleans, LA. Abstracts*, pp. 528–529.
- Leete, Art 2011. "We are not skilled in faith". Religious change among the Komis. – *El Pais*.
http://cultura.elpais.com/cultura/2011/07/22/actualidad/1311285617_850215.html
 (5.05.12)
- Leete, Art, Koosa, Piret 2012. The Churches Were Opened and Lots of Missionaries Arrived: Dialogue between Komi Identity and Faith. – *Folklore. Electronic Journal of Folklore*, Vol. 51, pp. 171 - 190.
- Leete Art; Lipin, Vladimir 2005. Komi jahimeeste igapäevastrateegiad. – *Eesti sotsiaalteaduste VI aastakonverents. Täistekstid*.
http://www.tlu.ee/konverents/2005esak/tekstid/Leete_Lipin.doc (1.06.2008).
- Leete, Lipin 2006 = Леетэ, Арт, Владимир Липин. Профанное и сакральное в традиционной охотничьей культуре коми. – *Семиозис и культура: сборник научных статей*, выпуск 2. Под ред. Фадеева, И. Е. Сыктывкар: изд-во Коми пед. Ин-та, с. 333–337.
- Leete, Art, Liivo Niglas 2001. Sissejuhatus. Neenetsite ja hantide arktilisest identiteedist. – *Põhjapõder arktilises kultuuris*. Toim. Art Leete, Liivo Niglas, Anzori Barkalaja. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, lk 9-24.
- Mahon, Maureen 2000. The Visible Evidence of Cultural Producers. – *Annual Review of Anthropology*, Vol. 29, pp. 467–492.
- Matšurova 2000 = Мачурова Н.Н. *Жизненные ценности в понимании студентов*. Диссертация, кандидат психологических наук, Санкт-Петербург
- May, Stephen 2001. *Language and Minority Rights: Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*. London: Longman.

- Mikkor, Marika 2003. Tartu *skinhead*'id ja meedia. – *Tuna*, Vol. 4, lk 21–49.
- Mironova 2008a = Миронова Н.П. «Ресурсы этничности» у студенческой молодежи Республики Коми (по материалам социологических исследований 2007 года). – *Материалы докладов I Всероссийской молодежной научной конференции «Молодежь и наука на Севере»* (в 3-х томах). Том II. (Сыктывкар, 14–18 апреля 2008 г.). Сыктывкар, с. 60–61.
- Mironova 2008b = Миронова Н.П. Структура социокультурной самоидентификации современной молодежи республики Коми (по материалам социологических исследований 2007 г.). – *Теоретические проблемы этнической и кросс-культурной психологии: Материалы Международной научной конференции 29-30 мая 2008 г. В 2 т./ Отв. ред. В.В. Гриценко*. Смоленск: Универсум, с. 435–440.
- Mironova 2011 = Миронова Н.П. “Этническое самосознание современной молодежи Республики Коми. (на примере студентов г. Сыктывкара)”. Диссертация, кандидат исторических наук, Москва.
- Mogiltšak 2009 = Могильчак Е.Л. Влияние семьи на поступление в ВУЗ. – *Социологические исследования* № 8. Российская академия наук. <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2009-08/Mogilchak.pdf> (5.05.2012).
- Mørch, Sven 2003. Youth and education. – *Young*, Vol. 11(1), pp. 49–73.
- Mørch, Sven 2005. Researching Youth Life. – *Mixed Methods in Youth Reserach*, Ed. by Helena Helve. Helsinki: Finnish Youth Research Society, pp. 29-56.
- Moring, Tom 2007. Functional Completeness of Minority Language Media. *Minority Language Media. Concepts, Critiques and Case Studies*, Ed. by Mike Cormack and Niamh Hourigan. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 17-33.
- Negus, Keith 2002. The Work of Cultural Intermediaries and the enduring distance between production and consumption. – *Cultural Studies*, Vol.16(4), pp. 501–515.
- Nikolaev 1996 = Николаев С. Самоидентификация национальной принадлежности в мордовских однонациональных и национально-смешанных семьях Самарской области. – *Этнос и культура*, №1, с 15–17.
- Nixon, Sean, Paul Du Gay 2002. Who Needs Cultural Intermediaries?. – *Cultural Studies*, Vol. 16(4), pp. 495-500.
- Nugin, Raili 2007. Noorus kui hilismodernse individualismi kandja. – *Noortest ja*

- noorusest täna: noorsootöölalaste artiklite kogumik*, Toim. Ilona-Evelyn Rannala. Tallinn: Eesti Noorsootöötajate Ühendus, lk 9–17.
- Nugin, Raili 2008. Constructing adulthood in a world of uncertainties. Some cases of post-Communist Estonia. – *Young*, Vol. 16(2), pp. 185–207.
- Nugin, Raili 2010a. Conceptualising Adulthood in the Transition Society Context – the Case of Estonia. – *Studies of Transition States and Societies*, Vol. 2, pp. 36–55.
- Nugin, Raili 2010b. Noored täiskasvanuks saamisest. – *Noorte-monitor 2009*, Toim. Velli Parts. Tallinn: Eesti Noorsoo Instituut, lk 49–57.
- Nugin, Raili 2011. Coming of Age in Transition: Some Self-reflexive Social Portraits of the 1970s Cohort. – *Doktoritöö analüütiline ülevaade*. Tallinn: Tallinna Ülikool. http://e-ait.tlulib.ee/300/1/nugin_r_analuutiline.pdf (14.04.12).
- Orlova 2009 = Орлова В.В. Ценностные приоритеты молодежи в сибирском регионе. – *Социологические исследования*, № 6. Российская академия наук. <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2009-06/Orlova.pdf> (5.05.2012).
- Paat, Anneli 2007. *Lumelaudurite subkultuur Eestis*. Magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Pais, José Machado 2000. Transitions and Youth Cultures: Forms and Performances. – *International Social Science Journal*, Vol. 52 (164), pp. 219-232.
- Parsons, Talcott 1964 [1949] *Family: socialization and interaction process*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Peškova 1999 = Пешкова В.М. *Городское русское население Республики Коми: самосознание, этнические контакты и социокультурные ориентации*. Диссертация, кандидат исторических наук, Сыктывкар
- Petrov 2008 = Петров А.В. Ценностные предпочтения молодежи: диагностика и тенденции изменений. – *Социологические исследования*, № 2. Российская академия наук. <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2008-02/petrov.pdf> (5.05.12).
- Pilkington, Hilary 1994. *Russia's Youth and Its Culture. A Nation's Constructors and Constructed*. London & New York: Routledge.
- Pilkington, Hilary 2004. Youth Strategies for Glocal Living: Space, Power and Communication in Everyday Cultural Practice. – *After Subculture, Critical Studies*

- in *Contemporary Youth Culture*, Ed. by Andy Bennett, Keith Kahn-Harris. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: New York: Palgrave Macmillan, pp. 119–134.
- Pilkington, Hilary 2010. 'No longer 'on parade': style and the performance of skinhead in the Russian far north'. – *The Russian Review*, Vol. 69(2), pp. 187–209.
- Pilkington, Hilary; Omeltšenko, E.; Flynn, M.; Bliudina, U. & Starkova, E. (Eds.) 2002. *Looking West? Cultural Globalization and Russian Youth Cultures*. University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Pilkington, H., Omel'chenko, E., Garifzianova, A. 2010. *Russia's Skinheads: exploring and rethinking subcultural lives*. London; New York: Routledge.
- Порова 2000 = Попова Л.А. *К вопросу об этнической самоидентификации. – Северные регионы России: социально-экономические, демографические и этнические процессы*. Сыктывкар.
- Pusztay, János 2008. Young are the Key to the Future. – *4th World Congress of the Finno-Ugric Peoples: Tallinn, Estonia, August 15–19, 2004: speeches and documents*. Tallinn: Fenno-Ugria asutus, lk 46–62.
- Reed-Danahay, Deborah 2005. *Locating Bourdieu*. Bloomington; Indianapolis: Indiana University Press.
- Reiska, Epp 2011. *Noorte täiskasvanute osalus tõsistes vaba aja tegevustes: motivatsioon, takistused ja strateegiad*. Magistritöö. Tallinna Ülikool, Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut.
- Rogatšev 1986 = Рогачев М.Б. *Время против религии*. Сыктывкар.
- Rämmer, Andu 2005. Towards Understanding of Value Orientations: The Case of Estonian Youth. – *Mixed Methods in Youth Research*, Ed. By Helena Helve. Tampere: Finnish Youth Research Network, pp. 102–120.
- Rämmer, Andu 2009. Eesti koolinoorte väärtused. – *Väärtused ja väärtuskasvatuse valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis: Väärtused – valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti koolis; Tartu; 3.- 4. detsember 2008*, Toim. Sutrop, M.; Valk, P.; Velbaum, K.. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, lk 83 - 117.
- Saar, Ellu, Unt, Marge 2011. Education and labour market entry in Estonia: closing doors for those without tertiary education. – *Making the transition: Education and Labour Market Entry in Central and Eastern Europe*, Ed. By Irena Kogan, Clemens Noelke, and Michael Gebel. Stanford University Press, pp. 240 - 268.

- Saarniit, Jüri 1995. *Eesti noorte väärtushinnagud läbi aegade*. Tallinn: Kultuuri- ja Haridusministeerium.
- Salla, Kadri-Ann 2011. *Noorte subkultuur erikoolis kui totaalses asutuses*. Magistritöö. Tallinna Ülikool, Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut.
- Savva, Tšuprov 1992 = Савва М.В., Чупров В.И. Этнический статус в молодежной среде. – *Социс*, № 7, с. 20–30.
- Semenov 2007 = Семенов В.Е. *Ценностные ориентации современной молодежи*. <http://2008.isras.ru/files/File/Socis/2007-04/SemenovVE.pdf> (5.05.12).
- Sidorenko 2006 = Сидоренко Н.П. Этническая самоидентификация молодежи в Республике Коми. – *Российская политика: прошлое, настоящее, будущее. Сборник трудов*, Под ред. Г.Ф. Доброноженко. И.А. Гончарова. Сыктывкар: Изд-во Сыктывкарского ун-та, с. 56–61.
- Zittoun, Tania 2003. The Use of Symbolic Resources in Developmental Transitions. – *Culture Psychology*, Vol. 9(4), pp. 415-448.
- Zittoun, Tania 2006. *Transitions: development through symbolic resources*. Greenwich (CT.): InfoAge.
- Zittoun, Tania 2007. Symbolic resources and responsibility in transitions. – *Young*, Vol. 15(2), pp. 193–211.
- Zittoun, Tania 2008. Learning through transitions: The role of institutions. – *European Journal of Psychology of Education*, Vol. 23(2), pp. 165-181.
- Snežkova 1982 = Снежкова И.А. К проблеме изучения этнического самосознания у детей и юношества (по материалам Киевской и Закарпатской областей. – *Советская этнография*, № 1, с. 80–88.
- Širobokova 1992 = Широбокова Н.Ф. Отношение студентов к проблемам языка. – *Вестник УдГУ*, № 6, с. 87–88.
- Žerebtsov 1971 = Жеребцов Л.Н. К вопросу об определении национальной принадлежности детей в национально-смешанных семьях (на примере Коми АССР). – *Ленинская национальная политика в действии. Тезисы докладов и сообщений на зональной научной конференции, посвященной 50-летию Коми АССР*. Сыктывкар, с. 184–185.

- Žerebtsov 1982 = Жеребцов, Л.Н. *Историко-культурные взаимоотношения коми с соседними народами X - начало XX в.* Москва: Издательство «Наука».
- Titma, Mikk (toim) 2001. *Sõjajärgse põlvkonna elutee ja seda kujundavad faktorid.* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Titma, Mikk, Paul Kenkmann 1977. *Noore põlvkonna probleemid.* Tallinn: Eesti Raamat.
- Titma, Mikk, Paul Kenkmann 1988. *Meie üliõpilaskond.* Tallinn: Eesti Raamat.
- Tolmatševa, Genin 2007 = Толмачева С.В., Генин Л.В. Реклама глазами молодежи. – *Социологические исследования*, № 4. Российская академия наук. <http://2008.isras.ru/files/File/Socis/2007-04/Tolmacheva.pdf> (5.05.12).
- Toomistu, Terje 2011. *Nõukogude sümboolika popkultuuris: tähenduste võrdlev analüüs Tartu ja Voroneži üliõpilaste näitel.* Magistritöö. Tartu Ülikool, Filosoofiateaduskond.
- Tšõpanov, Jevgeni 2001. Language and ethnic mobilization among the komi in the post-soviet period. – *Nationalities Papers*, Vol. 29 (1), pp. 109–128.
- Tšerednitšenko 2009 = Чередниченко Г.А. Новое в образовании и профессиональной деятельности молодежи. – *Социологические исследования*, №7. <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2009-07/Cherednichenko1.pdf> (5.05.12).
- Unt, Marge 2007, *Transition from school-to-work in enlarged Europe.* Doktoritöö (juh) Ellu Saar, Mikko Kari Lagerspetz. Tallinna Ülikool.
- Unt, Marge 2011. Youth Entry into the Labour Market and Early Career Outcomes. – *Towards a Normal Stratification Order Actual and Perceived Social Stratification in Post-Socialist Estonia*, Toim. Ellu Saar. Frankfurt am Main [etc.]: Peter Lang, pp. 111 - 142.
- Ventsel, Aimar 1998a. *Die Dekonstruktion und Rekonstruktion der urbanen Identität im chantischen Gebiet.* Magistritöö. juhendaja prof. dr. Georg Elwert ja prof. dr. Jürgen Golte.
- Ventsel, Aimar 1998b. Do the Khanty need a Khanty Curriculum. – *Indigenous Concepts of School Education*, Ed. By Erich Kasten. Waxmann, pp. 89-99.
- Ventsel, Aimar 2004. Sakha Pop Music and Ethnicity. – *Properties of Culture – Culture as Property. Pathways to reform in Post-Soviet Siberia*, Ed. By Erich Kasten.

- Dietrich Reimer Verlag, pp. 67 – 85.
- Ventsel, Aimar 2005. Urbane Identität sibirischer Indigener. Chantische Studenten in Surgut. – *Ethnologie des zirkumpolaren Nordens*. LIT Verlag, pp. 17-30.
- Ventsel, Aimar 2009. Introduction: Generation P in the Tundra. Young People and the Russian North. – *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, Vol. 41, pp. 7–32. <http://www.folklore.ee/folklore/vol41/ventsel.pdf> (12.04.2011).
- Ventsel, Aimar (2010). Hidden Sex and the Ordinary Youth: The Dolgan Way of Maintaining a Good Family Reputation. – *The Anthropology of East Europe Review*, pp. 226 - 241.
- Vorontsov 2003 = Воронцов В.С. Этническое самосознание учащейся молодежи Удмуртии (по данным этносоциологических опросов). Автореф. дисс. на соискание ученой степени к.и.н. Ижевск.
- Värv, Ellen 2006. Noored 1950.–1960. aastate Eesti NSV-s. – *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat XLIX*. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, lk 11–48.
- Värv, Ellen 2008. Nõukoguliku noortekultuuri kujunemine. Viires, Ants; Vunder, Elle (Toim.). – *Eesti rahvakultuur*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, lk 564–567.
- Wallace, Claire, Sijka Kovatcheva 1998. *Youth in Society. The Construction and Deconstruction of Youth in East and West Europe*. London: Palgrave Macmillan.
- Walther, Andreas 2006. Regimes of youth transitions: Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. – *Young*, Vol. 14(2), pp. 119–139.
- Weeks, Jeffrey 1990. The Value of Difference. – *IDENTITY. Community, Culture, Difference*, Ed. by Jonathan Rutherford. Lawrence & Wishart Limited, London, pp. 88-100.
- Wright, David 2005. Mediating Production and Consumption: Cultural Capital and 'Cultural Workers'. – *The British Journal of Sociology*, Vol. 56(1), pp. 105-121.

Internetiallikad

Informatsija o tsentre = Информация о центре. Филиал Государственного Российского Дома народного творчества "Финно-Угорский Культурный Центр Российской Федерации". <http://finnougoria.ru/about/index.php> (14.04.2012).

Komi regionalnaja = Коми региональная общественная организация "Союз коми молодёжи "МИ". <http://finnougoria.ru/community/nko/532/3000> (14.04.2012).

Litsej priMI = "Лицей приМИ" стартовал в Коми.
<http://www.finnougoria.ru/news/23081/> (2.04.2012).

Mezhregionalnaja = Межрегиональное общественное движение «Коми войтыр».
<http://www.finnougoria.ru/community/nko/531/4453>

Perepis 2010 = Тома официальной публикации итогов Всероссийской переписи населения 2010 года
http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/perepis_itogi1612.htm
(2.01.2013).

Respublika Komi = Республика Коми. Печатные СМИ.
<http://finnougoria.ru/community/press/476/> (12.05.2012).

Rezolyuciya X kongressa = Резолюция X Конгресса. Молодежной ассоциации финно-угорских народов.
http://www.mafun.mol-rm.ru/images/stories/Dokumenty/rezolyuciya_X_Kongressa_MAFUN.doc (31.03.2012).

Ustav MAFUN 2011 = УСТАВ. Молодёжной ассоциации финно-угорских народов (МАФУН). Утвержден на X Конгрессе МАФУН 1.08.2011 г.
http://www.mafun.mol-rm.ru/images/stories/Dokumenty/Ustav_MAFUN_2011.doc
(31.03.2012)

Summary

Ethnic Self-awareness and Change in the Lives of Komi Students.

In my master's thesis I have analysed the ethnic identity of Komi students in the transition period from youth to adulthood. The research focused on the strategies and practices used by the Union of Komi Youth "Mi" to popularise Komi language and culture, and also on the experience of membership for the active members of the organisation. Participating in the organisation's activity helps them to cope and give meaning to the changes they experience in the transition period. The target group of my research consists of young people who are going through one of the biggest changes in their lives, as they need to choose their future profession and learn how to manage their everyday life.

The framework for my research comes from youth studies, with emphasis on transition studies from youth to adulthood, and the studies made in the field of cultural production and mediation.

The data of the research was collected during four fieldwork trips to Komi between the years 2009 and 2012. I interviewed students from different fields of study from Syktyvkar State University, Komi State Pedagogical Institute and Syktyvkar Humanities and Education College of I.A. Kuratov. To get an overview of the activities of the organisations that target to popularise culture and language among youth, I interviewed several people active in various social-cultural organisations (the Union of Komi Youth "Mi", the Finno-Ugric Cultural Centre of the Russian Federation, the Interregional Social Movement "Komi Voityr", the initiative group on the formation of the youth Parliament of the Republic of Komi, the Youth Association of Finno-Ugric Peoples MAFUN). During these fieldwork periods I conducted 22 interviews with 27 people. The reason for studying students is based on how they are the group that has the most potential to influence the future development of society and ethnic processes in the Komi Republic.

To reach the aims of the study, the following research questions were established:

1. What is the role of Komi language in the ethnic self-identification of Komi students?
2. How does the Union of Komi Youth “Mi” construct ethnic identity of the Komi and what methods are used for mediating it?
3. If/how the Komi ethnic identity can help Komi students to give meaning to the changes in their life? What part has “Mi” to play in this process?

Various changes in society (individualization, urbanisation, extended time spent in education, pluralisation of lifestyles and growth of female employment) have also changed the understanding of young people and youth as a period in life. The role of young people in society has changed and with it also the responsibility of creating one's own future. The life events which have traditionally been seen to constitute the process of becoming an adult (e.g. finishing school, leaving home, obtaining a full-time job, getting married, starting a family) have lost much of their meaning. Young people can, for example, leave their parents without creating a new family and stay partially financially dependent on their parents even though having a job and children. In the modern world, young people are likely to go through these changes and turning points at various times within their life-courses. Education, social networks, working and leisure activities are important in this period of youth life; in other words the knowledge, skills and experience that are needed to create and influence one's own life.

To analyse the changes Komi students might experience when going to study in university, I applied the pair *rupture-transition*, which Tania Zittoun uses in studying change and its three core processes – identity processes, learning and meaning-making. Confronting changes leads to experiencing rupture, the questioning of previous understandings and routines. The process of transition on the other hand refers to how young people can construct meaning to these changes.

The majority of students in Komi move from their home villages to the city to pursue a higher education, which entails big changes in the surrounding environment in comparison to their previous experiences. Also, they have to start leading a semi-independent life and to make their own daily decisions. These new social, material and symbolic experiences help young people to set new objectives in life; to create possibilities, plan their activities etc. Through interaction with others, trying out new

leisure activities and adjusting with the strange environment, young people learn and also identity change takes place. These new experiences, and the processes of learning to know themselves, help them to make sense of changes and give meaning to their lives.

The change in the living environment – moving from a small village to a bigger town – was comprehended to be the biggest change by the Komi students I interviewed. Even though moving from a village to an urban environment means that now there are always a lot of people around you, life is busier etc., the interviewees seemed to place more importance on the fact that the city is a predominantly Russian speaking cultural area, whereas back in the villages Komi language has a practical value in daily life and also the traditions inherent to Komi culture are more preserved. It seemed to be common knowledge that people living in the countryside are the “real” Komis, as they speak the language and have retained the lifestyle characteristic to the Komi people.

The role of language for the Komi identity was emphasised by all of the interviewees. For Komis, as for other Finno-Ugric people too, the native language is a very important part of identity. Nevertheless, in many cases young people tend to speak Russian in their everyday life. In an urban environment the language might not have a functional value for the students, as different procedures, most of the communication and studies in university are conducted in Russian. However, even for those students who don’t speak Komi language it has a symbolic meaning as a part of their ethnic identity. For this reason many informants who didn’t have the proficiency in Komi language identified themselves as Russians, although both of the parents were of Komi origin. The biggest and most noticeable feature that distinguishes Komis from the dominative group is the Komi language. This is one of the reasons why language is so important for the ethnic identity of the Komi.

From the many different social and cultural organisations in the Komi Republic that aim to popularise Komi culture and language, the activity of the Union of Komi Youth “Mi” is the most directly addressed to youth. “Mi” organises various events through which they hope to reach their goals. Different educational projects also have an important role in their main activities. The aim of these projects is, in addition to popularising the culture and language, to teach the young people skills needed in modern society, such as project writing and leading, organising events and collaborating with other youth and social organisations.

To analyse the activities of “Mi”, I used the concepts of cultural producers and

mediators. I view the organisation and its members as cultural producers and/or mediators, who, through their activities, also mediate a certain image of Komi culture and language. (Re)presenting certain symbolic concepts, which are also affected by the understanding they have about Komi ethnic identity and its main characteristics, is part of their daily activities. In this case, the members of “Mi” see Komi language and traditional culture as core elements of Komi ethnic identity.

By now “Mi” has developed certain practices through which they seek to make Komi culture more popular among young people and to connect them to the organisation. Also in the last few years a noticeable change has taken place in their activities. They use cultural practices already known and common among youth (organising events in places where young people are used to going, using formats that are already known, organising public action). So instead of waiting for the young people to find the organisation themselves, they are actively working on educating and informing them. However, at the same time they are still trying out different methods which would help to reach the youth in the best way and to raise their ethnic self-consciousness.

When coming to university young people experience changes that don’t make sense in relation to their previous experiences. Through the process of transition young people can give meaning to the changes they are going through, and according to Zittoun this process can be supported by different cultural elements chosen and used by a person. Cultural elements can be for example books, music, movies and pictures. In the Komi context they can be the events, seminars and actions that “Mi” organises, also the (pop)culture created by its initiative, which all in all construct and mediate Komi ethnic identity. Importantly, cultural elements always convey socially shared meanings and require persons to engage in personal affects and memories. The young people that take part in the activities of “Mi” are ethnically more self-aware than average, hence for them being Komi and speaking Komi language is a very important part of their life.

The events organised by “Mi” are mostly conducted in Komi language, so when participating in the organisations activity young people have the possibility to use their native language also in the urban environment, which is not very common. At the same time young people can develop their personal abilities, get valuable experiences, meet new people and participate in social life. Coming to university and the new the living environment are big changes for young people, but participating in the activity of “Mi” can make this transition a bit smoother. “Mi” wants to show and support the idea that it

is possible to be Komi even in the urban environment. Thus the supportive social network formed from young people with similar background, new experiences and the possibility for self-accomplishment can make the adaptation to change easier. Also it may help young people to give meaning to their new lives in the urban environment.

Observing the developments in “Mi”’s activities in the four years I have made fieldwork in Komi, I have noticed improvements in the organisation’s activities and communication. Having a strong leader has made their activities more public, and also the wish to have an influence on the society and public opinion has increased. Further research on the development of the organisation would be necessary to fully comprehend the directions it is taking and also to evaluate whether the current strategies and policies are helping “Mi” to fulfil its main goal, to popularise Komi language and culture. In other words, is “Mi” creating, through its work of organising various events, interest among young people to learn Komi language and to be proud of their culture and Komi origin.

Lisa 1. Intervjueeritavate andmed

Töös viidatud intervjuud

Nimi/sugu	Sünni-aasta	Kool/Tegevusala	Intervjuu toimumise aeg ja koht
Aleksei Rassõhhajev	1977	MAFUNi esimees 2009. aastal, folklorist	Juuli 2009, Sõktõvkar
Mees	1984	Komi rahvaraadio korrespondent; õppinud Sõktõvkari Riiklikus Ülikoolis komi keelt ja kirjandust	Juuli 2009, Sõktõvkar
Naine	1986	Komi Riiklik Pedagoogiline Instituut; alghariduse pedagoogika ja metoodika	Juuli 2009, Sõktõvkar
Naine	1986	Komi Riiklik Pedagoogiline Instituut; saksa ja inglise keel	Juuli 2009, Sõktõvkar
Tatjana Ušakova (Zudina)	1988	Kuratovi nimeline Humanitaar-Pedagoogiline Kolledž; inglise keel	Juuli 2009, Koigorodok
Olga Prokuševa	1985	Soome-Ugri kultuurikeskuse töötaja; õppinud Sõktõvkari Riiklikus Ülikoolis komi keelt ja kirjandust	Juuli 2009, Sõktõvkar
Mees	1985	Komi rahvaraadio saatejuht; õppinud Sõktõvkari Riiklikus Ülikoolis komi keelt ja kirjandust	Juuli 2009, Sõktõvkar
Natalja Šakova	1990	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; ajalugu	Mai 2010, Sõktõvkar
Jana Sažina	1988	Komi Noorteühenduse „Mi“ esindaja	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Naine (venelane)	1988	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; sotsiaaltöö	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Naine(1)	1990	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; komi keel ja kirjandus	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Naine(2)	1990	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; komi keel ja kirjandus	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Jelena Ostapova	1966	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; komi keele ja kirjanduse õppejõud	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Mihhail Danilov	1987	Komi noorteparlamendi initsiatiivgrupi liige; õppinud Sankt-Peterburgis Kõrgemas Majanduskoolis politoloogiat	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Jevgenia Lobanova	1989	„Mi“ liige; Sõktõvkari Riiklik Ülikool, komi keel ja kirjandus;	Mai 2012, Sõktõvkar

		Komi rahvaraadio saatejuht	
Vassili Tšuprov	1993	„Mi“ liige; Sõktõvkari Riiklik Ülikool komi keel ja kirjandus	Mai 2012, Sõktõvkar
Natalja Gabova	1992	„Mi“ liige; Komi Riiklik Pedagoogiline Instituut, geograafia	Mai 2012, Sõktõvkar

Töös viitamata intervjuud

Nimi/sugu	Sünni-aasta	Kool/Tegevusala	Intervjuu toimumise aeg ja koht
Naine	1987	Komi Riiklik Pedagoogiline Instituut; sotsiaaltöö	Juuli 2009, Sõktõvkar
Viktorja Stramousova	1988	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; ajalugu	Juuli 2009, Koigorodok
Tatjana Tšugaeva	1988	Komi Riiklik Pedagoogiline Instituut; füüsika-matemaatika	Juuli 2009, Koigorodok
Naine	1982/3	Huvijuht, õpetaja Ōbi koolis	Juuli 2009, Ōb
Ilya Sofronov (permikomi)	1990	Kuratovi nimeline Humanitaar-Pedagoogiline Kolledž; inglise keel	Mai 2010, Sõktõvkar
Naine	1990	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; vene filoloogia	Mai 2010, Sõktõvkar
Naine(3)	1990	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; komi keel ja kirjandus	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Naine(4)	1990	Sõktõvkari Riiklik Ülikool; komi keel ja kirjandus	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Nina Novikova	1988	Sõktõvkari Linnalehe ajakirjanik; Komi noorteparlamendi liige	Veebruar 2011, Sõktõvkar
Sergei Gabov	1967	Komi Voitõri esimees	Mai 2012, Sõktõvkar

Lisa 2. Kūsimuskava

Как Ваше имя, фамилия, отчество?

Вы какого года рождения?

Вы кто по нации? К какой этнографической группе коми Вы принадлежите?

Вы откуда родом? Где живут Ваши родители?

Чем Вы занимаетесь? Вы где и кем работаете? Ваши родители?

Что Вы учитесь? Где? Почему Вы выбрали эту специальность?

В будущем Вы собираетесь жить и работать в Сыктывкаре или где-то в другом месте?

Легко ли найти работу? Какую работу?

Имеются ли работы, где надо знать обе языки – коми и русский?

Komi keel

Вы умеете говорить по коми? Как Вы это изучили? На каком языке Вы говорите с родителями? С кем Вы говорите на коми языке?

В школе можно учить коми язык?

Если Вам надо общаться со служащим/чиновником, можно ли это делать на коми языке?

Meedia

Смотрите ли Вы коми телепередачи или слушаете коми радио? Какие каналы?

Какие Коми теле- и радиоканалы вообще существуют?

Читаете ли Вы коми газеты и журналы? Или новости в интернете? Какие коми сайты в интернете Вы (часто) посещаете?

Существуют ли специальные программы, журналы, газеты для молодёжи?

Vaba aeg

Чем Вы занимаетесь в свободное время?

Бывает ли так, что коми организуют мероприятия только для других коми? Какие?

Чем Вы там занимаетесь? Вы сами посетите эти события? Почему? Русские тоже иногда участвуют?

Muusika ja kontsertid

Какую музыку Вы слушаете?

Существуют ли группы, которые играют коми музыку? (которые используют народные инструменты или поют на коми языке?)

Где Вы обычно слушаете музыку? Вы делаете это, когда бываете один/одна или с друзьями? Откуда Вы (новую) музыку получаете?

Вы часто ходите на концерт? Где? С кем?

Цены билет на концерты дорогие или нет?

Как Вы думаете, какая музыка популярная среди молодежи?

Существуют ли клубы/ места, где играют разные музыкальные стили/живую музыку?

Существуют ли по-Вашему в Сыктывкаре разные субкультуры? Есть ли у них специальные места, где они собираются (сборное место)?

Kultuurikeskus

Знаете ли Вы что-нибудь о коми культурном центре, о центре культуры финно-угорских народов?

Чем эти центры занимаются? Вы посещаете эти места? Их деятельность важно для Вас? Нужно ли такие организации?

Komilus

Среди Ваших друзей есть тоже коми?

От чего зависит Ваш круг друзей? (от работы, от университета)

Какие отношения существуют между деревенскими и городскими коми?

Какие черты характера самые типичные для коми? Для русских? В чем разница?

Какие самые характерные различия между разными коми группами?

Это важно для Вас что Вы коми? Почему?

Вы с удовольствием скажете/признаетесь что Вы коми (говорите что Вы коми)?

Почему?

„Mi“ tegevus

Как долго Вы уже в „МИ“?

Почему Вы решили принимать участие в деятельности „МИ“?

Сколько Вы знали о „МИ“ до того, как Вы стали участвовать в работе „МИ“?

Как Вы узнали, что такая организация существует?

С чем „МИ“ в основном занимается? Какие мероприятия и события „МИ“ организует?

Существует ли какое-то разделение задач? Какие ваши задачи в организации?

Сколько активных членов есть в „МИ“?

Как „МИ“ информирует о своей деятельности?

Что Вы думаете, если те люди, которые не являются членами „МИ“, знают о его деятельности? Почему?

Что значит быть членом „МИ“ для Вас? Что участие в деятельности „МИ“ вам дает?

Как можно популяризировать Коми язык и культуру среди молодых людей? Что можно сделать для повышения самосознания Коми молодежи?

Хотите ли еще что-то добавить?